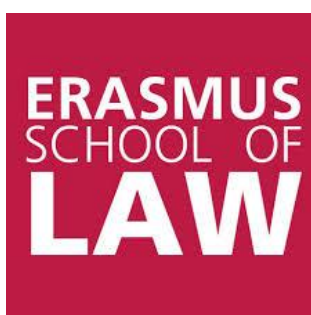


JAARVERSLAG 2015

FISCALE AUTONOMIE EN HAAR GRENZEN

Programmaleider: prof. dr. S.J.C. Hemels



Februari 2016

INHOUDSOPGAVE

| | |
|--|----|
| 1 Inleiding..... | 3 |
| 2. Het programma..... | 5 |
| 3. De mensen..... | 20 |
| 4. Georganiseerde seminars en bijeenkomsten..... | 25 |
| 5. Kennismaking van studenten met het onderzoek..... | 29 |
| 6. Zichtbaarheid van het programma..... | 31 |
| 7. Tot slot..... | 39 |
| ANNEX BIJ 'FISCALE AUTONOMIE EN HAAR GRENZEN' | 40 |
| Tabel 1: Personele formatie in fte's onderzoek..... | 40 |
| Tabel 2: Kwantitatieve onderzoeksresultaten per jaar..... | 40 |
| Tabel 3: Promoties per jaar | 41 |
| Tabel 4: Lidmaatschappen van promotie- en oppositiecommissies..... | 42 |
| Tabel 5: Onderzoeksoutput 2015 'Fiscale autonomie en haar grenzen' | 44 |

1. INLEIDING

In dit jaarverslag leggen we in woord en beeld verantwoording af over de vele onderzoeksactiviteiten die we in 2015 binnen het programma *Fiscale autonomie en haar grenzen* hebben ondernomen. Het onderzoek is goed ingebed in de Erasmus School of Law (ESL), maar zoekt nadrukkelijk ook samenwerking buiten de muren van de faculteit. Op de campus, in Nederland en in het buitenland zoeken we verbinding met zowel wetenschap als maatschappij. Maar ook met elkaar: in dit verslag laten we weer zien hoe diverse onderzoekers binnen het onderzoeksprogramma met elkaar nieuwe lijnen uitzetten. Dit alles was niet mogelijk geweest zonder de ruimhartige bijdragen van de Nederlandse belastingbetalers en onze overige interne en externe financiers. Wij danken hen daar heel hartelijk voor.

Het onderzoeksprogramma kijkt met veel trots terug op 2015. We begonnen het jaar direct heel goed met de cum laude promotie van collega Maarten de Wilde op 15 januari. Hij promoveerde



cum laude op het proefschrift 'Sharing the Pie. Taxing Multinationals in a Global Market'. Maarten heeft een nieuw, alomvattend model gemaakt voor de belastingheffing van multinationale ondernemingen. Hij heeft dit getoetst aan een door hemzelf ontwikkeld theoretisch kader voor een rechtvaardige belastingheffing. Hij komt tot een technisch voorstel voor een heffingssysteem om ondernemingswinsten te belasten zonder dat deze internationale ondernemings- en investerings(locatie)beslissingen beïnvloedt.¹ Een cum laude is zeldzaam bij Nederlandse fiscale proefschriften. Promotor Ton Stevens heeft een uitgebreid traject doorlopen, waarbij de kleine promotiecommissie, twee externe referenten en de voltallige oppositiecommissie unaniem tot dit judicium kwamen. Het onderzoek werd geroemd als een multidisciplinair, conceptueel sterk stuk van hoge kwaliteit met een vernieuwende analyse. Het IBFD, een gerenommeerde internationale fiscale uitgever, zal het boek uitgeven.

Fier zijn we ook op onze buitenpromovendi die in 2015 promoveerden, Alexander Bosman en Esther Huiskers-Stoop. Beide proefschriften waren op promotorniveau een samenwerking. Alexander Bosman promoveerde op 22 september op het proefschrift "Other Income under Tax Treaties; An Analysis of Article 21 of the OECD Model Convention".² Het proefschrift gaat over de toepassing van het zogenoemde restartikel in bilaterale belastingverdragen. Het proefschrift wordt in 2016 uitgegeven door Kluwer Law International. Promotoren waren Ton Stevens en oud-collega en gastdocent in onze fiscale masteropleiding, Frank Pötgens, hoogleraar aan de Vrije Universiteit Amsterdam. De verdediging vond plaats aan de VU.



¹Zie voor een korte toelichting van Maarten zelf: Wilde, M.F. de (2015). Promovendus aan het woord. *Weekblad Fiscaal Recht*, 2015/64, p. 64-65 en Wilde, M.F. de (2015). Promotie. *Corporate Tax 2.0*. *Nederlands Juristenblad (NJB)*, 90 (5), 292-292.

²Zie voor een korte toelichting van Alexander: Bosman, R.A. (2015). Promovendus aan het woord. *Weekblad Fiscaal Recht*, 2015/1086, p. 1086-1087.

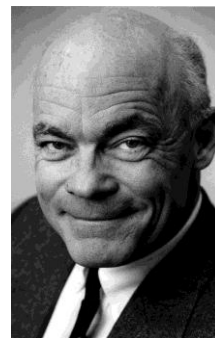


Esther Huiskers-Stoop promoveerde op 19 november op het proefschrift “De effectiviteit van horizontaal belastingtoezicht”.³ Esther heeft in het kader van haar onderzoek empirisch onderzoek gedaan. Dit is in Nederland niet gebruikelijk bij fiscale proefschriften, zij heeft dan ook echt gepioneerd. Haar promotoren waren Hans van Sonderen en Peter Diekman (sectie Handels- en Ondernemingsrecht & Financieel recht). Esther is nog steeds gastdocent in onze fiscale masteropleiding.

Niet alleen namen we in 2015 feestelijk afscheid van een aantal promovendi, tot ons genoegen mochten we weer nieuwe promovendi verwelkomen. In het bijzonder noem ik de twee buitenpromovendi die in 2015 bij Reinout Kok zijn begonnen, Menno van Werkhoven en Hayat Es-saghir. Beiden doen namelijk onderzoek op het gebied van digitalisering, informatie technologie en belastingen. Dit is een interessante nieuwe onderzoekslijn voor ons programma, zeker ook omdat Maarten de Wilde reeds onderzoek deed op dit terrein voordat de onderzoekslijn formeel was opgezet.

Uiteraard doen we meer dan alleen promotieonderzoek. Het onderzoeksprogramma is in onderzoeks-fte's weliswaar niet groot (4,63 in 2015, waarvan 2,27 fte toerekenbaar is aan promovendi), maar dit geeft geen goed beeld van de werkelijke onderzoekscapaciteit. In totaal zijn namelijk 35 personen bij het onderzoeksprogramma betrokken. Onderzoekers met een 0-aanstelling, gastvrijheidsovereenkomst of onderwijsaanstelling leveren een substantiële bijdrage aan het onderzoek die in de fte's niet terug te vinden is. Het door derden (in diverse gevallen zijn dit de onderzoekers zelf) gefinancierde onderzoek verklaart ook het opmerkelijke feit dat met een zeer klein aantal fte in 2015 weer een mooie output is gerealiseerd: 34 wetenschappelijke publicaties, waarvan 9 internationaal en 144 professionele publicaties. Ook is er weer uitgebreid bijgedragen aan het maatschappelijke debat door optredens in de media, lezingen en deelname aan expertbijeenkomsten. Op alle fronten is sprake van een grote stijging in output ten opzichte van 2014 (zie ook tabel 2 en 5 in de bijlage).

Het jaar 2015 had ook een rouwrand. Op 11 mei overleed prof. mr. M(aarten) J.W.M. Ellis, van 1994 tot zijn emeritaat in 2004 hoogleraar internationaal belastingrecht bij onze sectie. Ton Stevens heeft hem in zijn in memoriam treffend omschreven als markant fiscalist en één van de iconen van het internationale belastingrecht.⁴ Prof. Ellis heeft door zijn vele internationale contacten veel deuren kunnen openen voor zijn promovendi en anderen van de sectie. Vele momenteel bij het onderzoeksprogramma betrokken onderzoekers hebben hem mogen meemaken als inspirerende promotor, collega of docent. We denken met warmte aan hem terug.



³Zie voor een korte toelichting van Esther: Huiskers-Stoop, E. (2015). Promovendus aan het woord. Weekblad Fiscaal Recht, 2015/1368, p. 1368-1367.

⁴ Stevens, A.J.A. (2015). In Memoriam M. Ellis. Weekblad Fiscaal Recht, 2015/718, p. 718-719.

2. HET PROGRAMMA

Internationale afspraken leidden ertoe dat landen diverse protectionistische maatregelen in de vorige eeuw afschaften. Ook technologische en logistieke innovaties en het wegvallen van culturele barrières droegen bij aan de versnelling van de internationale mobiliteit van personen, goederen, kapitaal en diensten. Burgers en ondernemingen kunnen zich makkelijker vestigen in andere landen. Deze globalisering en toegenomen mobiliteit, heeft echter als tegengesteld effect dat landen bij de inrichting van hun belastingstelsel minder vrij, autonoom, zijn dan voorheen. Zo zijn steeds meer en duidelijker invloeden waarneembaar van andere disciplines, binnen de rechtsgeleerdheid, maar ook daarbuiten. Enerzijds wordt fiscale autonomie begrensd door andere rechtsbronnen, eventueel van hogere orde. Anderzijds hebben niet-juridische factoren invloed op de fiscale autonomie, zoals de genoemde globalisering, belastingconcurrentie, technische ontwikkelingen en veranderende politieke, culturele en sociale inzichten. Centrale vraag van het programma is daarom welke invloeden van buitenaf werkzaam zijn of zijn geweest op het formele en materiële belastingrecht, dan wel in de toekomst daarop invloed zullen gaan hebben, tot welke gevolgen dat heeft geleid of mogelijk zal leiden. Omgekeerd gaat ook invloed uit van het belastingrecht op andere rechtsgebieden dan wel andere disciplines. Het gaat, met andere woorden, steeds om de wisselwerking tussen het fiscale domein en andere domeinen en wat de gevolgen daarvan zijn voor het belastingrecht.

De centrale onderzoeksvraag is in 2015 uitgewerkt aan de hand van drie onderzoeksthema's:

1. Doorwerking Unierecht en internationaal (belasting)recht;
2. Lokale belastingheffing in de 21e eeuw;
3. Fiscale autonomie en kunst, cultuur en goede doelen.

De meeste onderzoekers concentreren zich op één thema, maar er zijn veel dwarsverbanden tussen de thema's. Sommige onderzoekers doen in meerdere thema's onderzoek. Deze samenwerking en verbindingen worden nadrukkelijk aangemoedigd. Ook is het onderzoeksprogramma steeds in ontwikkeling en worden oude onderzoekslijnen beëindigd en nieuwe gestart, zo ook in 2015.

2.1 Doorwerking Unierecht en internationaal (belasting)recht

Het deelthema "Doorwerking Unierecht en internationaal (belasting)recht" is het grootste onderzoeksthema waar ook de meeste onderzoekers aan deelnemen. Een groot aantal scripties van studenten past ook binnen dit onderzoeksthema. Het onderzoek was in 2015 geclusterd rond een aantal deelonderwerpen, die hierna worden besproken.

2.1.1 Internationaal en Europees beleid en fiscale autonomie

Het subthema "Internationaal en Europees beleid en fiscale autonomie" blijft actueel door de discussie over de internationale belastingheffing van multinationals en de activiteiten van de EU en de OESO op het gebied van Base Erosion and Profit Shifting (BEPS). Binnen het thema doen onderzoekers niet alleen fiscaalrechtelijk onderzoek naar fiscaal met elkaar concurrerende westerse landen, maar ook nadrukkelijk naar arme landen en opkomende economieën.

Het onderzoek van Reinout Kok en Maarten de Wilde richt zich op een gebied waar de (resterende) fiscale autonomie van landen sterk in het geding is: de winstbelastingheffing van het internationale bedrijfsleven. Dit is een terrein dat in het huidige BEPS-tijdperk zeer in beweging is. Het onderzoek richt zich zowel op vraagstukken van het internationaal en Europees belastingrecht als op het gebied van het nationaal Nederlandse belastingrecht. Het onderzoek van Reinout Kok heeft zich in 2015 met name gericht op de introductie en toepassing van antimisbruik-

regels (ter voorkoming van belastingontwijking) in het internationale belastingrecht. In zijn artikel 'Enkele aspecten van de principal purpose test' (WFR 2015/184) gaat Reinout diepgaand in op een van deze voorstellen, namelijk de aanpassing van belastingverdragen waardoor geen verdragsbescherming wordt gegeven in geval van misbruiksituaties. Ook vanuit de EU zijn op het terrein van het tegengaan van belastingontwijking diverse initiatieven ontplooid. In 'De antimisbruikbepaling in de Moeder-dochterrichtlijn' (MBB 2015, 9) wordt een van deze voorstellen op het terrein van het secundaire EU-recht onderzocht. Het betreft een (antimisbruik)regeling waardoor de voordelen van de Moeder-dochterrichtlijn niet worden toegekend indien sprake is van een kunstmatige constructie. Daarnaast heeft het primaire EU recht een grote invloed op de belastingheffing van multinationale ondernemingen. In zijn artikelen 'De Wet aanpassing fiscale eenheid' (WFR 2015/1442) (samen met R.J. de Vries) en 'De fiscale eenheid in het licht van het EU-recht na de arresten Groupe Steria en Finanzamt Linz' (MBB 2015, 12) worden twee (verschillende) gevolgen van het EU-recht behandeld voor de Nederlandse wetgeving betreffende de belastingheffing van concerns.



Maarten de Wilde's cum laude beoordeelde proefschrift 'Sharing the Pie; taxing multinationals in a global market' past eveneens perfect in dit thema. Maarten publiceerde de bevindingen van zijn promotieonderzoek in diverse tijdschriften⁵ en werd hierover ook geïnterviewd, onder meer in het Financieele Dagblad.⁶ Daarnaast publiceerde hij in 2015 in verschillende (inter)nationale academische tijdschriften en vaktijdschriften, zowel alleen als in samenwerking met collega's binnen de EUR. In NTFR commentarieerde Maarten de definitieve BEPS-rapporten van de OESO. In 2015 verscheen van de hand van Maarten de Wilde en Ciska Wisman een volledig herziene druk van het tweedelige Boom Basics Fiscaal – Internationaal belastingrecht. Ook heeft Maarten diverse voordrachten gehouden op nationale en internationale seminars en conferenties, zowel alleen als in samenwerking met collega's buiten de Erasmus Universiteit.

Binnen dit thema doen ook Arnaud de Graaf en zijn promovendi Uyanga Dorlig, Sophia Murillo, Sissie Gonzalez-Fung en Leo Neve onderzoek. De andere promotor van Leo is prof. Rob Widdershoven (hoogleraar Europees bestuursrecht aan Universiteit Utrecht en lid van de Raad van State). Maarten de Wilde is sinds 2015 co-promotor van Sissie, Sophia en Uyanga. Omdat voor deze vier promotieonderzoeken inzicht in het functioneren van internationale organisaties en hoe zij verantwoording afleggen van belang is, werkt Arnaud in de begeleiding van deze promovendi nauw samen met Ellen Hey, hoogleraar internationaal publiekrecht aan ESL. Het onderzoek van Arnaud richt zich op de wijze waarop beleid op internationaal niveau tot stand komt, het effect ervan op de fiscale beleidsvrijheid van landen en de beteugeling van een door de landen onbedoelde ruime uitleg van het vastgestelde internationale beleid. Niet zozeer het positieve fiscale recht is onderwerp van zijn onderzoek, maar de beleidsaspecten van internationale verplichtingen voor de fiscale autonomie. Hij heeft in 2015 ook over BEPS gepubliceerd⁷ en hierover lezingen gegeven.

⁵ Wilde, M.F. de (2015). Sharing the Pie: Taxing Multinationals in a Global Market. Intertax, 43; Wilde, M.F. de (2015). Belastingheffing van multinationals in een globale marktomgeving; naar een Corporate Tax 2.0? Ars Aequi, 2015 (10), 841-847; Wilde, M.F. de (2015). 'Sharing the Pie'; over het belasten van multinationale ondernemingen in een globale markt. NTFR Beschouwingen, 2015 (2), 1-5.

⁶ <http://fd.nl/economie-politiek/1088569/voorstel-winstbelastingheffing-bevordert-investeringsklimaat>.

⁷ Graaf, A.C.G.A.C. de (2015). Betekenis beneficial owner na BEPS en 2014-Update OESO-model. Tijdschrift Fiscaal Ondernemingsrecht, 2015 (141), 139-146.



Het onderzoek van Uyanga Dorlig is gericht op de rol van internationale organisaties bij de totstandkoming en vormgeving van de directe belastingwetgeving van drie voormalige communistische landen toen zij de stap maakten van een overheids- naar een markt gestuurde economie. Vanwege deze overgang in tijden van toenemende globalisatie, lijken deze landen namelijk meer vatbaar te zijn voor invloeden van buitenaf dan andere landen. Op 4 november gaf Uyanga de EGSL PhD Lunch Lecture met als titel “In search for a perfect recipe: redefinition of the concept of sovereignty in light of tax policy development by intergovernmental economic organisations for postcommunist countries.”

Sissie Gonzalez-Fung doet promotieonderzoek naar het spanningsveld tussen autonomie en heteronomie in fiscale beleidskeuze door soevereine staten in het huidige mondiale tijdperk. Haar onderzoek richt zich op de ontwikkeling en de invloed van internationaal beleid zoals onder auspiciën van de G20 tot stand gekomen binnen de OESO, EU, VN en het IMF- op de fiscale autonomie van landen. Zij onderzoekt of landen door binnen internationale fora samen te werken in wezen minder autonomie hoeven op te geven dan wanneer zij deze samenwerking niet zouden zoeken. Tijdens de ESL Posterpresentatie van 15 januari 2015 waardeerde de jury haar onderzoeksposter net als die van Uyanga Dorlig als ‘runner up’. In het verlengde van het onderzoek van Sissie doet Sophia Murillo onderzoek naar de invloed van internationaal beleid op de inkomensherverdeling in de landen van Latijns-Amerika.



Leo Neve doet onderzoek naar de positie van belastingplichtigen wanneer informatie automatisch dan wel spontaan of op verzoek wordt uitgewisseld. Met deze vormen van informatie-uitwisseling wordt naar zijn mening de rechtspositie van belastingplichtigen ondergeschikt gemaakt aan de efficiency van het proces. Hij vindt dat de verschillende vormen van inlichtingenuitwisseling moeten beantwoorden aan eisen van rechtmatigheid en proportionaliteit. Hij ontwikkelt een normatief kader op basis van algemene rechtsbeginselen en in de constitutionele traditie van staten. Het onderzoek zal aanbevelingen doen voor het vaststellen van procedurele rechten van belastingplichtigen met betrekking tot de drie vormen van inlichtingenuitwisseling. Leo heeft op 14 januari de EGSL PhD Lunch Lecture verzorgd met als titel “The Rule of Law and the practise of Tax Information Exchange”.

Ook anderen houden zich binnen dit thema bezig met de rechtsbescherming van de belastingplichtige, in het bijzonder Guido de Bont en Claire Hofman.⁸ Sigrid Hemels sprak tijdens het 2015 congres van de European Association of Tax Law Professors (EATLP) in Milaan in dit kader over de beperkingen die het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens oplegt aan boete-oplegging.



⁸ Zie bijvoorbeeld de publicatie Bont, G.J.M.E. de & Hofman, C. (2015). Personeel verzaakt, werkgever geraakt? Weekblad Fiscaal Recht, 2015 (7124), 1503-1509 en Bont, G.J.M.E. de (2015). Bewijsaanbod door getuigen: Belastingkamer in een spagaat?! Weekblad Fiscaal Recht, 2015 (7109), 966-971.

Erik Ros doet binnen dit thema onder begeleiding van Henk van Arendonk promotieonderzoek naar de introductie en vormgeving van het Europees burgerschap en de gevolgen daarvan voor de lidstatelijke fiscale autonomie. Daarbij analyseert hij onder andere hoe het Europese Hof van Justitie het Europees burgerschap heeft gebruikt om de economische verdragsvrijheden een steeds ruimere werking te geven en de gevolgen daarvan voor de lidstatelijke fiscale autonomie. Op 18 maart 2015 heeft Erik in de Engelstalige capita EU Citizenship een gastcollege gegeven over EU citizenship and taxation.

2.1.2 *Maritime and Transport Tax law*

Eind 2012 hebben Ton Stevens en Dick Molenaar het initiatief genomen voor het thema “Maritime and Transport Tax law”. Dit thema past bij Rotterdam, gezien de nabijheid van de haven en de aanwezigheid van zeerechtsonderzoek (Prof. Frank Smeele) op de faculteit. Het thema biedt bovendien niet alleen kansen voor samenwerking binnen de faculteit, maar ook met universiteiten in havensteden buiten Nederland. Naar aanleiding van het contact dat Sigrid Hemels in 2014



heeft gelegd met prof. dr. Carmen Ruiz Hidalgo van de Universiteit Vigo (Spanje), die toen twee weken bij ons verbleef als visiting researcher, heeft Ton Stevens begin juli als gastspreker deelgenomen aan een door de Universiteit Vigo georganiseerd havenseminar. Hij sprak daar over de belastingheffing van havenbedrijven in Nederland. De heer Vermeulen, bedrijfsjurist van het Havenbedrijf Rotterdam, verzorgde een lezing over de juridische structuur van Nederlandse havenbedrijven. Als uitvloeisel van een optreden op een seminar in Bergen (Noorwegen) over de toepassing van de tonnageregimes in Neder-

land, Denemarken, Verenigd Koninkrijk en Noorwegen op serviceschepen in 2013, heeft Ton Stevens meegewerkt aan een uitvoerige publicatie over de toepassing van tonnageregimes op offshore service vessels. Publicatie vindt in januari 2016 plaats in EC Tax Review. In het voorjaar van 2016 zal deze publicatie de basis vormen voor een mini-seminar over dit onderwerp.

Anneke Monsma, Arjen Schep en Maarten de Wilde hebben in 2015 een paper gemaakt over mogelijke (internationale/Europese) fiscale instrumenten ter stimulering van veilige en milieuvriendelijke recycling van zeeschepen in de zeescheepvaartsector.⁹ Anneke Monsma en Arjen Schep onderzochten in dat project in hoeverre (lokale) belastingheffing een geschikt bekostigingsinstrument zou kunnen opleveren om ‘safe and sound ship recycling’ aan het einde van de levensduur van een schip te bekostigen. Maarten de Wilde ging in op aspecten van internationaal belastingrecht. Dit onderzoek vormde een bijdrage aan het onderzoek onder leiding van Frank Smeele in opdracht van de Europese Commissie uitgevoerd onderzoeksproject van Ecorys, ESL en DNV-GL, getiteld: ‘Study on the feasibility of a financial instrument to facilitate safe and sound ship recycling’.

Ton Stevens heeft in mei een lezing verzorgd voor het Forum für Rechnungswesen und Finanzen Bremen, dat wordt ingevuld door Prof. Marx en zijn team van de Universiteit Bremen. Ton maakte een rechtsvergelijking tussen de tonnageregimes van Nederland en Duitsland. De lezing trok veel belangstellenden en na afloop ontstond een levendige discussie over de overeenkomsten en verschillen tussen beide stelsels. Als uitvloeisel verschijnt begin 2016 een artikel van Ton Stevens en Derk Eilers (Universität Bremen/FIDES Treuhand GmbH & Co. KG, Bremen) in het Duitse fiscale tijdschrift IStR over dit onderwerp.

⁹ Monsma, A.P., Schep, A.W. & Wilde, M.F. de (2015). Fiscal instruments for safe & sound ship recycling? (Extern rapport). Rotterdam: ESBL.

Voor 2016 zijn drie activiteiten gepland:

- Mini-seminar over de verdeling van heffingsrechten onder belastingverdragen bij offshore service vessels. Dit onderwerp is bijzonder actueel omdat diverse brancheorganisaties hun zorgen hebben uitgesproken over de concurrentiepositie van de Nederlandse offshore service branche als gevolg van de invoering van o.a. het nieuwe belastingverdrag tussen Nederland en Duitsland;
- Praktijkleergang rondom de zeevarende in samenwerking met sectie arbeidsrecht (Gerdien van der Voet) en maritime law (Frank Smeele). Aanleiding is de invoering in 2013 van het nieuwe Maritime Labour Convention en aanpassing van het Nederlandse maritieme arbeidsrecht. Een dag zal gaan over loonbelasting en sociale zekerheid rondom de zeevarende. Vanuit het fiscale onderzoeksprogramma zullen Ton Stevens en Hans de Haan aan deze leergang bijdragen;
- Een seminar inzake de nieuwe State Aid Guidelines (afhankelijk van voortgang Europese Commissie).

2.1.3 *Douanerecht*

Het douanerecht is bij uitstek Europees belastingrecht, omdat het volledig is geharmoniseerd. Het is tevens een rechtsgebied dat volop in beweging is, omdat per 1 mei 2016 nieuw communautair douanerecht, het Douane Wetboek van de Unie, van toepassing wordt. Walter de Wit, bijzonder hoogleraar Internationaal en Europees douanerecht heeft inmiddels twee promovendi aan dit thema weten te verbinden. Martijn Schippers promoveert als parttime promovendus op het onderwerp douanewaarde. De douanewaarde is een van de drie componenten om de douaneschuld – het bedrag dat aan douanerechten moet worden afgedragen – vast te stellen en is een belangrijk thema binnen het douanerecht. Abdel Tanouti doet als buitenpromovendus onderzoek naar de samenloop van het douanerecht met de btw en de accijns bij invoer. De aansluiting van de btw en de accijns op het douanerecht is complex. Het nieuwe Douane Wetboek van de Unie maakt dit onderzoek zeer relevant. Abdel Tanouti, Najat Idrissi en Martijn Schippers hebben op 12 en 13 mei 2015 op Durham University (UK) de conferentie "Ensuring VAT Neutrality: Fraud, Avoidance, and Planning" bijgewoond gevolgd door de "3rd PhD Seminar Indirect Taxes".¹⁰ Tijdens het PhD Seminar hebben zij gesproken over hun promotieonderzoeken. Martijn heeft de opgedane contacten gebruikt bij het landenonderzoek dat hij tezamen met Mark Boender heeft verricht voor hun artikel 'VAT and fixed establishments: mysteries solved?'.¹¹



Walter en Martijn hebben ook in twee internationale onderzoeken geparticipeerd. Ten eerste hebben zij input geleverd aan het project "Port of Ravenna Fast Corridor". Dit betreft een Euro-

¹⁰ De Conferentie over indirecte belastingen en het PhD Seminar Indirect Taxes worden jaarlijks gehouden en zijn een initiatief van Prof. Rita de La Feria (destijds University of Durham, vanaf 2016 University of Leeds), Prof. Ben Terra (UvA, Lund University), Prof. Oscar Henkov (Lund University), Prof. Joachim Englisch (University of Muenster), en Prof. Edoardo Traverso (University of Leuven). Beide bijeenkomsten vinden afwisselend plaats in Durham (vanaf 2016 Leeds), Leuven, Lund en Münster. De voorzitter van de Conferentie en het PhD Seminar Indirect Taxes ligt in de handen van de hoogleraar die een aanstelling heeft aan de universiteit die zetelt in de stad waar voornoemde bijeenkomsten in het desbetreffende jaar plaatsvinden.

¹¹ Schippers, M.L. & Boender, J.M.B. (2015). VAT and Fixed Establishment: Mysteries Solved? *Intertax*, 43 (11), 709-723.

pees onderzoekproject waar de European School of Advanced Fiscal Studies of the University of Bologna tezamen met de Italiaanse douaneautoriteiten, HUB telematica, UIRNet S.p.A. en Terminal container Ravenna S.p.A. bij betrokken zijn. Het betreft een onderzoek naar de implementatie van een vereenvoudigde douaneprocedure genaamd 'Corridor Controlled Customs'. Met het invullen van de aangereikte questionnaire hebben zij voorzien in het delen van Nederlandse ervaringen op het gebied van vereenvoudigde procedures. Ten tweede participeren zij in een lopend onderzoek van IBFD¹² over Special Tax Zones. Voor dit onderzoeksproject zullen zij een onderzoeksrapport schrijven voor het IBFD dat zij zullen presenteren tijdens een tweedaags seminar over Special Tax Zones op de Universiteit van Vigo (Spanje).

Walter de Wit heeft via cursussen het onderzoek op het gebied van douanerecht gevaloriseerd. In Nederland heeft hij zich met kennisoverdracht op het gebied van douanerecht bezig gehouden. De Erasmus Universiteit Rotterdam en de Technische Universiteiten van Delft en Eindhoven hebben in samenwerking met de douane, TNO en de organisaties Fenex, EVO, Fenedex, VNO-NCW, ACN, VNC, VNTO en TLN aan de Rotterdam School of Management (RSM) de universitaire master in Customs and Supply Chain Compliance ontwikkeld. Walter heeft bij de ontwikkeling een belangrijke rol gespeeld als coördinator en docent en heeft dit jaar – tijdens de tweede editie van de master –, veelvuldig als docent opgetreden. Daarnaast is hij als bestuurslid van de Stichting Europese Fiscale Studies (EFS) verantwoordelijk voor de Post-Master in EU Customs Law, die met ingang van het jaar 2015 de Nederlandstalige variant heeft vervangen. Deze Post-Master richt zich op verdiepend onderwijs in het communautair douanerecht. De eerste leergang van deze Post-Master heeft 20 studenten getrokken, waarbij studenten ook van buiten Nederland zijn aangetrokken. Ook in deze twee weken durende Post-Master heeft Walter veelvuldig als docent opgetreden. Tevens treedt hij op in de cursus Douane voor specialisten van de beroepsopleiding van de Nederlandse Orde van Belastingadviseurs.

Martijn Schippers heeft in het kader van het Tax Jurisprudence Program van studievereniging R.F.V. Christaanse-Taxateur een inleiding gegeven over de douanewaarde en de wijzigingen die zich met het oog op het UCC zullen voordoen. In augustus heeft hij voor de indirect tax practice van EY Nederland een inleiding tot het communautair douanerecht en een inleiding over het onderwerp douanewaarde verzorgd. In november heeft hij voorts een Nederlandstalige en Engelstalige inleiding verzorgd over de introductie van het Douane Wetboek van de Unie tijdens het door EY Nederland georganiseerde "UCC Seminar".



2.1.4 Belastingrecht in een digitale wereld

In 2015 is een nieuwe onderzoekslijn aan het programma toegevoegd: belastingrecht in een digitale wereld. Maarten de Wilde deed al eerder onderzoek naar de internationale fiscale aspecten van de digitale economie. Ook in 2015 heeft hij gepubliceerd over fiscale vraagstukken die opkomen in het kader van digitalisering en globalisering.¹³ Reinout Kok schreef over de uitdagingen van de digitale economie een artikel voor onze studenten.¹⁴ In 2015 is het onderzoek

¹² International Bureau of Fiscal Documentation.

¹³ Wilde, M.F. de (2015). Tax jurisdiction in a digitalizing economy; why 'online profits' are so hard to pin down. *Intertax*, 43 (2015) (12), 796-803; Wilde, M.F. de (2015). Heffingsjurisdictie in een digitaliserende economie; waarom 'online profits' zo ongrijpbaar zijn. *Maandblad Belastingbeschouwingen*, 2015 (10), 325-332.

¹⁴ Kok, R. (2015). De uitdagingen van de digitale economie. *De Aanslag*, 24(2), p. 18-19.

naar digitalisering en informatie technologie (IT) versterkt door de komst van twee buitenpromovendi van Reinout Kok; Hayat Essaghir en Menno van Werkhoven.

Hayat Essaghir doet een multidisciplinair onderzoek naar fiscaliteit in de context van digitale businessmodellen. Het onderzoek richt zich op de vraag hoe een (internationaal) fiscaal raamwerk eruit zou moeten zien om te leiden tot een neutrale en rechtvaardige belastingheffing van winsten gemaakt via een dergelijk digitaal business model. Met het onderzoek zal inzicht worden gekregen in de waardecreatie binnen digitale business modellen - evenals hoe de waardeketen eruit ziet en wat de specifieke bedrijfsprocessen zijn - en de beperkingen van de (internationale) fiscale regelgeving. Vervolgens zal een oplossing voor deze beperkingen worden onderzocht.

Menno van Werkhoven wil in kaart brengen hoe bedrijfsfiscalisten in dienst van multinationals IT inzetten tijdens hun dagelijkse werkzaamheden en wat de impact van de steeds verder digitaliserende ondernemingen is op het werk van de fiscale afdelingen. Ook het digitale samenspel tussen bedrijfsfiscalisten enerzijds en de belastingheffende autoriteiten anderzijds zijn onderwerp van zijn studie. Het onderzoek omvat zowel een fiscaal als een empirisch gedeelte.

In 2015 heeft Menno van Werkhoven het eerste empirische gedeelte van zijn onderzoek uitgevoerd: een serie semi-gestructureerde interviews met bedrijfsfiscalisten werkzaam in verschillende sectoren. Doel hiervan was het verkrijgen van meer inzicht in het huidige IT-gebruik en de komende trends (en problemen) qua IT-gebruik in de fiscale afdeling. De verslagen van deze interviews zijn gecodeerd en door gebruik van 'grounded theory' geanalyseerd. Een van de conclusies die uit de interviews getrokken kan worden is het zeer wijdverspreide gebruik van spreadsheets voor een veelvoud van fiscale zaken, waarvan de (gedetailleerde) kennis over hoe spreadsheets te gebruiken bijna uitsluitend is geleerd 'on the job'. Ook het ter beschikking stellen van financiële en fiscale data aan de fiscale autoriteiten en de vraag hoe deze autoriteiten deze data (potentieel) kunnen gebruiken zijn zaken die duidelijk op de radar staan van de geïnterviewde groep fiscalisten. Het onderzoek van Menno is multidisciplinair. Het past bovendien erg mooi in het LDE samenwerkingsverband van de EUR met de universiteiten in Delft en Leiden. Co-promotor van Menno is namelijk Felienne Hermans van de Technische Universiteit Delft. Zij leidt het Spreadsheet Lab van het Department of Software Engineering, Faculty of Electrical Engineering, Mathematics and Computer Sciences. Menno is drie keer per maand bij ons op de sectie en een keer per maand in Delft en hij neemt deel aan de onderzoeksbijeenkomsten van beide onderzoeksprogramma's. Menno, Reinout en Felienne hebben ook al een eerste gezamenlijke paper geschreven naar aanleiding van het eerste empirische onderzoek van Menno.¹⁵

2.2 Lokale belastingheffing in de 21^e eeuw

Anneke Monsma, Arjen Schep en Ferry Makkinga verzorgden in 2015 het onderzoek binnen het thema lokale belastingheffing in de 21^e eeuw. Anneke en Arjen doen dit onderzoek vanuit het Erasmus Studiecentrum voor Belastingen van Lokale overheden (ESBL: www.esbl.nl).¹⁶ Het ESBL wordt volledig extern bekostigd door de Stichting J.H. Christiaanse, een financiering waar het onderzoeksprogramma zeer erkentelijk voor is. Voor het ESBL was 2015 in zekere zin een tussenjaar doordat dat gehele kalenderjaar de bijzondere leerstoel Heffingen van lokale overheden vacant was en Anneke Monsma in de periode juli-december met zwanger-



¹⁵ Menno van Werkhoven, Felienne Hermans, Reinout Kok (2015) The Role of Software Systems in Tax, an Empirical Evaluation (working paper).

¹⁶ Van het ESBL is een uitgebreid Jaaroverzicht 2015 beschikbaar. Zie www.esbl.nl.

schapsverlof was. Vanaf januari 2016 is prof. dr. J.A. (Jan) Monsma (her)benoemd als bijzonder hoogleraar en is het ESBL weer op volle sterkte. Arjen Schep was geheel 2015 twee dagen per week gedetacheerd als juridisch adviseur bij de dienst Belastingen van de gemeente Amsterdam.

Binnen de lokale belastingen staat momenteel vooral het gemeentelijke belastinggebied in de belangstelling. In de brief aan de Tweede Kamer van 8 december 2015, over de novelle bij het Belastingplan 2016, is een voorontwerp van een wetsvoorstel aangekondigd, dat per 2019 zou moeten leiden tot een belastingschuif van rijksheffingen naar gemeentelijke heffingen van 4 miljard euro. Dit idee, inclusief genoemd bedrag, is afkomstig uit een eerder in 2015 verschenen advies van de Commissie Financiële ruimte voor gemeenten (commissie Rinnooy Kan) 'Bepalen betekent betalen', welk advies in opdracht van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten is opgesteld.

Landelijk gezien is binnen de fiscaliteit de lokale belastingheffing een onderbelicht gebied. Daarom is het uniek en van groot belang dat aan de Erasmus School of Law door het ESBL juridisch onderzoek wordt gedaan naar Nederlandse en Europese lokale belastingen. Dit weerspiegelt zich ook in het onderwijsprogramma van de opleiding Fiscaal Recht aan de ESL. Dit is de enige fiscaal-juridische opleiding in Nederland met een vak Heffingen Lokale Overheden als verplicht onderdeel van het curriculum. Dit vak wordt verzorgd door Ferry Makkinga, waardoor aansluiting met het onderzoek van het ESBL gewaarborgd is.

Het onderzoek richt zich onder meer op de fiscale bevoegdheid van de lokale wetgever (gemeente en waterschap) en de beperkingen aan die bevoegdheid door wet en jurisprudentie. De afgelopen jaren heeft het onderzoek steeds nadrukkelijker een internationale dimensie gekregen, vooral in de periode waarin prof. dr. M.J.M. (Miguel) de Jonckheere de bijzondere leerstoel 'Heffingen van lokale overheden' bekleedde.¹⁷ Maar ook in 2015 was een deel van de activiteiten en publicaties internationaal georiënteerd (zie hierna).

De medewerkers van het ESBL publiceren niet alleen in wetenschappelijke tijdschriften, maar nadrukkelijk ook in vakbladen als Belastingblad en Interlokaal, om zo de opgedane kennis ook onder lagere overheden te kunnen verspreiden. Ook wordt het 'Rotterdams Resumé' verzorgd door het ESBL. Dat is een internetpublicatie van de Landelijke Vereniging van Lokale Belastingen (LVLB), waarin periodiek wordt teruggeblikt op de belangrijkste ontwikkelingen, LinkedIn-discussies en de belangrijkste jurisprudentie van commentaar wordt voorzien.

Valorisatie is een belangrijke taak van het ESBL. Ook dit jaar is in opdracht onderzoek verricht (zie onderdelen hierna). Het ESBL heeft zo een belangrijke landelijke functie als wetenschappelijk fiscaal-juridisch kenniscentrum op dit terrein.

2.2.1 Rechtsvergelijkend onderzoek / internationale publicaties

Op 16 en 17 juni organiseerde het International Property Tax Institute (IPTI) in Amsterdam de 10th Mass Appraisal Valuation Symposium met als thema: Modernising Property Tax Systems. Anneke Monsma en Arjen Schep hebben hier een bijdrage aangeleverd. Anneke Monsma heeft een presentatie gehouden, getiteld 'Local taxes in international perspective', welke presentatie is uitgewerkt in een publicatie.¹⁸ Arjen Schep trad op als voorzitter van de Breakout Session: 'Modernisation and Development'. Ook Jan Monsma heeft op dit congres een presentatie gegeven,



¹⁷ Prof. De Jonckheere is tevens hoogleraar aan de Vrije Universiteit te Brussel.

¹⁸ Monsma, A.P. (2015). *Dutch local property taxes in international perspective*, IAAO's Fair & Equitable magazine October 2015, p. 15-19.

getiteld: Convincing a Tax Court of the Correctness of an Assessed Value’.

Anneke Monsma doet binnen dit thema rechtsvergelijkend promotieonderzoek naar de lokale fiscale autonomie in Europees perspectief. Centraal staat de vraag hoe het algemene beginsel van behoorlijke wetgeving *détournement de pouvoir* in tenminste twee Europese landen in de lokale fiscaliteit wordt ingevuld en getoetst door de rechter. Miguel de Jonckheere (EUR en VU Brussel) en Sigrid Hemels (EUR) zijn haar promotoren, Elaine Mak (EUR) en Mark Delanote (Universiteit Gent) hebben zitting in haar begeleidingscommissie.

Naar aanleiding van een lezing die Sigrid Hemels in 2014 aan de Meikai University in Tokio had gegeven, hebben Sigrid en Anneke de discussion paper Housing taxation in the Netherlands geschreven. Deze paper is opgenomen in de Meikai University Discussion Paper Series (april 2015). Anneke en Sigrid hebben deze paper met toestemming omgewerkt tot een wetenschappelijk artikel dat in het Bulletin for International Taxation is verschenen.¹⁹ Zij hebben in 2015 ook diverse malen overleg gehad met de Japanse wetenschapper Yuka Shiba, Anneke’s contact met haar ging over lokale belastingen.



2.2.2. Belastingheffing op verzoek: ondernemersfondsen en bedrijveninvesteringszones

Arjen Schep doet al geruime tijd onderzoek naar ondernemingsfondsen en bedrijveninvesteringszones. Dit heeft ook in 2015 geleid tot onderzoeksaanvragen, publicaties, aandacht in de media en optredens op congressen en bij gemeenten. Zo was Arjen keynote speaker op het Seminar Ondernemersfondsen, georganiseerd door de Stichting CLOK²⁰ en verzorgde hij in maart een workshop tijdens de VNG-belastingconferentie, beide naar aanleiding van de introductie van de Wet op de bedrijveninvesteringszones per 1 januari 2015.

De expertise van Arjen op dit onderzoeksterrein heeft ook geleid tot onderzoek in opdracht van de gemeente Teylingen²¹ en presentaties bij de gemeenten Barendrecht en Krimpenerwaard.²² Verder verscheen in het verlengde van dit onderzoekswerk een bijdrage in het Maandblad Belasting Beschouwingen.²³



¹⁹ Hemels, S.J.C. & Monsma, A.P. (2015). *Housing taxation: the special case of the Netherlands*. *Bulletin for International Taxation*, 69 (8), 463-474.

²⁰ <http://www.clok.nl/>

²¹ Schep, A.W.: *Retributieregeling binnen ondernemersfondsen Teylingen: Second opinion* (extern, niet gepubliceerd rapport), ESBL 1 december 2015.

²² Arjen heeft op 19 maart 2015 een presentatie voor de wethouder financiën en een werkgroep van gemeente Barendrecht gehouden over baatbelasting en alternatieven. Op 1 december heeft hij een presentatie gegeven voor het college van B&W van de gemeente Krimpenerwaard over ondernemersfondsen en BIZ-zen.

²³ Schep, A.W.: 'De BIZ-bijdrage: een gemeentelijke bestemmingsheffing ten behoeve van subsidieverlening aan ondernemersgebieden', *MBB* 2015/7-8, p. 247-254.

2.2.3 Afscheidsbrochure prof. dr. M.J.M. de Jonckheere rond het thema retributies en bestemmingsheffingen



De op 2 december 2014 gehouden studiedag over retributies en bestemmingsheffingen stond in het teken van het afscheid van bijzonder hoogleeraar Heffingen Lokale Overheden, prof. dr. Miguel De Jonckheere. De sprekers van deze studiedag hebben hun presentaties over retributies en bestemmingsheffingen bewerkt tot schriftelijke bijdragen die zijn gebundeld in de in 2015 verschenen 'Afscheidsbundel prof. dr. Miguel de Jonckheere: Retributies en bestemmingsheffingen'.²⁴ De bundel is in de reeks ESBL-brochures verschenen als ESBL-brochure 2015, nr. 15 en bevat bijdragen van H.P.A.M. van Arendonk, E.G. Borghols, S. Bosma, M.J.M. de Jonckheere, G.J. van Leijenhorst en A.W. Schep.

2.2.4 Handboeken, fiscale encyclopedieën en annotaties

Door werkzaamheden als redacteur en auteur voor diverse tijdschriften, handboeken en fiscale encyclopedieën wordt de wetenschappelijke kennis over lokale belastingen zichtbaar gemaakt en verspreid binnen het vakgebied. Daarbij wordt getracht niet alleen encyclopedische kennis te verspreiden (zoals in de fiscale encyclopedie De Vakstudie en in de NDFR), maar de kennis ook te vertalen naar de praktijk door middel van de annotaties en schriftelijke bijdragen in vaktijdschriften als Belastingblad, Vakstudie-Nieuws en in het handboek lokale belastingen in de 'Wegwijs'-serie. Ferry Makkinga is vaste annotator voor Belastingblad en Vakstudie-Nieuws en bewerker van Fiscale Encyclopedie "De Vakstudie". Ferry is mede-auteur van het handboek 'Compendium Gemeentelijke belastingen en de Wet WOZ' en 'Wegwijs in de gemeentelijke belastingheffing en de Wet WOZ'. Arjen Schep is deelredacteur voor Vakstudie-Nieuws, vaste medewerker (annotator) van Belastingblad en bewerker van Fiscale Encyclopedie "De Vakstudie". Anneke Monsma is bewerker van de online fiscale encyclopedie NDFR. Behalve hun vaste medewerkerschapen verzorgen de auteurs op aanvraag ook annotaties in andere vaktijdschriften.

2.2.5 Verbindende activiteiten ESBL voor het vakgebied

Het ESBL doet niet alleen wetenschappelijk onderzoek, maar wil de kennis over lokale belastingen ook uitdragen en delen met zowel actoren binnen het eigen vakgebied als met het maatschappelijk veld.

Op 9 juni 2015 organiseerde het ESBL naar aanleiding van het verschenen rapport Rinnooy Kan een rondetafelbijeenkomst waarvoor gericht mensen vanuit de uitvoeringspraktijk zijn uitgenodigd. Tijdens de bijeenkomst golden de 'Chatham House Rules'. De bijeenkomst werd ingeleid door Robbert Verkuijlen van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en Arjen Schep, die tevens als gespreksleider optrad.

Als het gaat om het verspreiden van kennis over het vakgebied kunnen eveneens een aantal activiteiten worden genoemd. Zo heeft Ferry Makkinga op 8 oktober 2015 een lezing gehouden in het Paleis van Justitie in Den Haag voor de kenniskring HLO van De Rechtspraak, getiteld: 'Waarderingsmethodieken en enige andere WOZ-perikelen'. Anneke Monsma en Ferry Makkinga hebben eveneens op 5 november een gastcollege gegeven, getiteld: 'Heffingen lokale overheden' aan de Nyenrode Business University voor het vak Indirecte Belastingen binnen de masteropleiding Fiscaal Recht van die universiteit. Arjen Schep was dit jaar docent in de cursus 'Heffingen lokale overheden en de wet WOZ, actualiteiten' ten behoeve van het Studiecentrum rechtspleging (SSR) op 19 november 2015.

²⁴ Zie: <http://repub.eur.nl/pub/78124/>

2.3 Fiscale autonomie en kunst, cultuur en goede doelen

Met het thema Fiscale autonomie en haar grenzen in relatie tot kunst, cultuur en goede doelen, daaronder begrepen het mecenaat, wordt binnen het onderzoeksprogramma onderzoek gedaan dat uniek is in Nederland. Dit thema is niet alleen wetenschappelijk relevant, maar staat ook maatschappelijk zeer in de belangstelling. Binnen dit thema wordt dan ook nadrukkelijk aan valorisatie gedaan, bijvoorbeeld door mee te werken aan perspublicaties, door bijdragen te leveren aan het debat over regelgeving en door het geven van lezingen voor een breed publiek en de sector. Ook wordt in dit thema veel samengewerkt met onderzoekers uit andere disciplines en andere landen. Bovendien zijn er ook afgelopen jaar weer verschillende scripties begeleid met een onderwerp dat binnen dit onderzoeksthema past en zijn studenten van andere universiteiten onder meer bij Sigrid Hemels langs geweest in verband met hun onderzoek. Sigrid Hemels, Dick Molenaar, Renate Buijze, Najat Idrissi en Mitra Tydeman houden zich met dit thema bezig.

2.3.1 Fiscale aspecten van fondsenwerving en filantropie: internationaal

Het thema fiscale aspecten van fondsenwerving en filantropie leent zich uitstekend voor internationaal en interdisciplinair onderzoek. Dat was ook in 2015 het geval.

In 2015 voerden Renate Buijze en Sigrid Hemels samen met Christoph Engel (hoogleraar ESL verbonden aan Law & Economics/BACT en Max Planck Institute for Collective Goods, Bonn) een onderzoek uit naar de bereidheid om schenkingen aan goede doelen te verzekeren om een fiscaal voordeel veilig te stellen en de effectiviteit van de schenking te verzekeren. Dit onderzoek gebruikt een voor de fiscaliteit vrij onbekende onderzoeksmethode: het experiment. De drie onderzoekers brengen ieder hun specifieke expertise in, waardoor het een echt samenwerkingsproject is. In het voorjaar van 2015 hebben de laboratorium experimenten plaatsgevonden in het lab van de ESE. Ter dekking van de kosten van het onderzoek (ondermeer voor de huur van het laboratorium en het belonen van de deelnemers aan het experiment) heeft het onderzoeksbestuur van de ESL een subsidie gegeven in het kader van het 'Erasmus Frontier Research'. De onderzoekers zijn daar zeer erkentelijk voor. De onderzoeksresultaten zijn vervolgens verwerkt in een paper²⁵ die inmiddels is aangeboden bij een peer reviewed internationaal economisch tijdschrift. De publicatie op SSRN heeft reeds de aandacht getrokken van de Duitse verzekeraar Munich Re. Deze verzekeraar is bezig met een projectidee over 'Social impact insurance': het verzekeren dat ontwikkelingsgelden ook daadwerkelijk het beoogde doel bereiken en de beloofde social impact genereren. Christoph Engel heeft begin december een overleg gehad met vijf medewerkers van Munich Re. Het bedrijf was serieus geïnteresseerd in het onderzoek. Naar aanleiding van dit bezoek heeft Christoph Engel ook nieuwe onderzoekslijnen uitgezet. Het lab experiment heeft daarmee niet alleen wetenschappelijke relevantie, maar heeft al voor publicatie van de paper tot valorisatie geleid en kan nu zelfs tot nieuw onderzoek leiden. Dit is een heel mooi resultaat van dit interdisciplinaire project.

In het voorjaar van 2016 heeft Sigrid Hemels met Kazuko Goto, professor of public finance and cultural economics aan de Faculty of Economics van Setsunan University, Osaka (Japan) bij de gerenommeerde uitgever Springer International een book proposal ingediend voor een boek over tax incentives for the creative industries voor hun Creative Economy book series.²⁶ Dit book proposal is na een peer review door drie hoogleraren (twee uit Japan, één uit de US) door het

²⁵ Renate Buijze, Christoph Engel, Sigrid Hemels (2015) Insuring Your Donation. An Experiment. Preprints of the Max Planck Institute for Research on Collective Goods, Bonn 2015/16, <http://ssrn.com/abstract=2674553>.

²⁶ <http://www.springer.com/series/13627>.

global editorial team van Springer geaccepteerd. Sigrid Hemels en Kazuko Goto zijn behalve redacteur van het boek ook auteurs van het boek. Sigrid heeft ook Dick Molenaar, Renate Buijze en Raymond Luja (hoogleraar rechtsvergelijkend belastingrecht Universiteit Maastricht) als auteurs bij dit project betrokken. Het boek moet volgens planning in november 2016 verschijnen. De home page van het boek is sinds juli 2015 live op de website van Springer.²⁷

Het promotieonderzoek 'Charitable Fundraising for the Arts in the Era of Globalization: International Tax Barriers for Arts Organizations' van Renate Buijze wordt begeleid door Sigrid Hemels. In Renate's door de Erasmus Graduate School of Law gefinancierde promotieonderzoek evalueert zij de verschillende manieren waarop donateurs gebruik kunnen maken van fiscale voordelen wanneer zij schenken aan een culturele instelling in het buitenland. Het fiscale beleid van een land speelt hierin de hoofdrol, maar ook bilaterale en multilaterale overeenkomsten tussen landen en particuliere initiatieven oefenen hier invloed op uit. Het spanningsveld tussen de fiscale autonomie van een land en de invloed van derden hierop staat centraal in het onderzoek. Hiermee sluit het onderzoek goed aan bij het onderzoeksprogramma 'Fiscale autonomie en haar grenzen'. Het promotieonderzoek omvat zowel een fiscaal als een empirisch gedeelte. Het empirische gedeelte van het onderzoek bestaat uit case studies van zowel Nederlandse als buitenlandse culturele organisaties, waaronder organisaties in België, Frankrijk, Italië, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten. Hiervoor nam Renate in 2015 interviews af met fiscalisten, fondsenwervers en zakelijk leiders van culturele organisaties. Tijdens deze interviews bleek telkens weer dat de culturele sector verlegen zit om oplossingen die de fiscale barrières voor grensoverschrijdende donaties wegnemen. Om een gedegen analyse van de interviews te waarborgen ten bate van haar proefschrift, volgde Renate een cursus in het gebruik van de kwalitatieve data analyse software Atlas TI bij Evers Research & Training. Tijdens het congres van het European Research Network on Philanthropy in Parijs presenteerde Renate haar onderzoek. Ook bij de Lunch Lecture van de Erasmus Graduate School of Law, de jaarlijkse posterpresentaties ter gelegenheid van de Nieuwjaarsborrel binnen de Erasmus School of Law en het jaarlijkse dagseminar Cultural Economics van Arjo Klamer (Erasmus School of History, Culture and Communication) presenteerde Renate haar onderzoek.

Sigrid Hemels en Renate Buijze waren als subcontractors betrokken bij een Horizon 2020 aanvraag vanuit het Center of Registers en de Belastingdienst van Litouwen. Het betrof een projectvoorstel met als onderwerp het ontwikkelen van een nieuw informatiesysteem voor belastingplichtigen om een geïnformeerde keuze te maken voor de toekenning van 2 % van hun inkomstenbelasting aan een goed doel. Sigrid werd hiervoor benaderd vanuit Litouwen. Bij deze aanvraag is samengewerkt met René Bekkers, hoogleraar pro sociaal gedrag aan de VU en directeur van het aan de Faculteit der Sociale Wetenschappen van de VU gevestigde Centrum voor Filantropische Studies. Helaas werd deze aanvraag afgewezen, maar het heeft wel inspiratie geboden voor een paragraaf in het boekproject 'Tax incentives for the creative industry' en bovendien was het leerzaam om bij een dergelijke aanvraag betrokken te zijn.

Een andere subsidie-aanvraag waarbij Sigrid Hemels en Renate Buijze betrokken zijn, had in 2015 meer succes. Met wetenschappers van de University of Sheffield (Verenigd Koninkrijk), het Center for Civil Society Studies van de Copenhagen Business School (Denemarken), de Universität Heidelberg (Duitsland), en de École des Hautes Études commerciales Montreal (Canada) is bij de Engelse Leverhulme Trust een funding bid gedaan voor oprichting van een International Research Network on Arts Philanthropy. Dit is gebeurd in het kader van het programma van de Leverhulme Trust dat een driejarige subsidie geeft aan netwerken bestaande uit internationale wetenschappers en/of culturele instellingen om actuele onderwerpen te bespreken op een specifiek gebied. In augustus 2015 kregen we bericht dat het samenvattende proposal succesvol

²⁷ <http://www.springer.com/jp/book/9789812878311>.

was. De full application is eind 2015 ingediend, eind maart 2016 komt de uitslag of we ook daarmee succesvol zijn geweest.

Ook in publicaties in binnen dit thema met anderen samengewerkt in 2015. Met Yuka Shiba van Tokoha University in Shizuoka (Japan) publiceerde Sigrid in 2015 een wetenschappelijk artikel over belastingwetgeving ter stimulering van privaat mecenaat.²⁸ Tevens verscheen in 2015 het boek 'Taxation of Charities' onder redacteurschap van em. hoogleraar Frans Vanistendael als deel 11 in de EATLP International Tax Series. Sigrid schreef twee hoofdstukken in dit boek.²⁹ In 2015 is ook de EFC's Comparative Highlights of Foundation Laws publication uitgekomen, een

Nieuwste update EFC publicatie vergelijkt wet- en regelgeving voor fondsen in Europa



In opdracht van ECSP heeft collega Sigrid Hemels, expert in fiscaal recht voor goede doelen organisaties, bijgedragen aan de nieuwste update van de EFC publicatie "Comparative Highlights of Foundation Laws: The Operating Environment for Foundations in Europe" door de situatie van Nederland in kaart te brengen.

rechtsvergelijkende publicatie van het European Foundation Centre.³⁰ Sigrid heeft samen met kandidaat-notaris Corine Vos (Heussen lawyers & civil law notaries) in opdracht van het Erasmus Centre for Strategic Philanthropy (ECSP) de Neder-

landse bijdrage voor deze publicatie geleverd. De publicatie is een belangrijke bron voor beleidsmakers, fondsen, investeerders en filantropen die betrokken of geïnteresseerd zijn in grensoverschrijdende activiteiten.

2.3.2 Fiscale aspecten van fondsenwerving en filantropie: nationaal

In de nationale component van het onderzoek naar fiscale aspecten van fondsenwerving en filantropie speelt naast het nationaal gepubliceerde wetenschappelijk onderzoek valorisatie een grote rol. Dit onderzoek raakt direct de Nederlandse samenleving en de door het kabinet gewenste participatiemaatschappij. De leden van het onderzoeksprogramma worden op dit gebied dan ook regelmatig geconsulteerd. Sigrid Hemels kwam in 2015 op plaats 50 nieuw binnen in de ranglijst met de 100 invloedrijkste personen in de Nederlandse filantropie 2015-2016.³¹



Sigrid Hemels in ranking invloedrijkste personen Nederlandse filantropie

Vrijdag, 10 Juli 2015

Sigrid Hemels, hoogleraar belastingrecht aan de EUR, is op plaats 50 binnengekomen in de Filanthropium-ranglijst met de 100 invloedrijkste personen in de Nederlandse filantropie 2015-2016.

De valorisatie vindt plaats op verschillende wijzen. Valorisatie richting juridische professionals (fiscalisten en notarissen) gaat via vakpublicaties, annotaties bij jurisprudentie over algemeen nut beogende instellingen (anbi's) en lezingen voor professionals. Valorisatie richting een niet juridisch publiek: goede doelen, kunstinstellingen en hun medewerkers, vrijwilligers en gevers en het brede publiek in het algemeen gebeurt via lezingen, populariserende publicaties en het verlenen van medewerking aan perspublicaties.

²⁸ Hemels, S.J.C. & Shiba, Y. (2015). Tax legislation as instrument to support private patronage of the arts and cultural heritage. Tokoha Law Review, 2 (1), 45-68.

²⁹ Hemels, S.J.C. (2015). The European Foundation Proposal: An Effective, Efficient and Feasible solution for Tax Issues Related to Cross-Border Charitable Giving and Fundraising? In F. Vanistendael (Ed.), Taxation of Charities (EATLP International Tax Series, 11) (pp. 143-176); Hemels, S.J.C. (2015). Netherlands. In F. Vanistendael (Ed.), Taxation of Charities (EATLP International Tax Series, 11) (pp. 375-402). Amsterdam: IBFD.

³⁰ Online versie: <http://www.efc.be/publication/comparative-highlights-of-foundation-laws-the-operating-environment-for-foundations-in-europe-2/>.

³¹ Deze ranglijst staat in de door Filanthropium uitgegeven jaargids voor de Nederlandse filantropiesector, De Dikke Blauwe: www.dedikkeblauwe.nl.

Najat Idrissi houdt zich binnen het onderzoeksprogramma bezig met een promotie-onderzoek naar btw en goede doelen. Haar onderzoek gaat over de vraag of de huidige behandeling van goede doelen in de btw effectief en efficiënt is, of dat er andere mogelijkheden effectiever en efficiënter zijn. Hierbij wordt onder andere rekening gehouden met de autonomie van de Nederlandse wetgever. Haar promotoren zijn Sigrig Hemels en René van der Paardt (ESE). Najat heeft met dit onderwerp een niche gevonden, zowel in het vakgebied filantropie als het vakgebied btw. Zij heeft inmiddels een reputatie als expert op dit gebied verworven. Zo nam Najat op 9 november deel aan het fiscaal overleg van Samenwerkende Brancheorganisaties Filantropie dat als doel had het verkrijgen van input voor de gesprekken van de brancheverenigingen met het Ministerie van Financiën. Naast Najat Idrissi doet ook Mytra Tydeman binnen dit thema promotieonderzoek. Zij richt zich op de fiscale behandeling van religieuze en levensbeschouwelijke organisaties. Sigrig Hemels is haar promotor.

Ook Sigrig Hemels en Dick Molenaar hebben zich in 2015 weer in het beleidsmatige debat over filantropie gemengd. Sigrig was penvoerder van het commentaar van de Nederlandse Orde van Belastingadviseurs op een concept-besluit over de giftenaftrek in de vennootschapsbelasting. Tevens heeft zij voor het (pilot) Team Zeer Vermogende Particulieren (ZVP) van de belastingdienst op 10 maart een workshop gegeven over kunst, goede doelen en ZVP. Naar aanleiding daarvan is zij vervolgens op 17 april uitgenodigd om voor het ANBI-team van de Belastingdienst een workshop te geven over aandachtspunten op het gebied van algemeen nut beogende instellingen. Ook is uit de bijeenkomst van 10 maart een gezamenlijk artikel met een belastinginspector over ter beschikkingstelling van kunst voortgekomen dat in 2016 is gepubliceerd in het Weekblad fiscaal recht.³² Ook heeft zij op 21 mei met prof. Marianne de Visser en Henk Griffioen van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid gesproken over het project 'Filantropie' waar eerstgenoemde voorzitter van is. Op 19 mei heeft zij gesproken met vertegenwoordigers van het Stedelijk Museum Amsterdam, het Gemeentemuseum Den Haag, Museum Boijmans van Beuningen Rotterdam en de Museumvereniging over de gedragscode fondsenwerving. Daarnaast nam zij op 29 juni deel aan de door het Centraal Bureau Fondsenwerving (CBF) georganiseerde expertsessie over de toekomst van toezicht binnen de filantropische sector en heeft ze commentaar geleverd op de Conceptversie inrichting validatiestelsel. Op 7 december nam ze samen met Renate Buijze deel aan de expertmeeting van Vanderkruijs over 'Veranderend toezicht in de kunst- en cultuursector' onder leiding van Gitta Luiten.³³ Eind december heeft ze, mede op verzoek van het Ministerie van OC&W, commentaar geleverd op de conceptversie van het door het Centrum voor Filantropische Studies van de VU in opdracht van het Ministerie van OC&W verrichtte onderzoek naar de multiplier in de Geefwet. Dit onderzoek zal begin 2016 verschijnen.

Op wetenschappelijk gebied zijn er binnen dit thema ook veel contacten. Sigrig Hemels is lid van de begeleidingscommissie van het tweejaarlijkse onderzoek Geven in Nederland van de werkgroep filantropie van de Vrije Universiteit Amsterdam³⁴ en lid van de adviesgroep Cultuur Index Nederland, een initiatief van de Boekmanstichting en het Sociaal en Cultureel Planbureau.³⁵ Daarnaast is ze lid van de Raad van Adviseurs rond het Research Fellowship Mecenaat van dr.

³² Hemels, S.J.C. en Nijkamp, H.K. (2016) Kunst en art. 3.92 Wet IB 2001: een ongelukkig samenspel. WFR 2016/18, p. 122-132.

³³ Een kort verslag van deze bijeenkomst staat op <http://www.vanderkruijs.com/veranderend-toezicht-in-de-kunst-en-cultuursector.html>.

³⁴ <http://www.fsw.vu.nl/nl/wetenschappelijke-afdelingen/filantropische-studies/onderzoek/geven-in-nederland/index.asp>.

³⁵ <http://www.boekman.nl/cultuurindex>.

Renée Steenbergen aan de Universiteit Utrecht. Tevens is ze verbonden met het Erasmus Centre for Strategic Philanthropy (ECSP), een samenwerkingsverband van de ESE en de RSM. Lucas Meijs van het ECSP is ook lid van de doctoraatscommissie van Renate Buijze. Sigrid Hemels, Dick Molenaar en Renate Buijze zijn tevens toezichthouder/bestuurder bij diverse culturele instellingen, waardoor ze ook praktijkervaring hebben met de effecten van fiscale regelgeving op deze sector en de wijze waarop de sector daar mee om gaat.

2.3.3 Fiscale positie van artiesten

Dick Molenaar wordt internationaal beschouwd als dé deskundige op het gebied van de fiscale positie van artiesten en sporters. Internationale belastingheffing van artiesten en sporters zorgt voor problemen, zoals (gedeeltelijke) dubbele belastingheffing en hoge administratieve lasten. Hij heeft in 2015 ook weer veel over dit onderwerp gepubliceerd.³⁶ Dick had in 2015 bovendien zitting in de *Expert Group on removing tax obstacles for individuals* van DG Taxud van de Europese Commissie. Hij vertegenwoordigt de Europese sociale partners (werkgevers en werknemers) in de podiumkunsten in deze Expert Group. Andere leden van deze groep zijn hoogleraren van verschillende Europese universiteiten, zoals prof. Pisquale Pistone (Salerno, Wenen en wetenschappelijk directeur IBFD), prof. Gerard Meussen (Nijmegen) en prof. Rainer Prokisch (Maastricht) en vertegenwoordigers van andere sectororganisaties. In 2015 heeft de Expert Group vier bijeenkomsten gehad, het rapport is voorzien voor januari 2016.

Dick heeft tevens het programma (sprekers en inhoud) samengesteld van het seminar “Music and Taxation” dat op 24 juli 2015 door de Universiteiten van Lausanne (Zwitserland) en Piacenza (Italië) werd georganiseerd in Verbier (Zwitserland). Onderwerp was ‘Withholding agent’.



Tevens is Dick Molenaar de mede-initiatiefnemer van de International Tax Entertainment Group (ITEG), waarin specialisten inzake de belastingheffing van artiesten en sporters uit verschillende landen zitting hebben, die zowel wetenschappelijk onderzoek doen als in de praktijk met deze beroepsgroepen werkzaam zijn. De groep had

twee bijeenkomsten, op 24 juli in Verbier en op 2 november in Londen, en bestaat uit leden uit Italië, Polen, Duitsland, België, Canada, Verenigd Koninkrijk, Nederland, Frankrijk, Zwitserland, Spanje en Portugal.

Tevens heeft Dick gesproken op binnen- en buitenlandse conferenties en studiedagen in Brussel, Londen, Krakau, Dublin, Hamburg, Avignon, Milaan, Rotterdam, Dordrecht, Amsterdam, Amersfoort, Dronten en Groningen.³⁷

³⁶ Molenaar, D. (2015). Entertainers and sportspersons following the updated OECD Model (2014). Bulletin for International Taxation, 2015 (January), 37-47; Molenaar, D. (2015). Sporters en artiesten: recente ontwikkelingen in het OECD-modelverdrag. Tijdschrift Fiscaal Ondernemingsrecht, 2015/141.3; Molenaar, D. (2015). Minimumdrempel voor artiesten en sporters in belastingverdragen. Maandblad Belastingbeschouwingen, 84 (12), 393-397; Molenaar, D. (2015). New options to restrict art. 17 of the OECD Model Tax Convention for international sportspersons. Global Sports Law and Taxation Reports, 2015 (March), 44-48; Molenaar, D. (2015). Tax Planning for Incoming Individual Sportspersons and Entertainers. Global Sports Law and Taxation Reports, 2015 (2), 42-45.

³⁷ European Festival Association (EFA) op 30 januari in Brussel: workshop over ‘Foreign artist taxation’; International Live Music Conference (ILMC) op 7 maart 2015 in Londen: workshop ‘Touring and Taxation’; Congres ‘Player Contracts’ op 4 en 5 november in het Wembley stadion in Londen: ‘Tax treatment of Third Party Ownership, Image Rights and Sponsoring and Endorsement Income’, samen met Mario Tenore en Angel Juarez; European Association of Artist Managers (AEAA) op 30 en 31 mei in Krakau, Polen: ‘Artist tax, social security and VAT’; Federation of International Actors (FIA) op 6 juni in Dublin, Ierland: ‘Double taxation and how to avoid it’; Performers Employers in the Arts Leage (Pearle) op 12 juni in Hamburg, Duitsland: ‘Artists, social security and VAT’; European Theatre Academy (ETC) op 6 juli in Avignon, Frank-

3. DE MENSEN

Aan het onderzoeksprogramma Fiscale autonomie en haar grenzen nemen per 31 december 2015 12 onderzoekers deel die als werknemer met een onderzoeksaanstelling verbonden zijn aan de sectie belastingrecht (4,63 onderzoeksfte). Deze getallen geven echter een onvolledig beeld van de omvang van het onderzoeksprogramma. Naast de onderzoekers met een onderzoeksaanstelling is in het programma ook een belangrijke rol weggelegd voor niet door de faculteit gefinancierd onderzoek. Bijzonder hoogleraren met een nulaanstelling, buitenpromovendi, gastonderzoekers en (gast)docenten met alleen een onderwijsaanstelling nemen eveneens deel aan het onderzoeksprogramma en leveren daar een belangrijke bijdrage aan. In totaal verrichten in 2015 35 personen op enig moment activiteiten binnen het onderzoeksprogramma. Binnen meestal kleine aanstellingen, of zelfs zonder dat sprake is van formele onderzoekstaken, wordt met veel enthousiasme aan het onderzoek gewerkt.

3.1 Deelnemers vanuit de sectie belastingrecht

De volgende personen zijn in 2015 vanuit de sectie belastingrecht verbonden aan het onderzoeksprogramma met het navolgend aantal onderzoeksfte's. Het aantal fte's is gebaseerd op de berekening voor de procedure Sanderskwalificatie voor het jaar 2015. Hierdoor hebben full-time onderzoekers geen 1,0 onderzoeksfte in het onderstaande overzicht. Bij indiensttreding gedurende het jaar is het aantal fte berekend op een gemiddelde inzet over het hele jaar:

| | |
|---|------|
| - prof.mr.drs. H.P.A.M. van Arendonk (emeritus) | p.m. |
| - mr. A.J.M Arends (onderwijsaanst.) | p.m. |
| - prof. dr. G.J.M.E. de Bont | 0,08 |
| - dr. E. Boomsluiters (bachelorcoördinator) | p.m. |
| - drs. T. Braakman (onderwijsaanst.) | p.m. |
| - R. Buijze MA | 0,75 |
| - mr. U. Dorlig | 0,75 |
| - drs H. Essaghir (buitenpromovenda) | p.m. |
| - prof. dr. M.W.C. Feteris (0-aanstelling) | p.m. |
| - mr. dr. G.K. Fibbe (gastonderzoeker) | p.m. |
| - mr. W.S. Gonzalez-Fung (buitenpromovenda) | p.m. |
| - prof. mr. dr. A.C.G.A.C. de Graaf | 0,16 |

rijk: 'Artist tax, social security and VAT'; Maisto seminar 'Taxation of Entertainers and Sportspersons Performing Abroad' op 30 november in Milaan, Italië: 'Elimination of double taxation relief: credit vs. exemption' en 'Country report The Netherlands'; Classical NEXT op 22 mei in Rotterdam: mentoring session 'Music and Taxation: the state of art in theory and practice'; Congres van de Vereniging van Nederlandse Poppodia en Festivals (VNPF) op 9 september in Dordrecht: 'The VAR is dead, long live the modelovereenkomst'; Amsterdam Dance Event (ADE) op 14 oktober in Amsterdam: 'Best practice - Dying (death) & taxes'; Sena Masterclass op 24 oktober in Amersfoort: 'Muzikaal ondernemerschap en belastingen'; Congres Cultuurconnectie op 26 november in Dronten: 'Beoordeling arbeidsrelaties na het einde van de VAR'; Eurosonic Noorderslag op 16 januari in Groningen: 'Foreign performances and Taxation' en 17 januari 'Arbeidsrecht en de toekomst van de VAR', samen met mr. Sem Bakker.

| | |
|--|--------------------------|
| - mr. J. de Haan (onderwijs) | p.m. |
| - prof. dr. S.J.C. Hemels | 0,24 |
| - mr. C. Hofman (onderwijsaanstelling) | p.m. |
| - N. Idrissi LLM (buitenpromovenda) | p.m. |
| - drs. B.J. Kiekebeld (gastonderzoeker) | p.m. |
| - prof. dr. H.A. Kogels (emeritus) | p.m. |
| - prof. dr. Q.W.J.C.H. Kok (nulaanstelling) | p.m. |
| - mr. J.L.D.J. Maasland (gastdocent) | p.m. |
| - mr. F.J.H.L. Makkinga (onderwijsaanst.) | p.m. |
| - dr. D. Molenaar (gastonderzoeker) | p.m. |
| - mr. A.P. Monsma | 0,54 (vergoed door ESBL) |
| - S. Murillo Lopez LLM (buitenpromovenda) | p.m. |
| - mr. L.E.C. Neve (buitenpromovendus) | p.m. |
| - mr. E. Ros | 0,40 |
| - mr. dr. A.W. Schep | 0,90 (vergoed door ESBL) |
| - M.L. Schippers LL.M | 0,37 |
| - mr. R. Snoeij (buitenpromovendus) | p.m. |
| - prof. dr. J.C.M. van Sonderen | 0,16 |
| - prof. dr. A.J.A. Stevens | 0,12 |
| - A. Tanouti LL.M (buitenpromovendus) | p.m. |
| - mr. M. van Werkhoven (buitenpromovendus) | p.m. |
| - mr. dr. M.F. de Wilde | 0,16 |
| - prof. mr. W. de Wit (bijzonder hoogleraar) | p.m. (nulaanstelling) |

3.2 Buitenpromovendi

Aan het onderzoeksprogramma zijn ultimo 2015 15 buitenpromovendi verbonden. Zij maken integraal deel uit van het in het kader van het onderzoeksprogramma georganiseerde promovendi-overleg en onderzoeksbijeenkomsten en worden op die wijze actief betrokken bij de activiteiten binnen het onderzoeksprogramma.

- mr. L. Wijsman (gestart in 2005) (promotor prof. dr. M.W.C. Feteris)
- mr. J.A. Kok (gestart in 2008) (promotor prof. dr. H.A. Kogels)

- mr. A.M.P. Van Velzen (gestart in 2008) (promotor prof. dr. A.J.A. Stevens)
- mr. R. Snoeij (gestart in 2010) (promotor prof. dr. A.J.A. Stevens)
- mr. M. Koomen (gestart in 2010) (promotor prof. dr. S.J.C. Hemels)
- mr. A. van Vugt (gestart in 2011) (promotor prof. dr. A.J.A. Stevens)
- mr. N. Idrissi (gestart in 2012) (promotor prof. dr. S.J.C. Hemels en prof. dr. R.N.G. van der Paardt)
- mr. W.S. Gonzalez-Fung (gestart in 2013) (promotor prof. mr. dr. A.C.G.A.C. de Graaf, copromotor mr. dr. M.F. de Wilde)
- mr. L.E.C. Neve (gestart in 2013) (promotor prof. mr. dr. A.C.G.A.C. de Graaf en prof. mr. dr. R.J.G.M. Widdershoven)
- S. Murillo Lopez LLM (gestart in 2013) (promotor prof. mr. dr. A.C.G.A.C. de Graaf, copromotor mr. dr. M.F. de Wilde)
- A. Tanouti LL.M., (gestart in 2014) (promotor prof. mr. dr. W. de Wit en prof. dr. R.G.N. van der Paardt)
- M. Tydeman-Yousef, (gestart in 2014) (promotor prof. dr. S.J.C. Hemels)
- mr. A.A.C. (Arnaud) Bruijns, (gestart in 2014) (promotor prof. dr. G.J.M.E. de Bont)
- mr. M. (Menno) van Werkhoven (gestart in 2015) (promotor prof. dr. Q.W.J.C.H. Kok, copromotor dr. F.F.J. Hermans)
- drs H. (Hayat) Essaghir (gestart in 2015) (promotor prof. dr. Q.W.J.C.H. Kok)

3.3 Promotieonderzoeken in uitvoering

In 2015 waren 21 promovendi bezig met een onderzoek binnen het onderzoeksprogramma. Onderstaand een overzicht van alle promotieonderzoeken in uitvoering per 31 december 2015:

- Buijze, R., Donations to the Arts in the Era of Globalization: the role of Tax Incentives for International Charitable Fundraising for the Arts (promotieonderzoek in uitvoering). Erasmus universiteit, Prom./coprom.: prof. dr. S.J.C. Hemels/dr. D. Molenaar
- Bruijns, A.A.C., Grenzen aan de rechtsstrijd (promotieonderzoek in uitvoering). Erasmus universiteit, Prom./coprom.: prof. dr. G.J.M.E. de Bont)
- Dorlig, U., Influence of international tax policies developed by international organisations on the tax autonomy of the former communist countries (promotieonderzoek in uitvoering). Erasmus universiteit, Prom./coprom.: prof. mr. dr. A.C.G.A.C. de Graaf/ mr. dr. M.F. de Wilde
- Essaghir, H Taxation in the Context of Business Models Emerging from Digitalization – Creating Value in a Digital Era (promotie-onderzoek in uitvoering). Erasmus universiteit, Prom./coprom.: prof. dr. Q.W.J.C.H. Kok
- Gonzalez-Fung, W.S., International Policy and Fiscal Autonomy (promotieonderzoek in uitvoering). Erasmus universiteit, Prom./coprom.: prof. mr. dr. A.C.G.A.C. de Graaf/ mr. dr. M.F. de Wilde

- Hofman, C., Strafrechtelijke vs. bestuursrechtelijke aanpak van fiscale fraude: de bijzondere positie van de fiscus promotieonderzoek in uitvoering). Erasmus universiteit, Prom./coprom.: prof. dr. G.J.M.E. de Bont en prof. dr. P.A.M. Mevis
- Murillo Lopez, S LLM Impact of international Policy on Tax Autonomy of Developing Countries. (promotieonderzoek in uitvoering). Erasmus universiteit, Prom./coprom.: prof.mr. dr. A.C.G.A.C. de Graaf/ mr. dr. M.F. de Wilde
- Idrissi, N. , BTW en goede doelen (promotieonderzoek in uitvoering). Erasmus universiteit, Prom./coprom.: prof. dr. S.J.C. Hemels en prof. dr. R.N.G. van der Paardt
- Kok, J., MKB en zetelverplaatsing (promotieonderzoek in uitvoering). Erasmus universiteit, Prom./coprom.: prof.dr. H.A. Kogels
- Koomen, M., Transfer pricing of intangibles and CCCTB (promotieonderzoek in uitvoering). Erasmus universiteit, Prom./coprom.: prof. dr. S.J.C. Hemels
- Monsma, A.P., De beperking van de lokale fiscale regelgevende bevoegdheid door het beginsel van détournement de pouvoir, (promotieonderzoek in uitvoering) Erasmus Universiteit, Prom./Coprom.: prof. dr. M.J.M. De Jonckheere en prof. dr. S.J.C. Hemels.
- Neve, L.E.C., Protection of taxpayers' rights under Exchange of Information for Tax Purposes; A multilevel assessment of the exercise of public authority under the Rule of Law (promotieonderzoek in uitvoering). Erasmus universiteit, Prom./coprom.: prof. mr. dr. A.C.G.A.C. de Graaf en prof. mr. R.J.G.M. Widdershoven)
- Ros, E.W. , Burgerschap van de Unie en fiscaliteit. Onderzoek naar invloed uitleg HvJ van vrij verkeersbepalingen, gekoppeld aan burgerschap van de Unie, op fiscaliteit, (promotieonderzoek in uitvoering). Erasmus universiteit, Prom./coprom.: prof.dr. H.P.A.M. van Arendonk
- Schippers, M.L., Customs Valuation, (promotieonderzoek in uitvoering). Erasmus universiteit, Prom./coprom.: prof.mr.dr. W. de Wit
- Snoeij, R., (international) Tax law aspects of sovereign wealth funds (SWF's) (promotieonderzoek in uitvoering). Erasmus universiteit, Prom./coprom.: prof.dr. A.J.A. Stevens
- Tanouti, A., De samenloop van het douanerecht met de btw en de accijns bij in- en uitvoer, (promotieonderzoek in uitvoering). Erasmus universiteit, Prom./coprom.: prof.mr.dr. W. de Wit en prof.dr. R.G.N. van der Paardt
- Tydeman-Yousef, M., Fiscale aspecten van religie en levensbeschouwing, een nationaal en rechtesvergelijkend onderzoek, (promotieonderzoek in uitvoering). Erasmus universiteit, Prom./coprom.: prof.dr. S.J.C. Hemels
- Velzen, A.M.P. van, Belastingheffing van internationale ambtenaren (promotieonderzoek in uitvoering). Erasmus universiteit, Prom./coprom.: prof.dr. A.J.A. Stevens
- Vugt, A. van, De verrekeningsmethode, (promotieonderzoek in uitvoering). Erasmus universiteit Prom./coprom.: prof.dr. A.J.A. Stevens
- Werkhoven, M. van, The use of IT at tax departments of MNEs: Tax compliance = data management? (promotieonderzoek in uitvoering). Erasmus universiteit, Prom./coprom.: prof. dr. Q.W.J.C.H. Kok/ dr. F.F.J. Hermans

- Wijsman, L., Nemo tenetur in belastingzaken (promotieonderzoek in uitvoering). Erasmus universiteit, Prom./coprom.: prof.dr. M.W.C. Feteris

4. GEORGANISEERDE SEMINARS EN BIJEENKOMSTEN

Binnen het onderzoeksprogramma zijn in 2015 diverse seminars georganiseerd onder de vlag van de Stichting Europese Fiscale Studies. Tevens zijn er gezamenlijke promovendi-bijeenkomsten georganiseerd met de fiscaal economen van de ESE. Zoals ieder jaar heeft er één promovendibijeenkomst alleen voor de aan het onderzoeksprogramma verbonden promovendi plaatsgevonden. Ook het ESBL heeft diverse bijeenkomsten georganiseerd in 2014, deze zijn in paragraaf 2 besproken.

4.1 Seminars en andere activiteiten in het kader van de Stichting Europese Fiscale Studies

De Stichting Europese Fiscale Studies (EFS)³⁸ is een samenwerkingsverband van de sectie Fiscaal Recht van de ESL en de sectie Fiscale Economie van de Erasmus School of Economics (ESE). Het bestuur bestaat uit hoogleraren van beide secties. EFS is al ruim 25 jaar een toonaangevend onderwijs- en onderzoeksinstituut op het gebied van de internationale en Europese fiscaliteit. EFS richt zich tot de btw, douane en de inkomsten-, dividend- en vennootschapsbelasting met een Europese en internationale component.

In 2015 heeft EFS drie verschillende post-masters verzorgd op het gebied van het internationale en Europese recht, van btw en van douane. Docenten van de fiscale opleidingen van de ESL en de ESE verzorgden het onderwijs samen met gerenommeerde docenten uit de fiscale praktijk. Ter afronding van de opleiding wordt door de cursisten een verhandeling geschreven en verdedigd voor een examencommissie.³⁹ In het voorjaar van 2015 vond de tweede editie van de post-master Internationaal en Europees Belastingrecht plaats. Verdeeld over twee modules, werd onder andere stil gestaan bij de fiscale implicaties van ondernemen, beleggen en werken over de grens, BEPS en de inrichting van fiscale structuren door internationals. De vernieuwde Engelstalige post-master EU Customs Law heeft vanaf dit jaar een vergelijkbare insteek. De modules, die in oktober en november van dit jaar hebben plaatsgevonden, richtten op algemene onderwerpen en op ondernemingsstrategieën en het Europese douanerecht. In het najaar van 2015 is de post-master Indirecte Belastingen georganiseerd. In tegenstelling tot de andere twee opleidingen, is het onderwijs verzorgd in twaalf achtereenvolgende cursusweken. Elke dinsdag werd een ander aspect geïntegreerd belicht.



Naast het aanbod van de post-masters organiseert EFS een aantal keer per jaar seminars over diverse uiteenlopende fiscale thema's en actualiteiten. De seminars hadden een hoge opkomst, zowel uit de wetenschap als uit de fiscale praktijk.

In februari 2015 heeft EFS een seminar georganiseerd over Centralisatie en vereenvoudiging in BTW- en douaneaangiften.⁴⁰ René van der Paardt (EFS/Hoogleraar ESE/ Loyens & Loeff) was dagvoorzitter. Het betrof een actueel thema vanwege de op 1 januari 2015 ingevoerde "Mini One Stop Shop" (MOSS). Pascal Schrijver (Deloitte) heeft een inleiding gegeven over MOSS. Tijdens het seminar gaf John Heezen (Belastingdienst) een beschouwing over het perspectief van de Belastingdienst inzake MOSS. Boyan Kirchev (Acitvision Blizzard) sprak over de implementatie van dit systeem. Serge van Dijk (Belastingdienst/ Ministerie van Financiën) besprak een andere

³⁸ Website EFS: <http://www.europesefiscalestudies.nl/>.

³⁹ Overzicht van de verhandelingen: http://www.europesefiscalestudies.nl/?page_id=347.

⁴⁰ Hand-out seminar 3 februari 2015: http://www.europesefiscalestudies.nl/?page_id=1019.

vereenvoudiging, namelijk de “Single Authorisation for Simplified Procedure” en “Centralised Clearance bij douaneaangiften”. Martijn Schippers heeft in het Weekblad fiscaal recht verslag gedaan van het seminar.⁴¹



Op dinsdag 29 september 2015 heeft EFS naar aanleiding van het onder redactie van Ton Stevens en Gijs Fibbe bij Kluwer Law International verschenen boek ‘Hybrid Entities and the EU Direct Tax Directives’ een seminar georganiseerd.⁴² Ton Stevens was dagvoorzitter. Gijs Fibbe gaf een inleiding over de toepassing van de moeder-dochterrichtlijn op hybride entiteiten. Arnaud de Graaf sprak over de Europese benadering van hybride entiteiten.

Bart Peeters (HU Brussel, Universiteit Luik, Universiteit Antwerpen) ging in op hybride entiteiten en het OECD-modelverdrag. Edward Barret (OECD) besprak het voorstel in OECD BEPS action item 2 om het OECD-model verdrag uit te breiden door het toevoegen van een nieuwe paragraaf over het tegengaan van verdragsmisbruik door hybride entiteiten. Het verslag van het seminar is in 2016 in het Weekblad fiscaal recht gepubliceerd.⁴³

EFS heeft het ook in 2015 mogelijk gemaakt dat onderzoekers van het onderzoeksprogramma hun kosten voor bijvoorbeeld congresbezoek in het buitenland, vertaling van wetenschappelijke bijdragen of de organisatie van seminars gefinancierd kunnen krijgen. Het onderzoeksprogramma is EFS daar zeer erkentelijk voor.

4.2 Promovendibijeenkomsten

4.2.1 Gezamenlijke promovendibijeenkomsten fiscalisten ESL en ESE: 8 januari, 24 juni, 9 september, 10 november

Sinds 2010 organiseert Sigrid Hemels met Hendrik Vrijburg (ESE) gezamenlijke promovendibijeenkomsten voor de fiscalisten van de ESL en de ESE. Deze bijeenkomsten staan open voor alle fiscale promovendi, ongeacht of ze een aanstelling hebben. Ook andere onderzoekers schuiven soms aan.

Omdat we dit jaar veel promoties hadden, hadden de meeste gezamenlijke fiscale ESL/ESE promovendibijeenkomsten dit jaar de vorm van een proefpromotie. Op 8 januari vond de proefpromotie van Maarten de Wilde plaats, op 9 september de proefpromotie van Alexander Bosman en op 10 november de proefpromotie van Esther Huiskers Stoop. Bij de proefpromotie van Esther waren ook medewerkers van financieel recht aanwezig.

Tijdens deze bijeenkomsten hield de promovendus eerst het lekenpraatje. Vervolgens werd op het lekenpraatje feedback gegeven, zowel op de vorm als de inhoud. Zo werd het lekenpraatje getimed en werden waar nodig tips gegeven over mogelijkheden tot inkorting, gebruik van PowerPoint slides en wijze van presenteren. Vervolgens stelden de deelnemers vragen over het onderzoek. Zij hadden de bijeenkomst steeds zeer goed voorbereid: iedereen had de vooraf verspreide stukken doorgenomen en een interessante vraag voorbereid. Sommigen die niet zelf bij een bijeenkomst aanwezig konden zijn, dienden hun vraag schriftelijk in, waarna deze door de voorzitter van de sessie werd gesteld. De proefpromoties worden door de promovendi als zeer nuttig ervaren.

⁴¹ M.L. Schippers, ‘Centralisatie en vereenvoudiging van btw- en douaneaangiften, WFR 2015/373.

⁴² Hand-out seminar 29 september 2015: http://www.europesefiscalestudies.nl/?page_id=1019.

⁴³ Gosen, L.H. (2016) Hybride entiteiten: het vermijden van dubbele (niet-) belasting onder de MD-richtlijn en het OESO-modelverdrag, WFR 2016/16.

Daarnaast hadden we in 2015 ook een promovendi-bijeenkomst die niet gekoppeld was aan een proefpromotie. Op 24 juni leidde ESE promovendus Ruud de Smit de bijeenkomst in met een korte presentatie over vermogensaftrek in de vennootschapsbelasting. De afspraak was dat de andere aanwezigen tijdens deze presentatie alleen vragen zouden stellen die bedoeld waren om het verhaal te verhelderen, geen inhoudelijke discussies. Daarna trad Hendrik Vrijburg op als referent en besprak in die hoedanigheid een aantal zaken uit het stuk. Daarna konden de aanwezigen inhoudelijke vragen stellen. Degenen met de minste ervaring mochten hun vragen als eerste stellen waarna een open discussie volgde. In het laatste deel van de bijeenkomst bracht de promovendus een aantal discussiepunten in, waarover verder gesproken werd.

4.2.2 Promovendibijeenkomst onderzoeksprogramma Fiscale autonomie en haar grenzen 1 december

Naast gezamenlijke bijeenkomsten met de promovendi van de ESE, vond op 1 december onder voorzitterschap van Sigrid Hemels de inmiddels traditionele bijeenkomst speciaal voor de aan ons onderzoeksprogramma verbonden promovendi plaats. Deze bijeenkomst had niet zozeer een inhoudelijk karakter, maar meer een procesmatig karakter. De opkomst was groot: 7 promovendi (Uyanga Dorlig, Leo Neve, Erik Ros, Renate Buijze, Claire Hofman, Hayat Esaghir, Mitra Tydeman). Daarnaast was ook de EGSL PhD coördinator Karin Van Wingerde aanwezig. De PhD coördinator onderhoudt contacten met docenten en promovendi, is betrokken bij de cursussen die de EGSL organiseert en is vertrouwenspersoon voor promovendi. De bijeenkomst ving aan met een voorstelronde waarbij iedereen kort vertelde over zijn/haar onderzoek, in welke fase zich dit bevond en op welke wijze het onderzoek wordt gedaan.

Vervolgens heeft Karin van Wingerde toelichting gegeven op het op 1 september gewijzigde promotiereglement. Zo moeten er twee promotoren (hoogleraren) of een promotor (hoogleraar) en co-promotor (gepromoveerde die geen hoogleraar is) zijn. Dit geldt in beginsel voor alle promoties na 1 september, maar als het proefschrift toen al bij de kleine commissie lag, zou van deze eis eventueel ontheffing kunnen worden gevraagd. Ook moet minimaal twee keer tijdens het traject een plagiaatcontrole plaatsvinden. Omdat dit nog niet operationeel is, is dit nog niet verplicht, maar kan dit wel vrijwillig bij de EGSL (Brenda) worden aangevraagd. Het is de bedoeling dat EGSL een eerste plagiaatscan krijgt na 12 maanden en daarna aan het eind. Na de scan moet de promotor de uitkomst bespreken met de promovendus en hierover de EGSL berichten. Tevens wordt Hora Est door een ander systeem vervangen. Aanmelding van buitenpromovendi moet plaatsvinden als een substantieel deel van het werk is gedaan.

Bij het einde van het contract van een EGSL-promovendus zou het proefschrift bij de kleine commissie moeten liggen. Dat lukt maar 10% van de promovendi. Als het niet lukt zijn er twee opties: als er redenen zijn om te verlengen, zoals zwangerschap of langdurige ziekte, kan om verlenging worden gevraagd, maar dat wordt zeer strikt getoetst aan de hand van de vragen wat er gebeurd is en of binnen de verlengde termijn wel tot een afronding gekomen kan worden. Als geen verlenging mogelijk is, moet het in eigen tijd worden afgemaakt. Het UWV beschouwt werken aan een proefschrift als een baan, waardoor dit niet met een uitkering gecombineerd kan worden. Daarom kan dit beter naast een nieuwe baan worden gedaan.

Karin wees er op dat de cursussen van de EGSL op de EGSL website staan. Renate Buijze en Uyanga Dorlig hebben het hele programma gevolgd, dat is echter wel heel zwaar voor promovendi die niet full time aan de ESL verbonden zijn. Indien er ruimte in een cursus is, kunnen ook buitenpromovendi hieraan deelnemen. Stuur een email aan de promovendicoördinator, zij zal dan nagaan of deelname mogelijk is. Sigrid wijst er op dat bij de EFS een subsidie kan worden aangevraagd als op een buitenlands congres internationaal of Europeesrechtelijk onderzoek wordt gepresenteerd of om dergelijk, Engelstalig onderzoek te laten editen of vertalen. Nathalie Weber onderhoudt contacten met editors, zij kan daar meer informatie over geven.

Slotconclusie was dat het een nuttige bijeenkomst was. Ook volgend jaar zal, naast de meer inhoudelijke promovendi-overleggen gezamenlijk met de fiscale promovendi van de ESE, ook weer aan het eind van het jaar een promovendi-overleg alleen voor de fiscale promovendi van de ESL worden georganiseerd, waar de promovencoördinator ook weer voor zal worden uitgenodigd. We danken haar hartelijk voor haar bereidheid om hier aan mee te werken!

5. KENNISMAKING VAN STUDENTEN MET HET ONDERZOEK

Een groot deel van de onderzoekers die verbonden zijn aan het onderzoeksprogramma, geven ook onderwijs in de bachelor en/of master opleiding Fiscaal Recht. Het onderzoeksprogramma vindt het belangrijk dat onze studenten in aanraking komen met het binnen het programma verrichte onderzoek. Dit wordt op een aantal wijzen bewerkstelligd.

5.1 Inbedding onderzoek in het onderwijs

In de meeste vakken komt het in het programma verrichte onderzoek terug. Zo komt het binnen het sub-thema 'Doorwerking Unierecht en internationaal (belasting)recht' verrichte onderzoek terug in de bachelorvakken Omzetbelasting, Vennootschapsbelasting en Internationaal en Europees belastingrecht en in de mastervakken Verdieping vennootschapsbelasting, Verdieping internationaal belastingrecht, Verdieping Europees belastingrecht en de Capita Selecta.



Het onderzoek binnen het thema Lokale belastingheffing in de 21e eeuw komt terug in het bachelorvak Heffingen lokale overheden en in het Fiscaal confrontatievak in de master. Op 19 mei 2015 zijn de 47 masterstudenten in het Fiscaal confrontatievak uitgenodigd door de Landelijke Vereniging voor Lokale Belastingen (LVLB) en het ESBL om mee te denken over vernieuwingen in het gemeentelijk belastinggebied. Rond een aantal thema's zijn de studenten tijdens een verplicht college in het Fiscaal confrontatievak in groepjes aan de slag gegaan. De studenten hebben in de week na afloop van het college hun ideeën individueel uitgewerkt en ingeleverd en hieruit is een *short list* van de 13 beste uitwerkingen samengesteld. Deze zijn gebundeld in een ESBL-publicatie. Van deze 13 zijn drie studenten gelauwerd voor het leveren van de beste bijdrage. De ideeën van de studenten zijn namens het ESBL beoordeeld door Anneke Monsma en Arjen Schep en namens de LVLB door Dennis Vecht. De publicatie⁴⁴ is aangeboden aan de LVLB.

Onderzoek in het thema Fiscale autonomie en kunst, cultuur en goede doelen komt terug in het bachelorvak Openbare financiën en het mastervak Schenk-, Erf-, Overdrachtsbelasting en estate planning. In het Fiscaal confrontatievak komt van alle deelthema's onderzoek aan de orde. Dit vak laat studenten kennis maken met wat (fiscale) wetenschapsbeoefening eigenlijk betekent. Sigrid Hemels en Wibren van de Burg (ESL, onderzoeksprogramma Rethinking the Rule of Law) zijn de voor dit vak verantwoordelijke hoogleraren. Studenten krijgen inzicht in wetenschappelijke onderzoeksmethoden en dilemma's. Wetenschappers (gepromoveerden en promovendi) vertellen in het vak over hun onderzoek en de dilemma's waar ze mee te maken krijgen. Bovendien moeten studenten ook zelf wetenschappelijke activiteiten verrichten rondom hun eigen scriptie, zoals peer review en een posterpresentatie (met prijzen voor de beste en origineelste posters).

De meest directe link die studenten hebben met het onderzoek uit het onderzoeksprogramma is als zij hun scriptie binnen een van deze thema's schrijven, hetgeen regelmatig voorkomt en ook wordt aangemoedigd.

⁴⁴ http://www.esl.eur.nl/fileadmin/ASSETS/frg/english/ESBL/Beste_ideeen_studentsen_gebundeld.pdf.

5.2 Tax Jurisprudence Program (TJP)

Ook in 2015 heeft de Rotterdamse Fiscalisten Vereniging Christiaanse-Taxateur, de studievereniging van studenten fiscaal recht en fiscale economie, het Tax Jurisprudence Program (TJP) georganiseerd. Tijdens een aantal bijeenkomsten op woensdagavonden gedurende het college jaar worden fiscale onderwerpen op een interactieve manier uitgediept. Iedere sessie wordt het onderwerp van de avond vanuit de wetenschap door een onderzoeker uit het onderzoeksprogramma of van het Fiscaal Economisch Instituut van de ESE bespro-



ken en vanuit de praktijk door een belastingadviseur of inspecteur. Daarnaast wordt een rechtszaak gesimuleerd waarbij drie studenten pleiten namens de inspecteur en drie studenten namens de adviseurs. De zaak heeft betrekking op het onderwerp dat die avond centraal staat. Als rechters fungeren de op die avond aanwezige onderzoeker en belastingadviseur of inspecteur. Voor de deelnemers aan het onderzoeksprogramma Fiscale autonomie en haar grenzen vormen deze bijeenkomsten met gemotiveerde studenten een uitgelezen mogelijkheid om studenten kennis te laten maken met het onderzoek binnen het onderzoeksprogramma en om met hen van gedachten te wisselen over hun onderzoek en het doen van wetenschappelijk onderzoek in het algemeen.

Het TJP is bedoeld voor gemotiveerde laatstejaars bachelorstudenten en masterstudenten studenten fiscaal recht en fiscale economie. Per jaar worden tussen de 20 en 25 studenten voor dit programma geselecteerd. Van die studenten wordt verwacht dat zij een brede inhoudelijke basis en belangstelling hebben, de toegezonden literatuur voorbereiden, elke avond aanwezig zijn, tweemaal participeren in de oefenrechtbanksessies en actief een bijdrage leveren aan het debat. Bij (actieve) deelname waarbij maximaal een sessie mag worden gemist, ontvangen de deelnemers tijdens een afsluitend diner waar ook bij het TJP betrokken docenten bij aanschrijven een certificaat van deelname.



6. ZICHTBAARHEID VAN HET PROGRAMMA

In 2015 was het programma op diverse wijzen zichtbaar, onder meer via wetenschappelijke artikelen, bijdragen aan conferenties en seminars en bijdrage in de media. Voor een overzicht van alle activiteiten verwijzen wij naar de annex, tabel 5 die een compleet overzicht van alle onderzoeksoutput bevat. In deze paragraaf wordt een aantal activiteiten nader belicht.

6.1 Kernpublicaties

Publicaties zijn een belangrijk middel om over de resultaten die binnen het onderzoeksprogramma worden behaald, te communiceren. Vijf kernpublicaties van het afgelopen jaar zijn:

- Graaf, A.C.G.A.C. de (2015). Betekenis beneficial owner na BEPS en 2014-Update OESO-model. Tijdschrift Fiscaal Ondernemingsrecht, 2015 (141), 139-146.
- Hemels, S.J.C. & Monsma, A.P. (2015). Housing taxation: the special case of the Netherlands. Bulletin for International Taxation, 69 (8), 463-474.
- Kok, Q.W.J.C.H. (2015). De fiscale eenheid in het licht van het EU-recht na de arresten Groupe Steria en Finanzamt Linz. Maandblad Belastingbeschouwingen, 2015 (12), 379-387.
- Stevens, A.J.A. (2015). Enige internationaalrechtelijke, fiscale aspecten van personenvennootschappen. Tijdschrift Fiscaal Ondernemingsrecht, 2015/140.
- Wilde, M.F. de (2015). Sharing the Pie: Taxing Multinationals in a Global Market. Intertax, 43 (2015) (6/7), 438-446.

6.2 Valorisatie door conferenties, lezingen en posterpresentaties

Door middel van conferenties en lezingen delen we de bevindingen die we in het kader van het onderzoeksprogramma hebben verworven met andere wetenschappers of een breder publiek. Diverse leden van de onderzoeksgroep hebben lezingen gegeven en deelgenomen aan conferenties, vaak met een interdisciplinair of internationaal karakter. Deze onderzoeksoutput is opgenomen in tabel 5, hierna wordt een aantal activiteiten uitgelicht.

In 2015 heeft een record aantal aan het onderzoeksprogramma verbonden promovendi hun onderzoek gepresenteerd tijdens de facultaire posterpresentatie en nieuwjaarsreceptie in januari: Renate Buijze, Uyanga Dorlig, Sissie Gonzalez-Fung, Mirjam Koomen, Sophia Murillo, Leo Neve en Abdel Tanouti. De posters van Uyanga en Sissie kregen een bijzondere 'runner up' vermelding van de jury. Renate Buijze heeft haar promotieonderzoek ook gepresenteerd tijdens het ERNOP congres in Parijs.⁴⁵ Abdel Tanouti, Najat Idrissi en Martijn Schippers waren geselecteerd om op 12 en 13 mei te participeren in de conferenties "Ensuring VAT Neutrality: Fraud, Avoidance, and Planning" en "3rd



PhD Seminar Indirect Taxes" in Durham University (UK). Zij hebben hier hun onderzoek gepresenteerd en nuttige contacten opgedaan. Zo heeft Najat na de conferentie meerdere malen con-

⁴⁵ Buijze, R. (2015, juli 09). Approaches towards the application of tax incentives for cross-border philanthropy. Paris, European Research Network On Philanthropy.

tact over haar promotieonderzoek gehad met personen die ze tijdens deze conferentie had ontmoet.

Het ESBL staat duidelijk op de nationale en internationale kaart als expertisecentrum op het gebied van belastingheffing van lokale overheden. Ook dit jaar mocht het ESBL weer internationale delegaties verwelkomen. Op 23 juni hebben Anneke Monsma en Arjen Schep een presentatie, getiteld *Local property tax in the Netherlands* gegeven aan een delegatie uit Zuid-Afrika en op 16 en 17 juni hadden beiden belangrijke input op het internationale IPTI Mass Appraisal Valuation Symposium over modernising property tax systems. In paragraaf 2.5 is aandacht besteed aan de ESBL lezingen. In paragraaf 4.1 zijn reeds de in 2014 georganiseerde EFS-seminars besproken, deze trekken een geïnformeerd publiek van fiscalisten op academisch niveau. Tijdens de EFS-seminars –en cursussen hebben diverse bij het programma betrokken onderzoekers gesproken.

Guido de Bont is recordhouder voor wat betreft het aantal gegeven lezingen: hij sprak voor belastinginspecteurs, belastingadviseurs, rechters, accountants en studenten van andere opleidingen. Heel bijzonder was de uitnodiging van de Hoge Raad, waar hij op 10 juni mocht spreken op een refereerbijeenkomst over het beste en het slechtste arrest. Ook Sigrid Hemels heeft een groot aantal lezingen gegeven voor een divers publiek: van wetenschappers (EATLP congres in Milaan) tot een publiek van leken (Kröller-Müller Museum) en van fiscalisten (UvA/IBFD symposium) tot een variëteit aan juridische, sociale en andere wetenschappers (o.a. VKCR, FBN symposium). Ook Dick Molenaar heeft een groot aantal lezingen voor een divers publiek gegeven (zie paragraaf 3.3 in hoofdstuk 2). Maarten de Wilde gaf diverse voordrachten op nationale en internationale seminars en conferenties, zowel alleen als in samenwerking met collega's buiten de Erasmus Universiteit. In Amsterdam sprak hij bijvoorbeeld op het '10th GREIT Annual Conference EU BEPS' van de Group for Research on European and International Taxation (GREIT) over fiscale beleidsintegratievraagstukken binnen de EU op het vlak van de belastingheffing van multinationals. Op het Jaarcongres 2015 van de Nederlandse Orde van Belastingadviseurs (NOB) in Amsterdam sprak hij over de actuele problematiek rondom de internationale winstbelastingheffing van internetondernemingen. In Bogota, Colombia, sprak hij over zijn promotieonderzoek op het 'II International Congress of Tax Law' dat het Colombian Institute of Tax Law-ICDT organiseerde in samenwerking met de Universidad de los Andes. Daar hield hij tevens, met Dennis Weber (UvA/ACTL), een voordracht over actuele ontwikkelingen in het Europese recht op het gebied van de directe belastingen, op het terrein van het primaire EU-recht.

6.3 Onderzoeksprikbord, de Blogspot en RePub/SSRN

De uitkomsten van het onderzoek van het programma worden niet alleen door bijdragen aan artikelen en conferenties gedeeld. Ook via moderne massamedia worden de onderzoeksresultaten op zo breed mogelijke wijze gedeeld. Voorbeelden zijn de posts met achtergrondinformatie en -documentatie op het weblog van het onderzoeksprogramma.⁴⁶ Daarnaast is in RePub een verzamelpagina opgenomen van het onderzoek dat in het onderzoeksprogramma Fiscale autonomie en haar grenzen wordt verricht.⁴⁷ In deze collectie staan alle publicaties die in Metis zijn opgenomen als behorende tot het programma Fiscale autonomie en haar grenzen en die zijn geüpload in RePub. Daarnaast worden de medewerkers aangemoedigd om hun onderzoek ook op SSRN te publiceren. Een aantal onderzoekers van het onderzoeksprogramma heeft via SSRN een groot aantal paper downloads weten te bereiken.

⁴⁶ <http://etld.blogspot.com/>.

⁴⁷ <http://repub.eur.nl/res/col/9795/>.

**Authors for Erasmus University Rotterdam (EUR) - Erasmus School of Law
Included in SSRN Top 500 International Law Schools**

Updated Monthly - Last Updated on: 02/01/2016

| Search Authors <input type="text"/> | | Last 12 Months | | | | | | All Time | | | | | | | | | |
|-------------------------------------|--|---------------------|------|-----------------|------|-------------------------|------|----------------------|------|----------------------|------|-------------|------|---------------------------|------|---------------------------|------|
| Rank | Author | Total New Downloads | | # of New Papers | | New Downloads per paper | | Total # of Downloads | | Total # of Citations | | # of Papers | | Total Downloads per paper | | Total Citations per paper | |
| 13 | Hemels, Sigrid | 1241 | (4) | 3 | (5) | 65 | (6) | 2468 | (13) | 2 | (16) | 19 | (9) | 130 | (43) | 0 | (15) |
| 23 | de Wilde, Maarten Floris | 453 | (10) | 3 | (5) | 30 | (28) | 992 | (23) | 0 | (32) | 15 | (13) | 66 | (67) | 0 | (15) |
| 47 | Graaf, Arnaud de | 141 | (27) | 0 | (30) | 35 | (18) | 326 | (47) | 0 | (32) | 4 | (36) | 82 | (60) | 0 | (15) |
| 83 | Stevens, Ton | 46 | (50) | 0 | (30) | 46 | (11) | 84 | (83) | 0 | (32) | 1 | (72) | 84 | (58) | 0 | (15) |
| 92 | Buijze, Renate | 21 | (70) | 1 | (15) | 11 | (64) | 40 | (92) | 0 | (32) | 2 | (57) | 20 | (94) | 0 | (15) |

6.4 Invloed op overheidsbeleid

Leden van het onderzoeksprogramma worden regelmatig op grond van hun expertise en onderzoeksoutput geconsulteerd door overheidsorganen, zowel lokaal, nationaal als internationaal.



Sigrid Hemels was op 23 november in de Eerste Kamer uitgenodigd om tijdens de deskundigenbijeenkomst van de Commissie Financiën van de Eerste Kamer te spreken over het pakket lastenverlichting op arbeid uit het Belastingplan 2016.⁴⁸ Tevens heeft ze presentaties gegeven voor de Belastingdienst: het team Zeer Vermogende Particulieren en het ANBI-team. Ook werd ze naar aanleiding van een publicatie uit 2011 over ex-post evaluatie van belastinguitgaven benaderd door een senior economist van het Israeli

National Council die bezig was met een evaluatie van het Israëlische belastinguitgavenbeleid. Zij heeft hem in contact gebracht met het Nederlandse Ministerie van Financiën. Een beleidsadviseur voor de afdeling Kunst en Cultuur van de gemeente Amsterdam benaderde haar over de fiscale mogelijkheden en belemmeringen voor culturele instellingen om endowments op te zetten.

Maarten de Wilde gaf in oktober een voordracht in Luxemburg over de zoektocht naar een balans in de EU tussen belastingconcurrentie en -coördinatie tijdens de Interparliamentary Conference on Stability, Economic Coordination and Governance in the European Union. Deze conferentie organiseerde Luxemburg als voorzitter van de Raad van de EU voor de volksvertegenwoordigingen van de lidstaten en het Europees Parlement. In Makale, Ethiopië, verzorgde Maarten voor hoge ambtenaren van het Ethiopische Ministerie van Justitie gedurende twee weken een cursus over de winstbelastingheffing van multinationals en de impact van de problematiek voor ontwikkelingslanden. In Bratislava, Slowakije, EU-raadsvoorzitter gedurende het tweede halfjaar van 2016, sprak Maarten, samen met Jan van de Streek (UvA/ACTL), bij een discussiebijeenkomst met hoge ambtenaren van het Slowaakse Ministerie van Financiën over fiscale be-

⁴⁸ Het woordelijk verslag van deze bijeenkomst is opgenomen in Kamerstukken I, 2015–2016, 34 302, F en is tevens opgenomen: <https://www.youtube.com/watch?v=vFjUXtZW6Rw&feature=youtu.be>. De kamervragen die naar aanleiding de bijdrage van Sigrid Hemels zijn gesteld zijn gesteld, heeft de staatssecretaris van Financiën beantwoord in de Memorie van Antwoord, Kamerstukken I, 2015–2016, 34 302, G, p. 82-83.

leidsintegratie op het gebied van de winstbelastingheffing van multinationals in EU-verband. Op de 'Themadag 2015' van de Coördinatiegroep Verrekenprijzen van de Belastingdienst in Utrecht sprak Maarten over zijn proefschrift.

Dick Molenaar is lid van de *Expert Group on removing tax obstacles for individuals* van DG Taxud van de Europese Commissie. Hij vertegenwoordigt de Europese sociale partners (werkgevers en werknemers) in de podiumkunsten in deze Expert Group. In 2015 heeft de Expert Group vier bijeenkomsten gehad, het rapport is voorzien voor januari 2016.

Arjen Schep heeft vanuit het ESBL een second opinion gegeven aan de gemeente Teylingen en presentaties verzorgd voor de gemeenten Barendrecht en Krimpenerwaard.

6.5 Optredens in de media

Ook in 2015 hebben diverse leden van het onderzoeksprogramma via uitingen in de populaire media de binnen het onderzoeksprogramma opgedane kennis verspreid onder een breed publiek. Het betrof interviews op televisie, de radio en in kranten. De media weten leden van de onderzoeksgroep goed te vinden.



Guido de Bont werd in maart geïnterviewd in het televisieprogramma Nieuwsuur over de deal van het Openbaar Ministerie met Cees H.⁴⁹ Over deze zaak was hij op in maart ook op BNR Nieuwsradio te horen. BNR Nieuwsradio interviewde hem in augustus ook over de verhuurdersbelasting. Tevens werd hij in een in opdracht van Sdu (NDFR) gemaakte film geïnterviewd door economisch journalist Freek Andriessse over De spierballen van de



Belastingdienst.⁵⁰



'Hof Arnhem maakt denkfout': Katholiek Nieuwsblad

15 Jul 2015 06:00 | Door: Hent Rijkers

Sigrid Hemels was afgelopen jaar eveneens in diverse media aanwezig. Van 21 december 2014-11 januari 2015 zond NPO politiek iedere dag om 16.00 uur en om 23.00 uur het programma 'Over belastingen, Belastingherziening in de maak' uit. In deze 40 minuten durende uitzending vanuit het Belasting- en douanemuseum in Rotterdam werden Peter Essers (Tilburg University en lid van de Eerste Kamer), Sigrid Hemels, Peter Kavelaars (ESE en Deloitte) en Diana Tang (studente fiscale economie EUR en voorzitter Stichting Belastingwinkel Rotterdam) geïnterviewd over een mogelijke belastingherziening.⁵¹ In de Volkskrant, NRC en het Parool kwam zij in augustus en september aan het woord over de twee schilderijen van Rembrandt die het Rijksmuseum hoopte te verwerven.⁵² Daarnaast werd ze geïnterviewd over jurisprudentie inzake de Scientology church en het

⁴⁹ Zie ook: <http://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2022739-verbijstering-in-kamer-over-teevendeal.html>.

⁵⁰ <https://vimeo.com/124925547>.

⁵¹ Terug te zien op <http://nos.nl/video/2013444-npo-politiek-belastingherziening-in-de-maak-1.html>.

⁵² Hemels, S.J.C. (2015, September 22). Quotes in C. Kammer, E. van Outeren, A. Ribbens, R. Rijghard en S. Smalenburg, '160 miljoen euro voor onbetaalbare kwaliteit'. NRC Handelsblad / NRC next, pp. 10-11; Hemels, S.J.C. (2015, Augustus 25). Quotes in M. Kruijt en R. Pontzen, 'Rijks aast op dubbel-Rembrandt'. De

Katholiek Nieuwsblad.⁵³ Het weekblad Elsevier sprak met haar over nalaten aan goede doelen.⁵⁴ Sigrid Hemels en Arjen Schep kwamen in een dubbelinterview van het Erasmus Alumni magazine aan het woord over hun onderzoek.⁵⁵ Een blog dat Sigrid voor Taxence Outlook 2015 schreef over het validatiestelsel filantropie, website-vereisten voor ANBI's en de liquidatiebepaling werd 2327 keer gedownload.⁵⁶

Ook Arjen Schep werd in 2015 weer regelmatig door de media benaderd. Op 11 december 2015 werd hij in de NOS-journaals van 18:00 en 20:00 uur op NPO1 en in het Radio1 journaal geïnterviewd over waarom OZB-tarieven tussen gemeenten verschillen en de gevolgen van een introductie van een nieuwe gemeentelijke heffing voor de verschillen tussen gemeenten. In de Volkskrant sprak hij in januari 2015 over een mogelijke belastingschuif van rijksbelastingen naar gemeentelijke belastingen.⁵⁷ In het Leidsch Dagblad kwam hij in het najaar twee maal aan het woord over het plan van de gemeente Teylingen voor een ondernemersfonds.⁵⁸ Anneke Monsma kwam in de Gelderlander aan het woord over de precariobelasting op kabels en leidingen.⁵⁹



Volkskrant, pp. 3; Hemels, S.J.C. (2015, Augustus 25). Uit de Volkskrant overgenomen quote in K.Keijer, 'omen Maerten en Oopjen thuis?'. Het Parool, pp. 5.

⁵³ Hemels, S.J.C. (2015, Oktober 23). Quotes in Sebastiaan van Loosbroek 'Fiscus: Scientology is geen goed doel, maar commercieel bedrijf'. de Volkskrant; Hemels, S.J.C. (2015, Juli 17). Interview in H. Rijkers 'Hof Arnhem maakt denkfout'. Katholiek Nieuwsblad, pp. 4-5.

⁵⁴ Hemels, S.J.C. (2015, November 14). Quotes in M. Bakker, 'Zes tips voor verstandig nalaten aan goede doelen'. Elsevier, pp. 104-106.

⁵⁵ Sjoerd Wielenga, 'Ook hier denken onze belastingrecht-onderzoekers over na'. ea. Erasmus alumnimagazine nr. 10, pp. 22-25. <http://eamagazine.eur.nl/nl/node%3Amenu-link%3Aparents%3Ajoin-path%5D/ook-hier-denken-onze-belastingrechtonderzoekers-over-na>

⁵⁶ <http://www.taxence.nl/fiscaal-nieuws/nieuws/fiscaal-nieuws/anbi-2015-validatiestelsel-filantropie-website.94493.lynkx>.

⁵⁷ Schep, A.W. in: 'Goed plan, al hoeft het niet zo dol als in België', Volkskrant van 8 januari 2015; Schep, A.W. in: 'Wat als gemeenten meer belasting mogen heffen?', Volkskrant van 8 januari 2015.

⁵⁸ Schep, A.W. in: Teylingen door met ondernemersfonds, Leidsch Dagblad van 31 oktober 2015; Schep, A.W. in: Fiscalisten betwijfelen haalbaarheid Teylingse plan ondernemersfonds. 'Retributieregeling is zwakke plek'. Leidsch Dagblad van 3 november 2015.

⁵⁹ Monsma, A.P. in: 'Profiteren van de melkkoe nu het nog kan', Dagblad De Gelderlander 19 juni 2015.



Dick Molenaar werd geïnterviewd in de online nieuwsbrief 'NDFR Exclusief'.⁶⁰ Ben Kiekebeld gaf een interview aan de online nieuwsbrief TaxLive over toekomst van de innovatiebox en EU recht.⁶¹ Maarten de Wilde werd in het FD over zijn proefschrift geïnterviewd.⁶² Maarten Feteris stond op de cover van het verenigingsblad van de NOB (met ESL-rode das) en gaf daarin zijn eerste interview als president van de Hoge Raad.⁶³ Zijn 0-aanstelling bij de ESL werd hierin ook genoemd.

6.6 Lidmaatschappen van redacties, vaste medewerkerschappen

Vele leden van de onderzoeksgroep zijn als redactielid, vaste annotator of bewerker verbonden aan een groot aantal publicaties op fiscaal terrein. Voor de onderzoeksgroep is dit een goede manier om naar buiten te treden en de contacten met andere fiscale wetenschappers en met de fiscale praktijk te onderhouden. Bovendien weerspiegelt dit de waardering van vakgenoten voor de fiscale expertise van de leden van de onderzoeksgroep.

- prof. mr. drs. H.P.A.M. van Arendonk: hoofdredacteur Maandblad Belastingbeschouwingen, voorzitter van de editorial board van EC Tax Review, lid van de redactie van Rechtspersonen en lid van de redactie van Pensioen- en andere toekomstvoorzieningen.
- mr. A.J.M Arends: annotator NTFR, vaste medewerker Fiscaal Praktijkblad.
- prof. mr. G.J.M.E. de Bont: vaste medewerker Weekblad fiscaal recht, lid van de redactie van Het Register en lid van de redactie van het Maandblad Belasting Beschouwingen..
- prof. dr. M.W.C. Feteris: lid van de redactie van FED fiscaal weekblad en van de reeks Fiscale Monografieën, vaste medewerker Weekblad fiscaal recht.
- prof. mr. dr. A.C.G.A.C. de Graaf: lid van de redactie van het Maandblad Belasting Beschouwingen en van de Erasmus Law Review.
- prof. dr. S.J.C. Hemels: lid van de redactie van het Weekblad fiscaal recht, vaste medewerker Fiscale Berichten voor het Notariaat (FBN).
- drs. B.J. Kiekebeld: editor van EC Tax Review, vaste medewerker NTFR Beschouwingen en annotator NTFR.
- prof. mr. dr. Q.W.J.C.H. Kok: vaste medewerker van Ondernemingsrecht, vaste medewerker Weekblad Fiscaal recht, annotator NTFR.

⁶⁰ http://www.ndfr.nl/product/ndfr-exclusief-nummer-2?utm_source=TripolisDialogue&utm_medium=email&utm_term=PknR0hpzg3YsI0AgEcp18Q&utm_content=NDFR&utm_campaign=ndfrexclusiefnr22015#de_dag.

⁶¹ <http://taxlive.nl/-/onrust-in-de-innovatiebox>.

⁶² <http://fd.nl/economie-politiek/1088569/voorstel-winstbelastingheffing-bevordert-investeringsklimaat>.

⁶³ Feteris M. (2015) in: Henk Bergman 'De drempel om fiscaal te procederen moet laag blijven'. Orde februari 2015, p. 20-23.

- prof. dr. H.A. Kogels: chief editorial board van International VAT Monitor, lid van de redactieraad van Maandblad Belastingbeschouwingen en lid van de editorial board van EC Tax Review.
- mr. F.J.H.L. Makkinga: vaste medewerker Belastingblad en annotator Vakstudie Nieuws.
- dr. D. Molenaar: annotator NTFR.
- mr. L.E.C. Neve, gastannotator NTFR.
- prof. dr. J.C.M. van Sonderen: lid van de redactie van Ondernemingsrecht en lid van de redactie Rechtspersonen.
- mr. dr. A.W. Schep: vaste medewerker Belastingblad en deelredacteur Vakstudie Nieuws.
- prof. dr. A.J.A. Stevens: vaste medewerker bij NTFR-B, vaste medewerker Weekblad fiscaal recht, vaste medewerker Fiscooloog Internationaal (België).
- A. Tanouti LL.M.: tax editor at Reed Business Information NL
- mr. dr. M.F. de Wilde: annotator Highlights & Insights on European Taxation en annotator NTFR

6.7 Onderzoek voor derden

In het kader van het Erasmus Studiecentrum Belastingen Lokale overheden (ESBL), waarvan de onderzoekers ook meedoen aan het onderzoeksprogramma (zie paragraaf 2), wordt regelmatig onderzoek voor derden gedaan. Het ESBL heeft naast de zelf geïnitieerde onderzoeken en activiteiten ook de nodige onderzoeken in opdracht verricht in 2015. Naast de in paragraaf 2 genoemde onderzoeken in het kader van de EC onderzoeksopdracht en de ‘second opinion’ voor de gemeente Teylingen zijn dat een quickscan inzake de legesverordening Den Haag, een startnotitie over precariobelasting van ondergrondse kabels en leidingen en een onderzoek naar deze precariobelastingen in opdracht van Drechtsteden.⁶⁴

6.8 Colleges op andere universiteiten en overige wetenschappelijke activiteiten

Verschillende hoogleraren hebben in 2015 colleges op andere universiteiten verzorgd. In het buitenland waren dit Ton Stevens op de Universität Bremen (Duitsland) en de University of Vigo (Spanje), Maarten de Wilde op de Universidad de los Andes II (Columbia) en Dick Molenaar op de Università Cattolica del Sacro Cuore. Guido de Bont heeft gastcollege gegeven op de Vrije Universiteit Amsterdam, de Universiteit van Amsterdam (UvA) en Nyenrode Business Universiteit, Arnaud de Graaf gaf college in de advanced master van het International Tax Center van de Universiteit Leiden, Sigrid Hemels sprak voor de UvA-IBFD advanced master, Ferry Makkinga en Anneke Monsma op Nyenrode Business Universiteit en Hans van Sonderen verzorgde een PAOB bijeenkomst in Utrecht. Reinout Kok verzorgde samen met



⁶⁴ Monsma, A.P. & Schep, A.W., Quickscan legesverordening Den Haag. (Extern rapport, niet gepubliceerd). Rotterdam: ESBL; Monsma, A.P. & Schep, A.W., Startnotitie precariobelasting van ondergrondse kabels en leidingen (extern rapport, niet gepubliceerd), 16 april 2015, Rotterdam: ESBL, 7 p.; Schep, A.W., Onderzoek heffing van precariobelasting op kabels en leidingen, onderzoek in opdracht van Gemeentebelastingen en Basisinformatie Drechtsteden, 1 juli 2015, 25 p. Publicatie op www.esbl.nl.

prof. dr. H. van den Hurk een PAOB bijeenkomst over BEPS in Utrecht. Walter de Wit verzorgde diverse colleges in de Executive Master in Customs and Supply Chain Compliance dat wordt verzorgd door RSM in samenwerking met de TU Delft en de TU Eindhoven.

Ook ontvingen leden van het onderzoeksprogramma weer diverse buitenlandse gasten: Anneke Monsma en Arjen Schep ontvingen een Zuid-Afrikaanse delegatie met wie zij over lokale heffingen spraken, Sigrid Hemels ontving diverse buitenlandse onderzoekers voor overleg over onderzoeksprojecten: prof. dr. Kazuko Goto (Setsunan University), dr. Yuka Shiba (Tokoha University), dr. Mie Tsuji (Kansai University) prof. Toshiko Miyamoto (Ritsumeikan-University) en dr. Masahiro Tokunaga (Kansai-University) en bracht hen ook contact met andere leden van het onderzoeksprogramma. Yuka Shiba sprak met Anneke Monsma over lokale belastingheffing, Mie Tsuji, Toshiko Miyamoto en Masahiro Tokunaga spraken met Reinout Kok en Bernard Damsma over transfer pricing, Kazuko Goto sprak met Renate Buijze over haar onderzoek.

De meeste hoogleraren zijn lid van de European Association of Tax Law Professors (EATLP). Henk van Arendonk is in 2015 gekozen tot bestuurslid van de EATLP en Sigrid Hemels is in 2015 herkozen als deputy member van het Academic Committee van de EATLP. Tevens is zij Research Member van het Centre for Research in European, Economic, Financial and Tax Law (CIDEEFF) van de rechtenfaculteit van de Universiteit van Lissabon (Portugal). Han Kogels is secretaris-generaal van de IFA (International Fiscal Association), lid van het Kuratorium van het Max-Planck-Institut für Steuerrecht und Öffentliche Finanzen, lid van de Board of Trustees van het International Bureau of Fiscal Documentation (IBFD), member Commission on Taxation, International Chamber of Commerce ICC, voorzitter Curatorium Bijzondere Leerstoel Geschiedenis van de Belastingen (Universiteit Leiden), voorzitter Commissie E-factureren, VNO-NCW en MKB-Nederland en lid van het Forum Standaardisatie ingesteld door de Minister van Economische Zaken.

Ook in Nederland hebben diverse leden van het onderzoeksprogramma aan het onderzoek gerelateerde nevenactiviteiten. Sigrid Hemels is lid van de wetenschappelijke begeleidingscommissie van het onderzoek 'Geven in Nederland' (Vrije Universiteit Amsterdam), lid van de adviesgroep Cultuurindex Nederland, lid van de Raad van Adviseurs van het Research Fellowship Mecenaat van de interdisciplinaire onderzoeksgroep Culture, Citizenship and Human Rights van de Universiteit Utrecht, bestuurslid van de Stichting J.H. Christiaanse, bestuurslid van de Nederlandse Orde van Belastingadviseurs (NOB) en lid van de Commissie wetsvoorstellen van de NOB. Ook Reinout Kok is lid van de Commissie wetsvoorstellen van de NOB. Renate Buijze en Sigrid Hemels zijn beide lid van de fiscaal-juridische denktank van Museum Boijmans van Beuningen, het Boijmans Genootschap.⁶⁵ Arnaud de Graaf is voorzitter van de Stichting Europese Fiscale Studies (EFS). Maarten de Wilde is programma coördinator voor de Post-Master Internationaal & Europees Belastingrecht van de EFS. Martijn Schippers was tot september 2015 penningmeester van de JAR en is bestuurder van alumnivereniging Aanmerkelijk Belang van de fiscaal economen en juristen van de EUR, voorts is hij als operational coördinator aan EFS verbonden ten behoeve van de drie door Stichting EFS aangeboden Post-Masters. Walter de Wit is als programme directeur voor de Post-Master in EU Customs Law aan EFS verbonden. Diverse leden van de sectie traden op in de diverse post master cursussen van de Stichting EFS.

Ook met de rechterlijke macht onderhoudt het onderzoeksprogramma nauwe banden. Maarten Feteris is president van de Hoge Raad. Ferry Makkinga is rechter-plaatsvervanger bij de Rechtbanken Noord-Nederland en Oost-Brabant voor complexe beroepsprocedures op het gebied van lokale belastingen en Wet WOZ. Ook Arjen Schep wordt voor dergelijke zaken als rechter-plaatsvervanger ingeschakeld door de Rechtbanken Rotterdam en Breda.

⁶⁵ <http://www.boijmans.nl/nl/636/boijmans-genootschap#HkrwWD3YufUOZvG5.97>.

7. TOT SLOT

Het was een mooi jaar voor het onderzoeksprogramma. Ook in 2015 leverden de aan het programma verbonden onderzoekers een belangrijke bijdrage aan het wetenschappelijke, professionele en maatschappelijke debat, zowel in Nederland als daarbuiten. Op het gebied van promoties was 2015 een topjaar voor het onderzoeksprogramma. Ook de komende jaren bieden we nieuwe promovendi graag de ruimte om binnen ons onderzoeksprogramma aan hun onderzoek te werken.

In het jaar 2016 zal het onderzoeksprogramma onderdeel uitmaken van een visitatie van het ESL-onderzoek. Het zal dus een druk jaar worden, maar we willen ook in 2016 nadrukkelijk aandacht houden voor onze wetenschappelijke taken: het doen van onderzoek en de resultaten hiervan delen met onze peers en de maatschappij. We verheugen ons op een verdere samenwerking met elkaar en met wetenschappers van andere faculteiten en universiteiten. We gaan ook van 2016 een prachtig onderzoeksjaar maken!



ANNEX BIJ 'FISCALE AUTONOMIE EN HAAR GRENZEN'

TABEL 1: PERSONELE FORMATIE IN FTE'S ONDERZOEK

| | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---------------------------|-------------|-------------|-------------|-------------|
| Hoogleraren | 1,33 | 1,00 | 0,76 | 0,76 |
| Overig wp | 0,32 | 1,32 | 1,74 | 1,60 |
| Promovendi (incl. udio's) | 2,01 | 2,37 | 1,44 | 2,27 |
| Totaal WP | 3,66 | 4,69 | 4,03 | 4,63 |

TABEL 2: KWANTITATIEVE ONDERZOEKSRESULTATEN PER JAAR

| FA output per year | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|----------------------------|-----------|-----------|-----------|-----------|
| Academic | | | | |
| International | | | | |
| Articles | 7 | 6 | 5 | 6 |
| Books & Reports | 1 | | 1 | 3 |
| Book Chapters | | 3 | 1 | 3 |
| PhD Theses | | | | |
| International Total | 8 | 9 | 7 | 9 |
| Dutch | | | | |
| Articles | 28 | 24 | 12 | 19 |
| Books & Reports | 2 | 3 | 1 | - |
| Book Chapters | 5 | 14 | 4 | 4 |
| PhD Theses | 1 | | 1 | 2 |
| Dutch Total | 36 | 44 | 18 | 25 |
| Academic Total | 44 | 50 | 25 | 34 |
| Professional | | | | |
| International | | | | |
| Articles | 4 | 5 | 6 | 7 |
| Books & Reports | 1 | | | 5 |
| Book Chapters | | | | 1 |
| International Total | 5 | 5 | 6 | 13 |

| FA output per year | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|-------------------------------|------|------|------|------|
| Professional | | | | |
| Dutch | | | | |
| Articles | 23 | 12 | 23 | 27 |
| Books & Reports | 2 | 1 | 4 | 3 |
| Book Chapters (incl. online) | 13 | 28 | 11 | 24 |
| Annotations | 79 | 70 | 53 | 77 |
| Dutch Total | 117 | 111 | 91 | 131 |
| Professional Total | 122 | 116 | 97 | 144 |
| Academic + professional Total | 166 | 166 | 122 | 158 |
| Other | | | | |
| Lectures | 41 | 70 | 82 | 117 |
| Other Output | 22 | 14 | 50 | 62 |
| Other Total | 63 | 84 | 132 | 179 |
| Total | 229 | 250 | 243 | 337 |

TABEL 3: PROMOTIES PER JAAR

| | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|-------------------------------------|------|------|------|------|
| Aantal lopende promotie-onderzoeken | 16 | 19 | 20 | 21 |
| Aantal afgeronde promoties | 1 | 0 | 1 | 3 |
| Waarvan medewerker van de ESL | 1 | 0 | 1 | 1 |
| Waarvan buitenpromovendi | 0 | 0 | 0 | 2 |

TABEL 4: LIDMAATSCHAPPEN VAN PROMOTIE- EN OPPOSITIE-COMMISSIES

| 2015 | Datum promotie | Naam | Titel van het boek | Naam | Promotor/promotiecië /oppositie |
|-----------------------|----------------|-----------------------|--|--------------------------------|---------------------------------|
| | | promovendus | | universiteit | |
| H.P.A.M. van Arendonk | 08-Apr | B. Starink | Belastingheffing over particulier pensioen en overheidspensioen in grensoverschrijdende situaties | Tilburg University | Oppositie |
| H.P.A.M. van Arendonk | 21-Dec | K. Rossignol | De (on)belastbaarheid van de overheid en haar eigen activiteiten | Vrije Universiteit Brussel | Promotiecië en oppositie |
| G.J.M.E. de Bont | 19-Nov | E.A.M. Huiskers-Stoop | De effectiviteit van horizontaal belastingtoezicht | Erasmus Universiteit Rotterdam | Oppositie |
| A.C.G.A.C. de Graaf | 15-Jan | M.F. de Wilde | 'Sharing the Pie' Taxing Multinationals in a Global Market | Erasmus Universiteit Rotterdam | Oppositie |
| A.C.G.A.C. de Graaf | 22-Sep | A. Bosman | Other Income under Tax Treaties — An Analysis of Article 21 of the OECD Model Convention | Vrije Universiteit Amsterdam | Oppositie |
| S.J.C. Hemels | 15-Jan | M.F. de Wilde | 'Sharing the Pie' Taxing Multinationals in a Global Market | Erasmus Universiteit Rotterdam | Oppositie |
| S.J.C. Hemels | 19-Nov | E.A.M. Huiskers-Stoop | De effectiviteit van horizontaal belastingtoezicht | Erasmus Universiteit Rotterdam | Oppositie |
| H.A. Kogels | 04-Dec | A. Spiessens | Heffing aan de grens. Een vergelijkende studie naar de heffing van btw en van douanerechten vanwege overschrijding van de buitengrens van de Europese Unie | Tilburg University | Oppositie |
| Q.W.J.C.H. Kok | 15-Jan | M.F. de Wilde | 'Sharing the Pie' Taxing Multinationals in a Global Market | Erasmus Universiteit Rotterdam | Oppositie |
| J.C.M. van Sonderen | 15-Jan | M.F. de Wilde | 'Sharing the Pie' Taxing Multinationals in a Global Market | Erasmus Universiteit Rotterdam | Oppositie |
| J.C.M. van Sonderen | 19-Nov | E.A.M. Huiskers-Stoop | De effectiviteit van horizontaal belastingtoezicht | Erasmus Universiteit Rotterdam | Promotor |

| 2015 | Datum promotie | Naam | Titel van het boek | Naam | Promotor/promotiecië /oppositie |
|----------------|----------------|---------------|--|--------------------------------|---------------------------------|
| A.J.A. Stevens | 15-Jan | M.F. de Wilde | 'Sharing the Pie' Taxing Multinationals in a Global Market | Erasmus Universiteit Rotterdam | Promotor |
| A.J.A. Stevens | 22-Sep | A. Bosman | Other Income under Tax Treaties — An Analysis of Article 21 of the OECD Model Convention | Vrije Universiteit Amsterdam | Promotor |
| W. de Wit | 04-Dec | A. Spiessens | Heffing aan de grens. Een vergelijkende studie naar de heffing van btw en van douanerechten vanwege overschrijding van de buitengrens van de Europese Unie | Tilburg University | Oppositie |

TABEL 5: ONDERZOEKSOUTPUT 2015 'FISCALE AUTONOMIE EN HAAR GRENZEN'

1 Wetenschappelijke publicaties

1.1 Artikelen

1.1.1 Internationaal⁶⁶

1. Hemels, S.J.C. & Monsma, A.P. (2015). Housing taxation: the special case of the Netherlands. *Bulletin for International Taxation*, 69 (8), 463-474.
2. Hemels, S.J.C. & Shiba, Y. (2015). Tax legislation as instrument to support private patronage of the arts and cultural heritage. *Tokoha Law Review*, 2 (1), 45-68.
3. Molenaar, D. (2015). Entertainers and sportspersons following the updated OECD Model (2014). *Bulletin for International Taxation*, 2015 (January), 37-47.
4. Schippers, M.L. & Boender, J.M.B. (2015). VAT and Fixed Establishment: Mysteries Solved? *Intertax*, 43 (11), 709-723.
5. Wilde, M.F. de (2015). Sharing the Pie: Taxing Multinationals in a Global Market. *Intertax*, 43 (2015) (6/7), 438-446.
6. Wilde, M.F. de (2015). Tax jurisdiction in a digitalizing economy; why 'online profits' are so hard to pin down. *Intertax*, 43 (2015) (12), 796-803.

1.1.2 Nationaal

1. Arendonk, H.P.A.M. van (2015). De Hoge Raad als EU-rechter. *Maandblad Belastingbeschouwingen*, 84 (5/6), 185-194.
2. Arendonk, H.P.A.M. van (2015). Instrumentalisering van het pensioenkapitaal of toch maar niet? *Maandblad Belastingbeschouwingen*, 84 (11), 366-374.
3. Arends, A.J.M. (2015). De vermogensrendementsheffing behoeft dringend een revisiebeurt. *Weekblad voor Privaatrecht, Notariaat en Registratie (WPNR)*, 2015 (7073), 726-732.
4. Bont, G.J.M.E. de (2015). Bewijsaanbod door getuigen: Belastingkamer in een spagaat?! *Weekblad Fiscaal Recht*, 2015 (7109), 966-971.
5. Bont, G.J.M.E. de & Hofman, C. (2015). Personeel verzaakt, werkgever geraakt? *Weekblad Fiscaal Recht*, 2015 (7124), 1503-1509.
6. Bont, G.J.M.E. de & Sitsen, J.M. (2015). Tour d'horizon fiscaal strafrecht anno 2014. *Tijdschrift voor Formeel Belastingrecht*, 2015 (1), 7-16.
7. Graaf, A.C.G.A.C. de (2015). Betekenis beneficial owner na BEPS en 2014-Update OESO-model. *Tijdschrift Fiscaal Ondernemingsrecht*, 2015 (141), 139-146.
8. Kok, Q.W.J.C.H. (2015). De antimisbruikbepaling in de Moeder-dochterrichtlijn. *Maandblad Belastingbeschouwingen*, 2015 (9), 277-282.
9. Kok, Q.W.J.C.H. (2015). De fiscale eenheid in het licht van het EU-recht na de arresten Groupe Steria en Finanzamt Linz. *Maandblad Belastingbeschouwingen*, 2015 (12), 379-387.
10. Kok, Q.W.J.C.H. & Vries, R.J. de (2015). De wet aanpassing fiscale eenheid. *Weekblad Fiscaal Recht*, 2015 (7123), 1442-1459.
11. Kok, Q.W.J.C.H. & Koot, L. (2015). Een nieuwe regeling voor valutaresultaten bij buitenlandse ondernemingen. *Weekblad Fiscaal Recht*, 2015 (788).
12. Kok, Q.W.J.C.H. (2015). Enkele aspecten van de 'principal purpose test'. *Weekblad Fiscaal Recht*, 2015 (7083), 184-192.
13. Molenaar, D. (2015). Minimumdrempel voor artiesten en sporters in belastingverdragen. *Maandblad Belastingbeschouwingen*, 84 (12), 393-397.

⁶⁶ Volgens de ESL definitie zijn alleen niet Nederlandstalige artikelen internationaal. Nederlandstalige artikelen zijn nationaal, ook als deze in buitenlandse (bijvoorbeeld Belgische) tijdschriften zijn verschenen.

14. Molenaar, D. (2015). Sporters en artiesten. *Tijdschrift Fiscaal Ondernemingsrecht*, 2015 (141.3), 157-164.
15. Schep, A.W. (2015). De BIZ-bijdrage: een gemeentelijke bestemmingsheffing ten behoeve van subsidieverlening aan ondernemersgebieden. *Maandblad Belastingbeschouwingen*, 2015 (7-8), 247-254.
16. Schippers, M.L. & Boender, J.M.B. (2015). De btw en de vaste inrichting: mysteries solved? *Maandblad Belastingbeschouwingen*, 2015 (3), 92-103.
17. Stevens, A.J.A. (2015). Enige internationaalrechtelijke, fiscale aspecten van personenvennootschappen. *Tijdschrift Fiscaal Ondernemingsrecht*, 2015/140.
18. Wilde, M.F. de (2015). Belastingheffing van multinationals in een globale marktomgeving; naar een Corporate Tax 2.0? *Ars Aequi*, 2015 (10), 841-847.
19. Wilde, M.F. de (2015). Heffingsjurisdictie in een digitaliserende economie; waarom 'online profits' zo ongreepbaar zijn. *Maandblad Belastingbeschouwingen*, 2015 (10), 325-332.

1.2 Boeken

1.2.1. Proefschrift

1. Huiskers-Stoop, E.A.M. mr. (2015, November 19). De effectiviteit van het horizontaal belastingtoezicht. EUR. Prom./coprom.: prof.dr. P.A.M. Diekman RA & prof.dr. J.C.M. van Sonderen.
2. Wilde, M.F. de (2015, Januari 15). 'Sharing the Pie', Taxing multinationals in a global market. EUR. Prom./coprom.: prof.dr. A.J.A. Stevens.

1.3 Hoofdstukken in een boek

1.3.1. Internationaal

1. Hemels, S.J.C. (2015). Netherlands. In F. Vanistendael (Ed.), *Taxation of Charities* (EATLP International Tax Series, 11) (pp. 375-402). Amsterdam: IBFD.
2. Hemels, S.J.C. (2015). The European Foundation Proposal: An Effective, Efficient and Feasible solution for Tax Issues Related to Cross-Border Charitable Giving and Fundraising? In F. Vanistendael (Ed.), *Taxation of Charities* (EATLP International Tax Series, 11) (pp. 143-176). Amsterdam: IBFD.
3. Stevens, A.J.A. & Spierts, E. (2015). Nederlande. In Wassermeyer, Richter & Schnittker (Eds.), *Personeengesellschaften im Internationalen Steuerrecht* (pp. 25). OttoSchmidt.

1.3.2. Nationaal

1. Arendonk, H.P.A.M. van (2015). Instrumentalisering van het pensioenkapitaal. In B. Starink & M. Visser (Eds.), *Ondernemend met pensioen, Dietvorstbundel, opstellen aangeboden aan prof.dr. G.J.B. Dietvorst ter gelegenheid van zijn afscheid op 16-10-2015 als hoogleraar aan Tilburg University* (pp. 1-13). Deventer: Wolters Kluwer.
2. Bont, G.J.M.E. de & Vissers, A.B. (2015). De Strafkamer en de Belastingkamer van de Hoge Raad; in de pas, uit de pas. In *Een eeuw cassatie in belastingzaken* (pp. 85-97). Den Haag: SDU.
3. Bont, G.J.M.E. de (2015). Een onderzoeksplicht voor de belastingadviseur. In *De belastingadviseur onder vuur* (pp. 19-37). Amsterdam: De Bont Advocaten.
4. Schep, A.W. (2015). Belastingen, bestemmingsheffingen en rechten: nog steeds een relevant onderscheid? In *Afscheidsbundel prof. dr. Miguel de Jonckheere* (ESBL Brochures, 2015, nr. 15) (pp. 42-79). Rotterdam: Erasmus Universiteit, Erasmus Studiecentrum voor Belastingen van Lokale overheden (ESBL).

2 Vakpublicaties

2.1 Artikelen

2.1.1 Internationaal

1. Arendonk, H.P.A.M. van (2015). Editorial: New Presidents, new sound and new confidence? *EC Tax Review*, 24 (1), 2-5.
2. Hemels, S.J.C. & Kinnegim, G.J. (2015). Dutch Tax Plan 2016 Sent to Parliament. *Tax Planning International Review*, 42 (9), 23-26.
3. Molenaar, D. (2015). Conference Report Music and Taxation. *Intertax*, 43 (2), 208-214.
4. Molenaar, D. (2015). New options to restrict art. 17 of the OECD Model Tax Convention for international sportspersons. *Global Sports Law and Taxation Reports*, 2015 (March), 44-48.

5. Molenaar, D. (2015). Tax Planning for Incoming Individual Sportspersons and Entertainers. *Global Sports Law and Taxation Reports, 2015* (2), 42-45.
6. Monsma, A.P. (2015). Local Property Taxes in the Netherlands. *Fair & Equitable, 2015* (10), 15-19.
7. Wit, W. de & Gemin, O.R.L. (2015). Vietnam and the EU Agree to Broad Trade/Investment Deal. *Asia-Pacific Focus, 2015* (30 November).

2.1.2 Nationaal

1. Arendonk, H.P.A.M. van (2015). Krijgt Nederland in 2015 een belastinghervorming??? *Maandblad Belastingbeschouwingen, 84* (1), 1-4.
2. Arendonk, H.P.A.M. van (2015). Voorwoord bij themanummer 'Een eeuw cassatierechtspraak in belastingzaken'. *Maandblad Belastingbeschouwingen, 84* (5/6), 147-150.
3. Arends, A.J.M. (2015). Wat ontbreekt bij versoepeling gevolgen aflossingsachterstand en superdividend? *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht, 2015* (2609), 1-5.
4. Bont, G.J.M.E. de (2015). Belastingkamer wordt bestuurskamer. *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht, 2015* (22), 1-2.
5. Bont, G.J.M.E. de (2015). Besluit bestuurlijke boeten belastingdienst. *Fiscaal Praktijkblad, 2015* (4), 3-3.
6. Bont, G.J.M.E. de (2015). De Bont for "watcher" van de belastingkamer! ;-). *Weekblad Fiscaal Recht, 2015* (7078), 2-3.
7. Bont, G.J.M.E. de (2015). Interview "Efficiency betekent niet dat het alleen voor de belastingdienst makkelijker wordt". *Het Register - Vaktijdschrift van het Register Belastingadviseurs, 2015* (3), 17-20.
8. Bont, G.J.M.E. de (2015). Partners, not in crime. *Het Register - Vaktijdschrift van het Register Belastingadviseurs, 2015* (5), 4.
9. Goossens, E. & Maasland, J.L.D.J. (2015). De Europese erfrechtverordening: Nederlands-Belgische aandachtspunten. *Kwartaalbericht Estate Planning, 2015* (2), 8-14.
10. Hemels, S.J.C. (2015). Anbi-aandachtspunten voor de belastingadviseur. *Het Register - Vaktijdschrift van het Register Belastingadviseurs, 2015* (3), 34-39.
11. Hemels, S.J.C. (2015). Anbi-actualiteiten uit Den Haag. *Fiscale Berichten voor het Notariaat (FBN), 27* (3), 10-18.
12. Hemels, S.J.C. (2015). Japan: gisteren, vandaag en morgen. *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht, 16* (6), 1-4.
13. Kiekebeld, B.J. (2015). Definitieve verliezen en de liquidatieverliesregeling. *NTFR Beschouwingen, 2015* (23).
14. Maasland, J.L.D.J. (2015). De Europese Erfrechtverklaring en het huwelijksvermogensrecht. *Tijdschrift Erfrecht, 2015* (4), 90-93.
15. Maasland, J.L.D.J. (2015). Toerekening van giften door een in de wettelijke gemeenschap van goederen gehuwde schenker. *Tijdschrift Erfrecht, 2015* (2), 23-26.
16. Makkinga, F.J.H.L. (2015). Column in Uitvergroet: Een serieus gemeentelijk belastinggebied, prima, maar dan ook serieus meer kwaliteit. *Vakstudie Nieuws. Documentatie op het gebied van het Fiscaal Recht, 2015* (09 juli), 1.
17. Molenaar, D. (2015). Topsporters & belastingen. *FIRM Fiscaal studentenblad, 23/1* (November 2015), 26-27.
18. Schep, A.W. (2015). Bouwleges: belasting verpakt als retributie. *Fiscaal Praktijkblad, 2015* (--), 10-13.
19. Schep, A.W. (2015). De doldrums. *Vakstudie Nieuws. Documentatie op het gebied van het Fiscaal Recht, 2015* (42.0).
20. Schep, A.W. (2015). De verleiding weerstaan. *Vakstudie Nieuws. Documentatie op het gebied van het Fiscaal Recht, 2015* (11.0).
21. Schep, A.W. (2015). Meer democratie met lokale belastingen: be careful what you wish for. *Vakstudie Nieuws. Documentatie op het gebied van het Fiscaal Recht, 2015* (28.0).
22. Schippers, M.L. (2015). Centralisatie en vereenvoudiging in BTW- en douaneaangiften. *Weekblad Fiscaal Recht, 2015* (7088), 373-379.
23. Stevens, A.J.A. (2015). In Memoriam M. Ellis. *Weekblad Fiscaal Recht, 2015/7099*.
24. Stevens, A.J.A. (2015). Valutaresultaten op deelnemingen. *NTFR Beschouwingen, 2015/40*.
25. Wilde, M.F. de (2015). Promotie. Corporate Tax 2.0. *Nederlands Juristenblad (NJB), 90* (5), 292-292.
26. Wilde, M.F. de (2015). Promovendus aan het woord. *Weekblad Fiscaal Recht, 2015* (7079), 64-65.
27. Wilde, M.F. de (2015). 'Sharing the Pie'; over het belastingen van multinationale ondernemingen in een globale markt. *NTFR Beschouwingen, 2015* (2), 1-5.

2.2 Boeken

1. Stevens, A.J.A., Graaf, A.C.G.A.C. de & Kavelaars, P. (2015). *Internationaal belastingrecht (9e druk)*. Deventer: Kluwer.
2. Wilde, M.F. de & Wisman, C (2015). *Boom Basics Internationaal belastingrecht 1 Systematiek en voor-komingsmethoden*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.
3. Wilde, M.F. de & Wisman, C (2015). *Boom Basics Internationaal belastingrecht 2 Toewijzingsregels be-lastingverdragen*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.

2.3 Hoofdstukken in een boek

1. Arendonk, H.P.A.M. van (2015). Bewerking van hoofdstuk H.2 (Subjectieve belastingplicht inkomsten-belasting en vennootschapsbelasting en het begrip ondernemer), H.4 (Inbreng van een onderneming in een bv of nv en de terugkeer uit de bv of nv), H.10 (Fusies en splitsing), H.13 (Capita samenwer-kingsverbanden), H.14 (Capita bedrijfsopvolging). In H.P.A.M. van Arendonk (Ed.), *Wegwijs in de be-lastingheffing van ondernemingen (122 druk)* (pp. 41-61, 113-129, 315-367, 403-417, 417-434). Den Haag: Sdu Uitgevers BV.
2. Arendonk, H.P.A.M. van (2015). Bewerking van hoofdstuk H.2 (Belastingheffing van gehuwden en on-gehuwd samenwonenden), H.4 (Inkomsten uit arbeid), H.7 (Periodieke uitkering), H.9 (Inkomen uit sparen en beleggen). In H.P.A.M. van Arendonk (Ed.), *Wegwijs in de Inkomstenbelasting* (pp. 35-49, 111-143, 225-247, 267-291). Den Haag: Sdu Uitgevers B.V.
3. Arendonk, H.P.A.M. van (2015). Afscheid nemen en zicht op de toekomst houden! In *Retributies en bestemmingsheffingen, afscheidsbundel prof.dr. Miguel De Jonckheere (ESBL-brochure, nr. 15)* (pp. 9-12). Rotterdam: Erasmus Studiecentrum voor Belastingheffing van Lokale Overheden.
4. Arends, A.J.M. (2015). *Cursus Belastingrecht. In Inkomstenbelasting (II)*. Deventer: Wolters-Kluwer.
5. Arends, A.J.M. (2015). *Cursus Belastingrecht. In Inkomstenbelasting (III)*. Deventer: Wolters Kluwer.
6. Arends, A.J.M. (2015). *Wegwijs in de Belastingheffing van ondernemingen. In Belastingheffing van ondernemingen (Wegwijsserie)*. Den Haag: Sdu Uitgevers.
7. Arends, A.J.M. (2015). *Wegwijs in de Inkomstenbelasting. In Inkomstenbelasting (Wegwijsserie)*. Den Haag: Sdu Uitgevers.
8. Graaf, A.C.G.A.C. de (2015). *Buitenlandse belastingplicht voor natuurlijke personen. In H.P.A.M. van Arendonk (Ed.), Inkomstenbelasting (elfde druk) (Wegwijsserie)* (pp. 327-351). Den Haag: Sdu uitgevers.
9. Graaf, A.C.G.A.C. de (2015). *Enige internationale aspecten. In H.P.A.M. van Arendonk (Ed.), Belasting-heffing van ondernemingen (twaalfde druk) (Wegwijsserie)* (pp. 367-394). Den Haag: Sdu uitgevers.
10. Hemels, S.J.C. (2015). *Commentaar artikel 16 (giftenaftrek), 6 (vrijstelling algemeen belang lichamen), 9, lid 1, onderdeel h (aftrek vrijwilligers, 9.1.h (oud) en 9a (aftrek fondswervende activiteiten). In Ne-derlandse Documentatie Fiscaal Recht, Deel Vennootschapsbelasting (on-line naslagwerk)*. Den Haag: Sdu.
11. Hemels, S.J.C. (2015). *Commentaar artikel 5b AWR (definitie anbi). In Nederlandse Documentatie Fis-caal Recht, Deel Formeel belastingrecht (on line naslagwerk)*. Den Haag: Sdu.
12. Hemels, S.J.C. (2015). *Commentaar artikel 6.32 tot en met 6.39a (giftenaftrek). In Nederlandse Docu-mentatie Fiscaal Recht, Deel Inkomstenbelasting (on-line naslagwerk)*. Den Haag: Sdu.
13. Makkinga, F.J.H.L. (2015). *Herziening hoofdstukken 2 (De wet waardering onroerende zaken), 3 (De onroerendezaakbelastingen). In M.P. van der Burg & e.a. (Eds.), Compendium Gemeentelijke Belasting-en en de wet WOZ, negende geheel herziene druk* (pp. hoofdstukken 2 en 3). Deventer: Wolters Klu-wer.
14. Makkinga, F.J.H.L. (2015). *Onderdeel Lokale Belastingen en Milieuheffingen, art. 17 wet WOZ (bewer-king online van dit artikel). In Fiscale Encyclopedie De Vakstudie*. Deventer: Wolters Kluwer.
15. Makkinga, F.J.H.L. (2015). *Onderdeel Lokale Belastingen en Milieuheffingen, art. 223 Gemeentewet (bewerking online van dit artikel). In Fiscale Encyclopedie De Vakstudie*. Deventer: Wolters Kluwer.
16. Makkinga, F.J.H.L. (2015). *Onderdeel Lokale Belastingen en Milieuheffingen, art. 224 Gemeentewet (bewerking online van dit artikel). In Fiscale Encyclopedie De Vakstudie*. Deventer: Wolters Kluwer.
17. Makkinga, F.J.H.L., Groenewegen, G. & Burg, M.P. van der (2015). *Wegwijs in de gemeentelijke belas-tingheffing en de Wet WOZ. In Wegwijs in de gemeentelijke belastingheffing en de Wet WOZ* (pp. 39-111). Den Haag: Sdu.
18. Monsma, A.P. (2015). *Commentaar gemeentelijke en provinciale heffingen in Nederlandse Documen-tatie Fiscaal Recht, Deel WOZ en lokale belastingen (online naslagwerk, 5 maal per jaar geactuali-seerd). In Nederlandse Documentatie Fiscaal Recht, deel WOZ en lokale belastingen*. Den Haag: Sdu.
19. Schep, A.W. (2015). *Hoofdstuk 14 BIZ-bijdrage: gemeentelijke belasting met subsidieverplichting. In Samen aan de slag met BIZ!* (pp. 14-14) Stichting BIZ Platform NL en Bureau voor Economische Ontwik-keling BEO.

20. Sonderen, J.C.M. van (2015). Hoofdstuk 10, Estate planning met behulp van optiestructuren. In R.T.E. van Dijk, M.E. Gronovius, M. Hakker & J.H.W. van Hamersveld (Eds.), *Estate planning* (PKF Wallast Adviesreeks) (pp. 57-61). Rotterdam: PKF Wallast.
21. Sonderen, J.C.M. van (2015). Hoofdstuk 11, Belastingarbitrage. In H.P.A.M. van Arendonk (Ed.), *Wegwijs in de inkomstenbelasting* (Wegwijsserie) (pp. 315-326). Den Haag: SDU Uitgevers.
22. Sonderen, J.C.M. van (2015). Hoofdstuk 15, Belastingarbitrage. In H.P.A.M. van Arendonk (Ed.), *Wegwijs in de Belastingheffing van ondernemingen* (Wegwijsserie) (pp. 443-454). Den Haag: SDU Uitgevers.
23. Sonderen, J.C.M. van (2015). Hoofdstuk 5, Inkomen uit aanmerkelijk belang. In H.P.A.M. van Arendonk (Ed.), *Wegwijs in de Belastingheffing van ondernemingen* (Wegwijsserie) (pp. 131-150). Den Haag: SDU Uitgevers.
24. Sonderen, J.C.M. van (2015). Hoofdstuk 8, Inkomen uit aanmerkelijk belang. In H.P.A.M. van Arendonk (Ed.), *Wegwijs in de inkomstenbelasting* (Wegwijsserie) (pp. 247-265). Den Haag: SDU Uitgevers.

2.4 Bijdragen aan encyclopedische werken(online)

1. Arends, A.J.M. (2014). Cursus Belastingrecht. In *Inkomstenbelasting (vervolg)*. Deventer: Kluwer.
2. Hemels, S.J.C. (2014). Commentaar artikel 5b AWR (definitie anbi). In *Nederlandse Documentatie Fiscaal Recht, Deel Formeel belastingrecht* (online naslagwerk, 5 maal per jaar geactualiseerd). Den Haag: Sdu.
3. Hemels, S.J.C. (2014). Commentaar artikel 6.32 tot en met 6.39a (giftenaftrek). In *Nederlandse Documentatie Fiscaal Recht, Deel Formeel belastingrecht* (online naslagwerk, 5 maal per jaar geactualiseerd). Den Haag: Sdu.
4. Hemels, S.J.C. (2014). Commentaar artikelen 6 (vrijstelling algemeen belang lichamen), 9, lid 1, onderdeel h (aftrek vrijwilligers) en 9a (aftrek fondsenwervende activiteiten) en 16 (giftenaftrek). In *Nederlandse Documentatie Fiscaal Recht, Deel Formeel belastingrecht* (online naslagwerk, 5 maal per jaar geactualiseerd). Den Haag: Sdu.
5. Kok, Q.W.J.C.H. (2014). Onderdeel 'deelnemingsrente' en 'beleggingsdeelnemingen'(bewerking). In S.A.W.J. Strik & J.L. van de Streek (Eds.), *Cursus belastingrecht (Venootschapsbelasting)* (losbladig). Deventer: Kluwer.
6. Makkinga, F.J.H.L. (2014). Onderdeel Lokale Belastingen en Milieuheffingen, art. 17 wet WOZ (bewerking online van dit artikel). In *Fiscale Encyclopedie De Vakstudie*. Deventer: Kluwer.
7. Makkinga, F.J.H.L. (2014). Onderdeel Lokale Belastingen en Milieuheffingen, art. 223 en 224 Gemeentewet (bewerking online van dit artikel). In *Fiscale Encyclopedie De Vakstudie*. Deventer: Kluwer.
8. Molenaar, D. (2015). Commentaar artikelen 5a, 5b, 8a, 35 t/m 35n (artiesten en beroepssporters). In *Nederlandse Documentatie Fiscaal Recht, Deel Loonbelasting* (online naslagwerk, 5 maal per jaar geactualiseerd). Den Haag: Sdu.
9. Molenaar, D. (2015). Commentaar artikelen 16 (Directeuren en Commissarissen)_en 17 (artiesten en sporters). In *Nederlandse Documentatie Fiscaal Recht, Deel Internationaal belastingrecht* (online naslagwerk, 5 maal per jaar geactualiseerd). Den Haag: Sdu.
10. Monsma, A.P. (2014), artikelen 139-156, 216-219 en 222-226, 234-235 Gemeentewet en artikelen 136-152 en 220-221 Provinciewet in *Nederlandse Documentatie Fiscaal Recht, Deel WOZ en lokale belastingen* (online naslagwerk, 5 maal per jaar geactualiseerd), Den Haag: Sdu.
11. Neve, L.E.C. (2015), artikelen 4a-4p, en 6 Wet op de internationale bijstandsverlening bij de heffing van belastingen in *Nederlandse Documentatie Fiscaal recht, deel Formeel* (online naslagwerk), Den Haag, Sdu

2.5 Annotaties

2.5.1 Internationaal

1. Wilde, M.F. de (2015). Noot bij: Court of Justice of the European Union. (2015, Juni 10), *Highlights & Insights on European Taxation 2015-*, 307, (X. Swedish legislation exempting capital gains and excluding deduction of capital losses not in breach of freedom of establishment. Court of Justice). p.1-13.

2.5.2 Nationaal

1. Arends, A.J.M. (2015). Noot bij: Hof Den Bosch. (2014, November 06), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht 2015-563*, 13/00322, (Belanghebbende heeft niet gehandeld als onafhankelijke crediteur: verliezen niet aftrekbaar).

2. Arends, A.J.M. (2015). Noot bij: Hof Arnhem-Leeuwarden. (2014, December 16), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-835, 13/00828, (Van schoonouders gekochte kavel vormt geen eigen woning in aanbouw).
3. Arends, A.J.M. (2015). Noot bij: Hoge Raad. (2015, Februari 20), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-834, 13/05641, (Woning vormt in uitzendperiode na beëindiging korte verhuur geen 'eigen woning' meer).
4. Arends, A.J.M. (2015). Noot bij: Hof Arnhem-Leeuwarden. (2015, September 08), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-2826, 14/00212, (Overdracht converteerbare obligatielening tegen schuldigerkenning vormt geen verkapte uitdeling).
5. Arends, A.J.M. (2015). Noot bij: Hof Amsterdam. (2015, Februari 19), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-1235, 14/00380, (Geen bewijs geleverd voor aftrek hypotheekrente).
6. Arends, A.J.M. (2015). Noot bij: Hof Amsterdam. (2015, Juli 14), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-2377, 14/00408-14/00410, (Belanghebbende maakt hogere eigenwoningsschuld niet aannemelijk).
7. Arends, A.J.M. (2015). Noot bij: Hof Den Bosch. (2015, Juli 23), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-2567, 14/00496, (Geen aanmerkelijkbelangverlies in 2009 in verband met onzakelijk lening).
8. Arends, A.J.M. (2015). Noot bij: Conclusie A-G Niessen. (2015, Februari 10), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-911, 14/05071, (Op lening van ouders bijgeboekt bedrag vormt aftrekbare hypotheekrente).
9. Arends, A.J.M. (2015). Noot bij: Hoge Raad. (2015, April 03), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-1159, 14/05071, (Rente is niet door ouders kwijtgescholden en aftrekbaar als eigenwoningrente).
10. Arends, A.J.M. (2015). Noot bij: Rechtbank Zeeland-West-Brabant. (2015, Februari 02), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-1596, 14/2952, (Aansluitbijdragen zijn geen aftrekbare kosten eigen woning).
11. Arends, A.J.M. (2015). Noot bij: Rechtbank Noord-Holland. (2015, Mei 11), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-2014, 14/3108, (Ook voor correctie op aangegeven inkomensbestanddeel kan onderlinge verhouding worden gekozen).
12. Arends, A.J.M. (2015). Noot bij: Rechtbank Zeeland-West-Brabant. (2015, Augustus 28), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-3125, 14/3734, (Erfpachtconstructie met kinderen kan door de beugel).
13. Bont, G.J.M.E. de (2015). Noot bij: Hoge Raad. (2015, Maart 20), BNB 2015-17, 173.
14. Kiekebeld, B.J. (2015). Noot bij: HvJ EG/EU. (2015, September 02), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-, C-386/14, (Franse regeling voor niet-aftrekbare deelnemingskosten in strijd met EU-recht).
15. Kiekebeld, B.J. (2015). Noot bij: Rechtbank Zeeland-West-Brabant. (2015, Mei 29), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-, nr. 11/4342, (Spaans pensioenfonds heeft geen recht op teruggaaf ingehouden dividendbelasting).
16. Makkinga, F.J.H.L. (2015). Noot bij: Hof Arnhem-Leeuwarden. (2015, Maart 17), *Belastingblad. Tijdschrift voor Provinciale, Gemeentelijke en Waterschapsbelastingen* 2015-263, 13/00480.
17. Makkinga, F.J.H.L. (2015). Noot bij: Hof Arnhem-Leeuwarden. (2014, November 18), *Belastingblad. Tijdschrift voor Provinciale, Gemeentelijke en Waterschapsbelastingen* 2015-36, 13/01166.
18. Makkinga, F.J.H.L. (2015). Noot bij: Hof Arnhem-Leeuwarden. (2015, Februari 03), *Belastingblad. Tijdschrift voor Provinciale, Gemeentelijke en Waterschapsbelastingen* 2015-176, 14/00490, 14/00491.
19. Makkinga, F.J.H.L. (2015). Noot bij: Hof Arnhem-Leeuwarden. (2015, Juni 09), *Vakstudie Nieuws. Documentatie op het gebied van het Fiscaal Recht* 2015-48.22, 14/00627 en 14/00628.
20. Makkinga, F.J.H.L. (2015). Noot bij: Hof Arnhem-Leeuwarden. (2015, Juni 30), *Belastingblad. Tijdschrift voor Provinciale, Gemeentelijke en Waterschapsbelastingen* 2015-427, 14/00966.
21. Makkinga, F.J.H.L. (2015). Noot bij: Hoge Raad. (2015, November 06), *Belastingblad. Tijdschrift voor Provinciale, Gemeentelijke en Waterschapsbelastingen* 2015-531, 14/02652.
22. Makkinga, F.J.H.L. (2015). Noot bij: Hoge Raad. (2015, Januari 09), *Belastingblad. Tijdschrift voor Provinciale, Gemeentelijke en Waterschapsbelastingen* 2015-85, 14/03962.
23. Makkinga, F.J.H.L. (2015). Noot bij: Hoge Raad. (2015, Juni 05), *Vakstudie Nieuws. Documentatie op het gebied van het Fiscaal Recht* 2015-29.28, 15/00850.
24. Makkinga, F.J.H.L. (2015). Noot bij: Rechtbank Gelderland. (2015, Maart 19), *Belastingblad. Tijdschrift voor Provinciale, Gemeentelijke en Waterschapsbelastingen* 2015-202, AWB - 14 _ 5378.

25. Makkinga, F.J.H.L. (2015). Noot bij: Rechtbank Zeeland - West-Brabant. (2015, April 03), *Belastingblad. Tijdschrift voor Provinciale, Gemeentelijke en Waterschapsbelastingen* 2015-297, AWB - 14 _ 5394, (2015/297).
26. Makkinga, F.J.H.L. (2015). Noot bij: Hof Den Haag. (2015, Augustus 26), *Belastingblad. Tijdschrift voor Provinciale, Gemeentelijke en Waterschapsbelastingen* 2015-470, BK-14/01614.
27. Molenaar, D. (2015). Noot bij: Rechtbank Amsterdam. (2015, Mei 08), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-1675, (Fiscale procedure tussen voetbalclub en -speler leidt tot niets).
28. Molenaar, D. (2015). Noot bij: Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden. (2015, Januari 27), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-780, (Stichting die vakanties organiseert voor gehandicapten is geen ANBI).
29. Molenaar, D. (2015). Noot bij: Gerechtshof Amsterdam. (2015, Juni 18), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-2077, 13/00565, (Stichting transmissiemeditatie bijeenkomsten is geen anbi).
30. Molenaar, D. (2015). Noot bij: Hof Den Bosch. (2014, November 06), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-361, 13/00782, (ANBI-status voor online donatiemodule goede doelen).
31. Molenaar, D. (2015). Noot bij: Hof Arnhem-Leeuwarden. (2014, November 25), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-435, 13/00914, (Reis- en verblijfskosten voor onbezoldigde functies geen ondernemingskosten).
32. Molenaar, D. (2015). Noot bij: Gerechtshof Den Bosch. (2015, Juli 09), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-2164, 14/00423, (Artiest mag ten onrechte niet ingehouden loonheffing toch als voorheffing verrekenen).
33. Molenaar, D. (2015). Noot bij: Gerechtshof Den Bosch. (2015, Augustus 21), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-2509, 14/00774, (Giftenaftrek boven maximum niet aftrekbaar).
34. Molenaar, D. (2015). Noot bij: Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden. (2015, September 15), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-2637, 14/01142, (Transcedente meditatie is geen anbi).
35. Molenaar, D. (2015). Noot bij: Gerechtshof Den Haag. (2015, Juli 01), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-2163, 14/01618, (Voetballer geniet loon uit dienstbetrekking).
36. Molenaar, D. (2015). Noot bij: Gerechtshof Den Haag. (2015, Juli 08), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-2254, 14/01626, (D) voldoet niet aan urencriterium).
37. Molenaar, D. (2015). Noot bij: Conclusie A-G Niessen. (2015, Oktober 22), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-3023, 14/05821, (Anbi intrekken met terugwerkende kracht).
38. Molenaar, D. (2015). Noot bij: Conclusie A-G. (2015, November 19), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-3127, 14/06262, (Online donatiemodule geen anbi).
39. Molenaar, D. (2015). Noot bij: Rechtbank Gelderland. (2015, Augustus 27), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-2627, 14/2735, (Parkeren ook laag tarief).
40. Molenaar, D. (2015). Noot bij: Rechtbank Gelderland. (2015, Maart 24), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-1241, 14/2799, (Stichting verliest met terugwerkende kracht anbi-status).
41. Molenaar, D. (2015). Noot bij: RB Noord-Holland. (2015, Juni 22), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-2008, 14/3026, (Zorgverlener krijgt VAR-loon).
42. Molenaar, D. (2015). Noot bij: Rechtbank Zeeland-West-Brabant. (2015, Oktober 20), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-3025, 14/3746, (Wielrenner moet NWF-bijdrage aftrekken).
43. Molenaar, D. (2015). Noot bij: Rechtbank Gelderland. (2015, Juli 30), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-2399, 14/4204, (Watersportactiviteiten voor gehandicapten is anbi).
44. Molenaar, D. (2015). Noot bij: Rechtbank Den Haag. (2014, November 04), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-1593, 14/5334, (Reistijd voor onderneming telt mee voor urencriterium zelfstandigenaftrek).
45. Molenaar, D. (2015). Noot bij: Rechtbank Gelderland. (2015, Maart 24), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-1242, 14/8922, (Anbi-status afgewezen omdat niet is voldaan aan beschikkingsmachtscriterium).
46. Molenaar, D. (2015). Noot bij: Gerechtshof Den Haag. (2015, Oktober 21), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-2954, 15/00009, (Scientology kerk is geen anbi).
47. Molenaar, D. (2015). Noot bij: Rechtbank Zeeland-West-Brabant. (2015, Augustus 05), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-2431, 15/4488, (Zorgverlener is geen ondernemer).
48. Molenaar, D. (2015). Noot bij: Gerechtshof Den Haag. (2015, September 01), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-2822, 200.082.997/01, (Remplacanten zijn schijnzelfstandigen).
49. Monsma, A.P. (2015). Noot bij: Rechtbank Oost-Brabant. (2015, Maart 06), *Belastingblad. Tijdschrift voor Provinciale, Gemeentelijke en Waterschapsbelastingen* 2015-181, (Hondenbelasting: Toetsing van in de gemeentelijke verordening opgenomen vrijstellingen aan het discriminatieverbod (14/1605).
50. Neve, L.E.C. (2015) Noot bij: Gerechtshof Amsterdam (2014, november 27), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-392 (Van Duitsland verkregen informatie op gestolen cd-rom is rechtmatig)

51. Neve, L.E.C. (2015), Noot bij: Rechtbank Noord-Holland (2014, november 19), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-517 (Geheimhouding van stukken vanuit interstatelijk oogpunt weegt zwaarder dan belang van belanghebbende).
52. Neve L.E.C. (2015) Noot bij: Persbericht ESTV, *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-2842 (Inlichtingenuitwisseling Zwitserland; Nederland doet groepsverzoek betreffende cliënten van UBS Bank Zwitserland)
53. Schep, A.W. (2015). Noot bij: Rechtbank Gelderland. (2015, Januari 06), *Belastingblad. Tijdschrift voor Provinciale, Gemeentelijke en Waterschapsbelastingen* 2015-141, 2015/141, (Noot).
54. Schep, A.W. (2015). Noot bij: Rechtbank Limburg. (2015, April 02), *Belastingblad. Tijdschrift voor Provinciale, Gemeentelijke en Waterschapsbelastingen* 2015-227, 2015/227, (Noot).
55. Schep, A.W. (2015). Noot bij: Rechtbank Overijssel. (2015, Mei 01), *Belastingblad. Tijdschrift voor Provinciale, Gemeentelijke en Waterschapsbelastingen* 2015-282, 2015/282, (Noot).
56. Schep, A.W. (2015). Noot bij: Hof 's-Hertogenbosch. (2015, April 17), *Belastingblad. Tijdschrift voor Provinciale, Gemeentelijke en Waterschapsbelastingen* 2015-311, 2015/311, (Noot).
57. Schep, A.W. (2015). Noot bij: Rechtbank Zeeland-West-Brabant. (2015, Mei 26), *Belastingblad. Tijdschrift voor Provinciale, Gemeentelijke en Waterschapsbelastingen* 2015-380, 2015/380, (Noot).
58. Schep, A.W. (2015). Noot bij: Rechtbank Noord-Nederland. (2015, Juli 07), *Belastingblad. Tijdschrift voor Provinciale, Gemeentelijke en Waterschapsbelastingen* 2015-458, 2015/458, (Noot).
59. Schep, A.W. (2015). Noot bij: Rechtbank Noord-Holland. (2015, November 02), *Belastingblad. Tijdschrift voor Provinciale, Gemeentelijke en Waterschapsbelastingen* 2015-528, 2015/528, (Noot).
60. Schep, A.W. (2015). Noot bij: Rb. Oost-Brabant. (2014, November 05), *Belastingblad. Tijdschrift voor Provinciale, Gemeentelijke en Waterschapsbelastingen* 2015-79, 2015/79, (Noot).
61. Sonderen, J.C.M. van (2015). Noot bij: Hoge Raad. (2015, Augustus 14), *Ondernemingsrecht* 2015-85, 14/00343, (Beperking renteaftrek). p.434-435.
62. Wilde, M.F. de (2015). Noot bij: OESO. (2015, Oktober 05), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-2734, (Explanatory Statement: 2015 Final Reports). p.2734-2735.
63. Wilde, M.F. de (2015). Noot bij: OESO. (2015, Oktober 05), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-2720, (Kabinetsappreciatie uitkomst OESO BEPS-project). p.2720-2721.
64. Wilde, M.F. de (2015). Noot bij: OESO. (2015, Oktober 05), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-2730, (Rapport BEPS Actiepunt 12: 'Mandatory Disclosure Rules'). p.2730-2731.
65. Wilde, M.F. de (2015). Noot bij: OESO. (2015, Oktober 05), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-2731, (Rapport BEPS Actiepunt 13: 'Transfer Pricing Documentation and Country-by-Country Reporting'). p.2731-2732.
66. Wilde, M.F. de (2015). Noot bij: OESO. (2015, Oktober 05), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-2732, (Rapport BEPS Actiepunt 14: 'Making Dispute Resolution Mechanisms More Effective'). p.2732-2733.
67. Wilde, M.F. de (2015). Noot bij: OESO. (2015, Oktober 05), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-2734, (Rapport BEPS Actiepunt 15: 'Developing a Multilateral Instrument to Modify Bilateral Tax Treaties'). p.2733-2734.
68. Wilde, M.F. de (2015). Noot bij: OESO. (2015, Oktober 05), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-2721, (Rapport BEPS Actiepunt 1: 'Addressing the Tax Challenges of the Digital Economy'). p.2721-2722.
69. Wilde, M.F. de (2015). Noot bij: OESO. (2015, Oktober 05), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-2722, (Rapport BEPS Actiepunt 2: 'Neutralising the Effects of Hybrid Mismatch Arrangements'). p.2722-2723.
70. Wilde, M.F. de (2015). Noot bij: OESO. (2015, Oktober 05), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-2723, (Rapport BEPS Actiepunt 3: Designing Effective Controlled Foreign Company Rules'). p.2723-2724.
71. Wilde, M.F. de (2015). Noot bij: OESO. (2015, Oktober 05), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-2724, (Rapport BEPS Actiepunt 4: 'Limiting Base Erosion Involving Interest Deductions and Other Financial Payments'). p.2724-2725.
72. Wilde, M.F. de (2015). Noot bij: OESO. (2015, Oktober 04), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-2725, (Rapport BEPS Actiepunt 5: 'Countering Harmful Tax Practices More Effectively, Taking into Account Transparency and Substance'). p.2725-2726.
73. Wilde, M.F. de (2015). Noot bij: OESO. (2015, Oktober 05), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-2726, (Rapport BEPS Actiepunt 6: 'Preventing the Granting of Treaty Benefits in Inappropriate Circumstances'). p.2726-2727.
74. Wilde, M.F. de (2015). Noot bij: OESO. (2015, Oktober 05), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-2727, (Rapport BEPS Actiepunt 7: 'Preventing the Artificial Avoidance of Permanent Establishment Status'). p.2727-2728.

75. Wilde, M.F. de (2015). Noot bij: OESO. (2015, Oktober 05), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-2729, (Rapport BEPS Actiepunt: 'Measuring and Monitoring BEPS'). p.2729-2730.
76. Wilde, M.F. de (2015). Noot bij: OESO. (2015, Oktober 05), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-2728, (Rapport BEPS Actiepunten 8-10: 'Aligning Transfer Pricing Outcomes with Value Creation'). p.2728-2729.
77. Wilde, M.F. de (2015). Noot bij: Raad van de EU. (2015, November 10), *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht* 2015-3087, 796/15, (Intrekking richtlijn spaarbelasting). p.3087-3088.

3. Populariserende publicaties en media optredens

3.1 Bijdrage week- of dagblad

1. Hemels, S.J.C. (2015, November 14). Quotes in M. Bakker, 'Zes tips voor verstandig nalaten aan goede doelen'. *Elsevier*, pp. 104-106.
2. Hemels, S.J.C. (2015, Oktober 23). Quotes in Sebastiaan van Loosbroek 'Fiscus: Scientology is geen goed doel, maar commercieel bedrijf'. *De Volkskrant*.
3. Hemels, S.J.C. (2015, September 22). Quotes in C. Kammer, E. van Outeren, A. Ribbens, R. Rijghard en S. Smallegen, '160 miljoen euro voor onbetaalbare kwaliteit'. *NRC Handelsblad / NRC next*, pp. 10-11.
4. Hemels, S.J.C. (2015, September 08). Quotes in L. van Almelo 'Veel fouten in statuten ANBI's'. *Notariaat Magazine*, pp. 22-23.
5. Hemels, S.J.C. (2015, Augustus 25). Quotes in M. Kruijt en R. Pontzen, 'Rijks aast op dubbel-Rembrandt'. *De Volkskrant*, pp. 3.
6. Hemels, S.J.C. (2015, Augustus 25). Uit de Volkskrant overgenomen quote in K. Keijer, 'komen Maerten en Oopjen thuis?'. *Het Parool*, pp. 5.
7. Hemels, S.J.C. (2015, Juli 17). Interview in H. Rijkers 'Hof Arnhem maakt denkfout'. *Katholiek Nieuwsblad*, pp. 4-5.
8. Hemels, S.J.C. (2015, Juli 01). Interview: A. Klein Sprokkelhorst 'Giftenaftrek en ANBI's 'en prachtig voorbeeld van directe democratie'. *Belastingmagazine*, pp. 12-15.
9. Hemels, S.J.C. en Schep, A.W. (2015, Mei 01). in: Sjoerd Wielenga, 'Ook hier denken onze belastingrecht-onderzoekers over na'. ea. *Erasmus alumnimagazine* nr. 10, pp. 22-25.
10. Hemels, S.J.C. (2015, Februari 14). Quotes in Wiebe de Graaf, 'Anbi: regeling of ontregeling'. *Vakblad Fondsenwerving*, pp. 27-32.
11. Monsma, A.P. (2015, Juni 19). Profiteren van de melkkoe nu het nog kan. *Dagblad De Gelderlander*
12. Schep, A.W. (2015, November 03). Fiscalisten betwijfelen haalbaarheid Teylingse plan ondernemersfonds. *Leidsch Dagblad*
13. Schep, A.W. (2015, Oktober 31). Teylingen door met ondernemersfonds. *Leidsch Dagblad*
14. Schep, A.W. (2015, Januari 08). Wat als gemeenten meer belasting mogen heffen? *De Volkskrant*
15. Schep, A.W. (2015, Januari 08). 'Goed plan, al hoeft het niet zo dol als in België'. *De Volkskrant*

3.2 Televisie of radio optreden

1. Bont, G.J.M.E. de (2015, Aug 28). Verhuurdersbelasting [internet radio-uitzending]. In BNR Nieuwsradio. BNR Nieuwsradio.
2. Bont, G.J.M.E. de (2015, Mar 10). Deal Cees H. [radio-uitzending]. In BNR Nieuwsradio.
3. Bont, G.J.M.E. de (2015, Mar 04). Deal Cees H. Nieuwsuur [televisie-uitzending]. In Nieuwsuur.
4. Hemels, S.J.C. (2015, Jan 08). Over Belastingen [televisie-uitzending]. In NPO Politiek. Belasting en Douanemuseum Rotterdam: NPO Politiek.
5. Schep, A.W. (2015, Dec 11). Interview Radio1 Journaal, programma van Radio NPO1 [radio-uitzending]. In Radio 1 Journaal. Rotterdam: <http://www.radio1.nl/programma/3/nos-radio1-journaal.html>.
6. Schep, A.W. (2015, Dec 11). Interview NOS-journaal van 18:00 en 20:00 uur op NPO1 [televisie-uitzending]. In NOS-Journaal. Rotterdam: <http://nos.nl/uitzending/nos-journaal>.

3.3 Internet artikel, webcasts

1. Bont, G.J.M.E. de (2015, Apr 28). De spierballen van de belastingdienst [webcast]. In NDFR.
2. Hemels, S.J.C. (2015, Nov 12). Stichtingen en Verenigingen [webcast]. In Tax Talks Academy. Hilversum: <http://www.taxtalks.nl/academy/>.
3. Hemels, S.J.C. (2015). Anbi 2015: validatiestelsel filantropie, website-vereisten en liquidatiebepaling. (blog). Taxence nieuwsbrief: Licent. (available: 20 jan 2015).

4. Schep, A.W. & Monsma, A.P. (2015). *Rotterdams Resume 2015-1*. (nieuwsbrief). Rotterdam: ESBL.

4 Lezingen, expertmeetings, paneldebatten

4.1 Internationaal

1. Bont, G.J.M.E. de (2015, juni 13). The exchange of tax information for the purposes of criminal proceedings in the Benelux countries. Liège, IFA.
2. Buijze, R. (2015, juli 09). Approaches towards the application of tax incentives for cross-border philanthropy. Paris, European Research Network On Philanthropy.
3. Hemels, S.J.C. (2015, mei 29). *Commentary on the report of prof. Marino 'Limitation of administrative penalties by the ECHR and the EU Charter'*. University of Milan, Italy, 2015 European Association of Tax Law Professors congress 'Surcharges and Penalties in Tax Law'.
4. Hemels, S.J.C. (2015, september 08). *The GAAR and fraus legis in the Netherlands (presentation and panelist on the panel on disparities in form and substance in tax law)*. Amsterdam, IBFD-UvA Symposium: Form and Substance in Tax Law.
5. Molenaar, D. (2015, mei 30). *Artist Tax, Social Security and VAT*. Krakow, Poland, AEEA Conference.
6. Molenaar, D. (2015, juli 06). *Artist tax, social security and VAT*. Avignon (FR), European Theatre Academy (ETC).
7. Molenaar, D. (2015, november 30). *Elimination of double taxation relief: credit vs. exemption' en 'Country report The Netherlands*. Milaan (IT), Maisto seminar 'Taxation of Entertainers and Sportspersons Performing Abroad'.
8. Molenaar, D. (2015, juni 05). *Panel "The Price of Mobility"*. Dublin - Ireland, FIA Live Performance Conference.
9. Molenaar, D. (2015, november 04). *Tax treatment of Third Party Ownership, Image Rights and Sponsoring and Endorsement Income*. Wembley stadion / Londen, Congres 'Player Contracts'.
10. Molenaar, D. (2015, juni 12). *VAT*. Hamburg - Germany, Pearle Conference.
11. Molenaar, D. (2015, maart 07). *Workshop "Touring and Taxation"*. Londen, International Live Music Conference (ILMC).
12. Molenaar, D. (2015, januari 30). *Workshop Artist Taxation*. Brussels, Kaaithheater, European Festival Association.
13. Monsma, A.P. & Schep, A.W. (2015, juni 23). *Local property tax in the Netherlands*. Erasmus Universiteit Rotterdam, Visit South-African delegation to ESBL.
14. Monsma, A.P. (2015, juni 17). *Local taxes in international perspective*. Amsterdam, IPTI's 10th Mass Appraisal Valuation Symposium-Modernising Property Tax Systems.
15. Schep, A.W. (2015, juni 16). *Chair at Breakout Session: Modernisation and Development*. Amsterdam, 10th Mass Appraisal Valuation Symposium.
16. Stevens, A.J.A. (2015, mei 05). *Die Niederländische Tonnagebesteuerung: eine vergleichende Darstellung zur Deutschen Regelung*. Bremen, Forum für Rechnungslegung und Steuern Bremen/Universität Bremen.
17. Stevens, A.J.A. (2015, juli 01). *Taxation of Dutch port companies*. University of Vigo, Port seminar.
18. Wilde, M.F. de (2015, september 17). *A Fair and Efficient Corporate Tax System in the European Union: 5 Key Areas for Action; A discussion of the European Commission proposals*. Amsterdam, 17-18 September 2015, 10th GREIT Annual Conference EU BEPS; Fiscal transparency, Protection of Taxpayer Rights and State Aid.
19. Wilde, M.F. de & Weber, D.M. (2015, mei 29). *Recent EU Case Law; Selected Issues*. Bogota, Colombia, 29 May 2015, Colombian Institute of Tax Law-ICDT & Universidad de los Andes; II International Congress of Tax Law.
20. Wilde, M.F. de (2015, mei 29). *Taxing Multinational Enterprises: Towards an alternative model?* Bogota, Colombia, 29 May 2015, Colombian Institute of Tax Law-ICDT & Universidad de los Andes; II International Congress of Tax Law.
21. Wilde, M.F. de (2015, november 10). *Topic 3: Fair Tax Competition*. Luxembourg, 9-10 November 2015, Interparliamentary Conference on Stability, Economic Coordination and Governance in the European Union.

4.2 Nationaal

1. Arendonk, H.P.A.M. van (2015, november 13). *Vrijheid van vestiging in Europees perspectief*. Universiteit van Antwerpen, Antwerpen, Lezing in kader van de postdoctorale opleiding belastingrecht.
2. Bont, G.J.M.E. de (2015, oktober 29). *(getuigen)bewijs en de goede procesorde (Inspecteursdag)*. Utrecht, NVAB.
3. Bont, G.J.M.E. de (2015, juni 22). *Actualiteiten Formeel Belastingrecht*. Akersloot, SRA.

4. Bont, G.J.M.E. de (2015, juni 11). *Actualiteiten Formeel Belastingrecht*. Arnhem, SRA.
5. Bont, G.J.M.E. de (2015, juli 06). *Actualiteiten Formeel Belastingrecht*. Rotterdam, SRA.
6. Bont, G.J.M.E. de (2015, maart 30). *Actualiteiten Formeel Belastingrecht*. Gouda, Visser & Visser.
7. Bont, G.J.M.E. de (2015, juni 23). *Actualiteiten Formeel Belastingrecht*. Thorn, SRA.
8. Bont, G.J.M.E. de (2015, juni 25). *Actualiteiten Formeel Belastingrecht*. Bergen op Zoom, SRA.
9. Bont, G.J.M.E. de (2015, juli 02). *Actualiteiten Formeel Belastingrecht*. Eindhoven, SRA.
10. Bont, G.J.M.E. de (2015, juni 02). *Actualiteiten Invorderingswet*. Vianen, SRA.
11. Bont, G.J.M.E. de (2015, maart 20). *Bestraffen en fiscaliteit*. Utrecht, Studiedag PAOB.
12. Bont, G.J.M.E. de (2015, november 10). *Boete*. Rotterdam, RB Studiekring Rotterdam.
13. Bont, G.J.M.E. de (2015, februari 09). *Boete & Informatieverplichtingen*. Leiden, Studiekring.
14. Bont, G.J.M.E. de (2015, juni 12). *Congres 'Belastingadviseur: een vak met toekomst'*. Nieuwegein, RB.
15. Bont, G.J.M.E. de (2015, september 08). *Dag van de Belastingadviseur*. Utrecht, De Bont Advocaten.
16. Bont, G.J.M.E. de & Nuyens, A.M.E. (2015, november 05). *Do's en don'ts bij een belastingcontrole*. Vianen, SRA.
17. Bont, G.J.M.E. de (2015, november 24). *Financieel Economisch Strafrecht*. Amsterdam, VU.
18. Bont, G.J.M.E. de (2015, april 23). *Financieel Economisch Strafrecht*. Amsterdam, VU.
19. Bont, G.J.M.E. de (2015, januari 16). *Fiscaal Strafrecht*. Erasmus Universiteit Rotterdam, Executive Program Financieel Forensisch Deskundige.
20. Bont, G.J.M.E. de (2015, november 18). *Fiscale boeten*. Nieuwegein, SOB.
21. Bont, G.J.M.E. de (2015, oktober 15). *Formeel Belastingrecht*. Breukelen, Nyenrode.
22. Bont, G.J.M.E. de (2015, april 29). *Formeel Belastingrecht*. Nieuwegein, SOB.
23. Bont, G.J.M.E. de (2015, maart 16). *Formeel Belastingrecht*. Nieuwegein, SOB.
24. Bont, G.J.M.E. de (2015, september 29). *Formeel Belastingrecht*. Nieuwegein, SOB.
25. Bont, G.J.M.E. de (2015, februari 12). *Fraude*. Arnhem, Gerechtshof.
26. Bont, G.J.M.E. de (2015, december 15). *Informatieplicht en boete*. Breukelen, NBA.
27. Bont, G.J.M.E. de (2015, oktober 30). *Informatieverstrekkingsverplichtingen door of namens de belasting/-inhoudsplichtige*. Amsterdam, FTA (UVA).
28. Bont, G.J.M.E. de (2015, september 17). *OMNYACC Inhouse cursus*. Hoorn, OMNYACC.
29. Bont, G.J.M.E. de (2015, maart 12). *Project APV en ander machtsvertoon*. Davos, Congres NVAB.
30. Bont, G.J.M.E. de (2015, juni 10). *Refereerbijeenkomst over het beste en het slechtste arrest*. Den Haag, Hoge Raad.
31. Bont, G.J.M.E. de (2015, juli 01). *SRA Compiancedag (Wwft)*. Baarn, SRA.
32. Buijze, R. (2015, februari 25). *Tax barriers to cross-border charitable fundraising for the arts*. Rotterdam, Lunch Lecture Erasmus Graduate School of Law.
33. Buijze, R. (2015, januari 29). *Overcoming tax barriers to cross-border charitable fundraising for the arts*. Hilversum, Cultural Economics - Day long seminar
34. Buijze, R. (2015). *Charitable Fundraising for the Arts in the Era of Globalization: International Tax Barriers for Arts Organizations*. Nieuwjaarsreceptie Erasmus School of Law: Rotterdam (2015, januari 14).
35. Dorlig, U. (2015, november 04). *In search for a perfect recipe_ Redefinition of the concept of sovereignty in light of tax policy development by intergovernmental economic organizations for post-communist countries*. Erasmus School of Law, PhD lunch lecture.
36. Dorlig, U. (2015). *In search for a perfect recipe:_Re-conceptualisation of sovereignty in the light of tax policy recommendations by intergovernmental organisations to three post-communist countries*. Poster Presentation Event ESL: ESL, Erasmus University Rotterdam (2015, januari 14).
37. Graaf, A.C.G.A.C. de & Mebius, W. (2015, september 21). *Actualiteiten BEPS en Agressieve Tax Planning - Introductie en HMA*. International Tax Center Leiden, Exec LLM Internationaal & EU Belastingrecht.
38. Graaf, A.C.G.A.C. de (2015, september 28). *Actualiteiten BEPS en Agressieve Tax Planning - Treaty Shopping*. International Tax Center Leiden, Exec LLM Internationaal & EU Belastingrecht.
39. Graaf, A.C.G.A.C. de (2015, september 29). *EU approach regarding hybrid entities*. Erasmus Universiteit Rotterdam, EFS' Direct Tax Conference on 'Hybrid Entities'.
40. Graaf, A.C.G.A.C. de & Stevens, A.J.A. (2015, juni 16). *Hybrid Mismatch Arrangements (BEPS and EU)*. Rotterdam, EFS Post-Master Internationaal en Europees Belastingrecht.
41. Graaf, A.C.G.A.C. de (2015, juni 18). *Voorkoming oneigenlijk gebruik belastingverdragen*. Rotterdam, EFS Post-Master Internationaal en Europees Belastingrecht.
42. Hemels, S.J.C. (2015, december 11). *Algemeen nut beogende instellingen*. Conferentiecentrum Woudschoten, NOB PE cursus Capita Selecta Estate Planning.
43. Hemels, S.J.C. (2015, maart 06). *ANBI-actualiteiten*. Jaarbeurs Utrecht, FBN Symposium 25 jaar FBN Fiscale Berichten voor het Notariaat.
44. Hemels, S.J.C. (2015, april 17). *ANBI-gedachtewisseling*. Utrecht, workshop voor het ANBI Team van de Belastingdienst.

45. Hemels, S.J.C. (2015, januari 14). *BTW (en een beetje Douane) en kunst. Een filosofisch vraagstuk dat de btw-er toch op moet lossen*. Erasmus Universiteit Rotterdam, Tax Jurisprudence Programme Christiaanse-Taxateur.
46. Hemels, S.J.C. (2015, november 24). *Fiscaal optimaal schenken en nalaten aan cultuur*. Museum Kröller-Müller Otterlo, Bijeenkomst Helene Kröller-Müllerfonds en Prins Bernhard Cultuurfonds.
47. Hemels, S.J.C. (2015, maart 10). *Kunst, goede doelen en Zeer Vermogende Personen (ZVP)*. Utrecht, workshop voor het Team Zeer Vermogende Particulieren (ZVP) van de Belastingdienst.
48. Hemels, S.J.C. (2015, november 27). *Mecenas en fiscus: fiscaliteit van geven aan cultuur*. Loyens&Loeff, Najaarsbijeenkomst Vereniging Kunst Cultuur Recht (VKCR).
49. Hemels, S.J.C. (2015, november 23). *Pakket lastenverlichting op arbeid*. Eerste Kamer der Staten Generaal, Deskundigenbijeenkomst van de commissie Financiën van de Eerste Kamer over het Belastingplan 2016.
50. Kiekebeld, B.J. (2015, maart 05). *Dagvoorzitter NOB Rondetafelbijeenkomst sectie Europees Fiscaal Recht 'Tax competition in de EU'*. Zeist, NOB Rondetafelbijeenkomst sectie Europees Fiscaal Recht.
51. Kiekebeld, B.J. (2015, november 30). *Dagvoorzitter/spreker*. Zeist, NOB PE seminar staatssteun.
52. Kiekebeld, B.J. (2015, juni 16). *EFS Profit shifting: intellectueel eigendom*. Rotterdam, Post-Master Internationaal & Europees Belastingrecht.
53. Kiekebeld, B.J. (2015, november 12). *NOB cursus Internationaal en Europees Belastingrecht voor specialisten; Toetsing wetgeving aan EG recht*. Utrecht, NOB cursus Internationaal en Europees Belastingrecht voor specialisten; Toetsing wetgeving aan EG recht.
54. Kiekebeld, B.J. (2015, september 28). *Spreker*. Amsterdam, NOB/CIOT seminar staatssteun.
55. Makkinga, F.J.H.L. (2015, november 05). *Guest Lecture Nyenrode University*. Breukelen Nyenrode University, Guestlecture Master Fiscal Law.
56. Makkinga, F.J.H.L. (2015, oktober 08). *Waarderingsmethodieken en enige andere WOZ-perikelen*. Paleis van Justitie Den Haag, Lezing Landelijke dag van de kenniskring HLO van De Rechtspraak (rechterlijke macht).
57. Molenaar, D. (2015, januari 17). *Arbeidsrecht en de Toekomst van de VAR*. Groningen, Eurosonic Noorderslag.
58. Molenaar, D. (2015, januari 16). *Foreign performances and Taxation*. Groningen, Eurosonic Noorderslag.
59. Molenaar, D. (2015, oktober 14). *Best practice – Dying (death) & taxes*. Amsterdam, Amsterdam Dance Event (ADE).
60. Molenaar, D. (2015, mei 22). *Mentoring session 'Music and Taxation: the state of art in theory and practice'*. Rotterdam, Classical NEXT.
61. Molenaar, D. (2015, november 26). *Beoordeling arbeidsrelaties na het einde van de VAR*. Dronten, Congres Cultuurconnectie.
62. Molenaar, D. (2015, oktober 24). *Muzikaal ondernemerschap en belastingen*. Amersfoort, Sena Masterclass.
63. Molenaar, D. (2015, september 09). *The VAR is dead, long live the modelovereenkomst*. Dordrecht, Congres van de Vereniging van Nederlandse Poppodia en Festivals (VNPF).
64. Monsma, A.P. & Makkinga, F.J.H.L. (2015, november 05). *Heffingen Lokale Overheden en WOZ*. Nyenrode Business University, avondcollege voor het vak Indirecte Belastingen binnen de masteropleiding fiscaal recht.
65. Monsma, A.P. & Wilde, M.F. de (2015, juni 22). *Fiscal instruments ship recycling*. Erasmus Universiteit Rotterdam, Presentatie voorlopige onderzoeksresultaten fiscale (on)mogelijkheden fondsvorming safe&sound ship recycling (EC-opdracht prof. Frank Smeele).
66. Schep, A.W. (2015, maart 12). *Achtergronden, dilemma's, keuzes en toekomst van ondernemersfondsen*. Ede, Seminar Ondernemersfondsen Stichting CLOK.
67. Schep, A.W. (2015, maart 24). *Workshop Bedrijveninvesteringszones VNG-belastingconferentie*. Papendal, Belastingconferentie.
68. Schippers, M.L. (2015, juli 14). *Douanewaarde*. Rotterdam, JCM.
69. Schippers, M.L. (2015, november 04). *Introductie Union Customs Code*. Rotterdam, UCC Klantseminar EY.
70. Schippers, M.L. (2015, november 18). *Introduction Union Customs Code*. Amsterdam, UCC Client Seminar EY.
71. Schippers, M.L. & Winkels, J.A.G. (2015, december 17). *Union Customs Code*. Rotterdam, VTT EY.
72. Schippers, M.L. (2015, april 08). *Douanewaarde (presentation)*. Erasmus University Rotterdam, Tax Jurisprudence Program.
73. Schippers, M.L. (2015, juli 07). *Inleiding tot het Europees douanerecht*. Rotterdam, JCM.

74. Sonderen, J.C.M. van (2015, november 09). *Private equity - managementparticipatie*. Utrecht, PAOB-studiedag Private equity.
75. Sonderen, J.C.M. van (2015). We willen een plezierig ondernemersklimaat.
76. Stevens, A.J.A. (2015, september 29). *EFS seminar Hybrid Entities EU/OECD*. Rotterdam, EFS seminar.
77. Wilde, M.F. de (2015, juni 18). *Heffingsjurisdictie; nexus*. Amsterdam, 18 juni 2015, De Nederlandse Orde van Belastingadviseurs (NOB), Jaarcongres 2015, 'NOB in the Cloud – Belastingheffing in een digitale wereld'.
78. Wit, W. (2015, April 13). *VAT on import*. Leiden, International Tax Center, Master of Advanced Studies in International Tax.
79. Wit, W. (2015, mei 18). *EU law and its relation to national law*. Rotterdam, Executive Master in Customs and Supply Chain Compliance.
80. Wit, W. (2015, mei 19). *International Customs Law and European Law*. Rotterdam, Executive Master in Customs and Supply Chain Compliance.
81. Wit, W. (2015, mei 19). *EU legislation and case law of the Court of Justice*. Rotterdam, Executive Master in Customs and Supply Chain Compliance.
82. Wit, W. (2015, september 30). *Douanerechten*. Rotterdam, ESAA, Tax Control voor bestuurders en toezichthouders.
83. Wit, W. (2015, oktober 9). *Excise duties*. Rotterdam, EFS Post-Master in EU Customs Law.
84. Wit, W. (2015, november 9). *Union Customs Code versus Community Customs Code*. Rotterdam, Executive Master in Customs and Supply Chain Compliance.
85. Wit, W. (2015, november 9). *Customs Debt*. Rotterdam, Executive Master in Customs and Supply Chain Compliance.
86. Wit, W. (2015, november 9). *Formal Customs law*, Rotterdam, Executive Master in Customs and Supply Chain Compliance.
87. Wit, W. (2015, november 10). *Customs valuation I* Rotterdam, Executive Master in Customs and Supply Chain Compliance.
88. Wit, W. (2015, november 10). *Customs valuation II*. Rotterdam, Executive Master in Customs and Supply Chain Compliance.
89. Wit, W. (2015, november 9 12). *Integrated case study*. Rotterdam, Executive Master in Customs and Supply Chain Compliance.
90. Wit, W. (2015, november 24). *Customs value - advanced*. Rotterdam, EFS Post-Master in EU Customs Law.
91. Wit, W. (2015, november 25). *VAT (part 2)*. Rotterdam, EFS Post-Master in EU Customs Law.
92. Wit, W. (2015, november 25). *Excise duties - advanced*. Rotterdam, EFS Post-Master in EU Customs Law.
93. Wit, W. (2015, november 27). *Union Customs Code*. Rotterdam, EFS Post-Master in EU Customs Law.
94. Wit, W. (2015, december 1). *Unierechtelijke beginselen van de omzetbelasting*. Utrecht, NOB.

5 Rapporten

5.1 Internationaal

1. Hemels, S.J.C. (2015). Dutch input together with Corine Vos for the European Foundation Centre report 'Comparative highlights of Foundation Laws'. (Extern rapport). Brussels: EFC.
2. Monsma, A.P., Schep, A.W. & Wilde, M.F. de (2015). Fiscal instruments for safe & sound ship recycling? (Extern rapport). Rotterdam: ESBL.
3. Schippers, M.L. & Wit, W. de (2015). EU Project on Customs Simplification Procedures. (Extern rapport). : University of Bologna.

5.2 Nationaal

1. Monsma, A.P. (2015). Korte notitie precariobelasting ondergrondse kabels en leidingen. (Extern rapport). Rotterdam: ESBL.
2. Monsma, A.P. & Schep, A.W. (2015). Quickscan legesverordening Den Haag. (Extern rapport). Rotterdam: ESBL.
3. Schep, A.W. (2015). Onderzoek heffing van precariobelasting op kabels en leidingen, onderzoek in opdracht van Gemeentebelastingen en Basisinformatie Drechtsteden. (Extern rapport). Rotterdam: ESBL.

4. Schep, A.W. (2015). Retributieregeling binnen ondernemersfonds Teylingen: Second opinion. (Extern rapport). Rotterdam: ESBL.
5. Schep, A.W. & Monsma, A.P. (2015). Startnotitie precariobelasting van ondergrondse kabels en leidingen. (Extern rapport). Rotterdam: ESBL.

6. Overige functies

1. Arendonk, H.P.A.M. van (periode: 2014 t/m). Voorzitter Functie bij: Stichting Forensische Mediation.
2. Arendonk, H.P.A.M. van (periode: 2014 t/m). Voorzitter bestuur Position at: Stichting tot behoud en voortzetting van Hoefnagels Methodische Mediation.
3. Arendonk, H.P.A.M. van (periode: 2015 t/m). Voorzitter editorial board Position at: EC Tax Review, uitgave Kluwer Law International, Londen.
4. Arendonk, H.P.A.M. van (periode: 2015 t/m). Redactielid losbladige Pensioen en andere toekomstvoorzieningen Position at: Kluwer, Deventer.
5. Arendonk, H.P.A.M. van (periode: 2015 t/m). Hoofdredacteur Position at: Maandblad Belastingbeschouwingen, uitgave SdU Uitgevers B.V., Den Haag.
6. Arendonk, H.P.A.M. van (periode: 2014 t/m). Voorzitter bestuur Position at: Stichting tot behoud en voortzetting van Hoefnagels Methodische Mediation.
7. Arendonk, H.P.A.M. van (periode: 2014 t/m). Voorzitter Position at: Stichting Forensische Mediation.
8. Arendonk, H.P.A.M. van & Sonderen, J.C.M. van (periode: 2015 t/m). Redactielid losbladige Rechtspersonen (eindverantwoordelijken voor het fiscale gedeelten) Position at: Uitgever Kluwer, Deventer.
9. Hemels, S.J.C. (periode: 2012 t/m 2018). Deputy member of the academic committee Position at: European Association of Tax Law Professors (EATLP).
10. Hemels, S.J.C. (periode: 2007 t/m 2017). Vaste medewerker Position at: Fiscale Berichten voor het Notariaat (FBN).
11. Hemels, S.J.C. (periode: 2014 t/m 2016). Lid adviesgroep Cultuurindex Nederland Position at: Cultuurindex Nederland.
12. Hemels, S.J.C. (periode: 2013 t/m 2017). Lid Boijmans' genootschap (fiscaal-juridische denktank) Position at: museum Boijmans van Beuningen.
13. Hemels, S.J.C. (periode: 2009 t/m 2016). Bestuurslid Position at: Nederlandse Orde van Belastingadviseurs.
14. Hemels, S.J.C. (periode: 2014 t/m 2015). Lid van de NWO Onderzoekstalent beoordelingscommissie Recht en bestuur Position at: NWO.
15. Hemels, S.J.C. (periode: 2010 t/m 2017). Lid van de Raad van Toezicht, voorzitter van de Adviescommissie Fondsenwerving & Communicatie. Position at: Prins Bernhard Cultuurfonds.
16. Hemels, S.J.C. (periode: 2009 t/m 2015). Lid van de Raad van Toezicht Position at: Stichting Amsterdams Historisch Museum.
17. Hemels, S.J.C. (periode: 2013 t/m 2017). Bestuurslid Position at: Stichting J.H. Christiaan.
18. Hemels, S.J.C. (periode: 2013 t/m 2017). Lid programmacommissie Permanente Educatie Position at: Stichting Opleiding Belastingadviseurs.
19. Hemels, S.J.C. (periode: 2015 t/m 2018). Lid van de Raad van Adviseurs van het Research Fellowship Mecenaat (onderdeel van de interdisciplinaire onderzoeksgroep Culture, Citizenship and Human Rights). Position at: Universiteit Utrecht.
20. Hemels, S.J.C. (periode: 2014 t/m 2018). Lid van de Raad van Adviseurs Position at: Vereniging Rembrandt.
21. Kiekebeld, B.J. (Ed.). (2015). EC Tax Review, 24(1-6).
22. Molenaar, D. (periode: 2014 t/m 2015). Expert Group on removing tax problems facing individuals who are active across borders within the EU Position at: European Commission / TAXUD D2.
23. Molenaar, D. (periode: 2014 t/m 2015). International Tax Entertainment Group Position at: Maisto e Associati.
24. Molenaar, D. (periode: 2011 t/m 2015). Lid van de Raad van Toezicht Position at: Melkweg te Amsterdam.
25. Molenaar, D. (periode: 2013 t/m 2015). Lid Raad van Toezicht Position at: Rotterdamse Schouwburg en St. Acteurscollectief Wunderbaum te Rotterdam.
26. Molenaar, D. (periode: 2003 t/m 2015). Bestuurslid Position at: Stichting Art Rock te Rotterdam.
27. Molenaar, D. (periode: 2010 t/m 2015). Bestuurslid Position at: Stichting Carver te Amsterdam.
28. Molenaar, D. (periode: 2007 t/m 2015). Bestuurslid Position at: Stichting Domestica te Rotterdam.
29. Molenaar, D. (periode: 2007 t/m 2015). Bestuurslid Position at: Stichting Echt Lachen te Rotterdam.
30. Molenaar, D. (periode: 2009 t/m 2015). Bestuurslid Position at: Stichting Motel Mozaïque te Rotterdam.

31. Schep, A.W. (periode: 2013 t/m 2016). juridisch adviseur a.i. Position at: Dienst Belastingen van de gemeente Amsterdam.
32. Schep, A.W. (periode: 2006 t/m 2016). Rechter-plaatsvervanger Position at: Rechtbank Rotterdam.
33. Schep, A.W. (periode: 2010 t/m 2015). Rechter-plaatsvervanger Position at: Rechtbank Zeeland-West-Brabant.
34. Schippers, M.L. (periode: 2014 t/m 2017). Operation coordinator Position at: Foundation for European Fiscal Studies.
35. Schippers, M.L. (periode: 2014 t/m 2015). Treasurer Position at: Juridische AIO vereniging.
36. Wit, W. de (periode: 2013 t/m 2017). Programme director Post-Master in EU Customs Law Position at: Foundation for European Fiscal Studies.
37. Wit, W. de (periode: 2013 t/m 2017). Board member Position at: Foundation for European Fiscal Studies.